

Ministarstvo ekonomije

Izvještaj o radu i stanju u upravnim oblastima za 2015. godinu

Februar, 2016.

I UVODNE NAPOMENE

Izvještaj o radu i stanju u upravnim oblastima Ministarstva ekonomije i izvještaji o radu organa iz njegove nadležnosti za 2015. godinu urađen je u skladu sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave ("Sl. list Crne Gore", broj 05/12) a shodno Programu rada Vlade Crne Gore za 2016. godinu.

II NADLEŽNOST I ORGANIZACIJA RADA

Shodno članu 15 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave ("Sl. list Crne Gore", broj 05/12) Ministarstvo ekonomije vrši poslove uprave koji se odnose na: utvrđivanje predloga i sprovođenje strategije razvoja Crne Gore; utvrđivanje predloga i sprovođenje strategije i politike regionalnog razvoja Crne Gore; pripremu i ocjenu razvojnih investicionih projekata koji su od interesa za Crnu Goru, a koji su u nadležnosti ovog ministarstva, koordinaciju aktivnosti u sprovođenju politike regionalnog razvoja Crne Gore, saradnju sa jedinicama lokalne samouprave i ostalim nosiocima politike regionalnog razvoja u pripremi i sprovođenju razvojnih programa i projekata; učešće u pripremi strateških i operativnih dokumenata za korišćenje sredstava pretpristupnih fondova Evropske unije i ostalih međunarodnih izvora finansiranja namijenjenih regionalnom razvoju; stvaranje uslova za održiv i uravnotežen rast i razvoj crnogorske ekonomije i njene konkurentnosti; politiku usmjerenu na podršku razvoju ekonomije i preduzetništva, malih i srednjih preduzeća i zanatstva; tranziciju privrede; strukturno prilagođavanje privrede; iniciranje, utvrđivanje i ocjenjivanje programa transformacije i izvještaja o procjeni vrijednosti preduzeća sa metodologijom procjene i davanje ili uskraćivanje saglasnosti na ovaj proces; praćenje ugovora sa savjetnicima za privatizaciju za potrebe Savjeta za privatizaciju i tenderskih komisija; nove proizvodne i poslovne tehnologije; industrijsku proizvodnju po sljedećim sektorima i podsektorima: proizvodnja električne energije i gasa, eksploatacija ruda i kamena (eksploatacija energetskih sirovina, eksploatacija ostalih sirovina i materijala) i prerađivačka industrija (proizvodnja osnovnih metala i metalnih proizvoda, proizvodnja mašina i uređaja, proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda, proizvodnja kože i predmeta od kože, proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa, proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala); energetska politiku; sprovođenje politike i koordinaciju implementacije projekata u oblasti energetske efikasnosti, vršenje stručnih i upravnih poslova iz oblasti energetske efikasnosti, utvrđivanje pravaca i dinamike razvoja energetike; pripremu energetskog bilansa Crne Gore; promet naftnih derivata; sistem koncesija i dodjelu koncesija iz nadležnosti ovog ministarstva; eksploataciju mineralnih i drugih sirovina; geološka istraživanja; istraživanje i proizvodnju ugljovodonika; praćenje stanja i razvoj unutrašnje i spoljne trgovine; pripremu i ažuriranje plana interventnih nabavki; zaštitu potrošača; politiku konkurencije; praćenje, analiziranje i prognoziranje konjunktura tržišta u dijelu nadležnosti ministarstva; sagledavanje robnih tokova i snabdjevenosti tržišta u dijelu nadležnosti ministarstva; međunarodne ekonomske odnose; praćenje uticaja ekonomske politike i relevantne zakonske regulative na ekonomske odnose sa inostranstvom; sistemske promociju razvojnih projekata u drugim državama iz nadležnosti ministarstva; povezivanje domaćih poslovnih asocijacija i privrednih subjekata sa ino partnerima, korespondentnim ino udruženjima i potencijalnim investitorima; predlaganje, pregovaranje, zaključivanje i praćenje implementacije međunarodnih ekonomskih, trgovinskih i ugovora o uzajamnom podsticanju i zaštiti investicija; koordinaciju rada mješovitih komiteta i komisija o ekonomskoj i trgovinskoj saradnji; koordinaciju odnosa sa pojedinim državama u vezi praćenja i unapređenja ekonomske saradnje; režim i kontrolu spoljne trgovine naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namjene (kontrolisanom robom) kao i vršenje nadzora nad obavljenim poslovima spoljne trgovine kontrolisanom robom; praćenje i predlaganje mjera za liberalizaciju trgovine robama i uslugama koje se odnose na članstvo u međunarodnim privredno-ekonomskim asocijacijama; koordinaciju saradnje sa regionalnim i međunarodnim ekonomskim organizacijama i institucijama, naročito sa Svjetskom trgovinskom organizacijom (STO), Organizacijom za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), Centralnoevropskim sporazumom o slobodnoj trgovini (CEFTA) i dr, kao i sa drugim multilateralnim inicijativama kroz programe za unapređenje ekonomske saradnje; infrastrukturu kvaliteta (standardizacija, akreditacija, metrologija, sistem kontrole predmeta od dragocjenih metala, sistem ocjene usaglašenosti, tehnički propisi iz nadležnosti ministarstva); industrijsku svojinu; autorsko i srodna prava; proizvodnju, komercijalno umnožavanje i promet optičkih diskova; analizu postojeće vrijednosti i pozicije crnogorskog brenda i predlaganje mjera za jačanje njegove vrijednosti i razvoj specifičnih brendova; saradnju sa međunarodnim i domaćim organizacijama u cilju promocije i valorizacije nacionalnog brenda; vođenje registra brendova i njihovih vlasnika u Crnoj Gori; praćenje i proučavanje uslova privređivanja i ekonomskog položaja privrednih subjekata iz nadležnosti ministarstva; međunarodnu saradnju u oblastima iz nadležnosti ovog ministarstva; poboljšanje regulatorno-administrativnog okvira, promocijsko djelovanje, pripremanje i ostvarivanje planova razvoja, kao i druga pitanja iz oblasti ekonomskog i privrednog razvoja; upravni nadzor u oblastima za koje je ministarstvo osnovano; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost. Organ uprave u sastavu Ministarstva ekonomije je Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća. Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća vrši poslove koji se odnose na: definisanje strategije razvoja malih i srednjih preduzeća, pripremanje i realizaciju programa i projekata za razvoj malih i srednjih preduzeća,

koordinaciju programa, mjera i aktivnosti koje se odnose na razvoj malih i srednjih preduzeća; istraživanje uticaja zakonskih i drugih akata na razvoj malih i srednjih preduzeća; pripremanje programa za edukaciju preduzetnika, izradu projekata i staranje o organizovanju regionalnih i lokalnih centara za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, predlaganje i obezbjeđivanje realizacije specijalnih programa za podsticaj razvoja malih i srednjih preduzeća (podsticaj franšizinga, lizinga, tehnoloških parkova, inkubatora, itd.); kao i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, unutrašnje organizacione jedinice Ministarstva su:

- Direktorat za transformaciju i investicije;
- Direktorat za energetiku;
- Direktorat za energetska efikasnost;
- Direktorat za rudarstvo i geološka istraživanja;
- Direktorat za industriju i preduzetništvo;
- Direktorat za unutrašnje tržište i konkurenciju;
- Direktorat za multilateralnu i regionalnu trgovinsku saradnju i ekonomske odnose sa inostranstvom;
- Direktorat za razvoj;
- Direktorat za razvoj nacionalnog brenda i zaštitu potrošača
- Odjeljenje za unutrašnju reviziju;
- Kabinet ministra;
- Služba za opšte poslove, ljudske resurse i finansije.
- Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, kao organ uprave u sastavu Ministarstva ekonomije.

IZVJEŠTAJI PO UNUTRAŠNjim ORGANIZACIONIM JEDINICAMA

DIREKTORAT ZA TRANSFORMACIJU I INVESTICIJE

1. Realizacija obaveza iz Programa Vlade Crne Gore za 2015. godinu

Shodno Programu rada Vlade za 2015. godinu, Direktorat za transformaciju i investicije nije imao obaveza.

2. Realizovane aktivnosti koje nijesu predviđene Programom rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu

Tematski dio

I. Investicije

Program razvoja biznis zona

Glavni Grad Podgorica – predložena su tri nova prostora i razmatraju se u cilju proglašenja istih biznis zonama. Riječ je o prostorima u magistralni put koji povezuje Podgoricu sa Golubovcima. Na SO Glavnog Grada očekuje i zvanično proglašenje ovih prostora biznis zonama i usvajanje Odluke o olakšicama za poslovanje u okviru tri predložene biznis zone.

Riječ je o Servisno–skladišnoj zoni sa ranžirnom stanicom, Agroindustrijska zona i Industrijska zona A.

Opština Rožaje – Skupština Opštine Rožaje je, na sjednici od 27. avgusta 2015. godine, donijela Odluku o proglašenju biznis zone 'Zeleni' otvorenom za ulaganja. Opština je u obavezi da do 01. februara 2016.godine Ministarstvu ekonomije dostavi svu neophodnu dokumentaciju za upis u registar biznis zona, a shodno Uredbi o biznis zonama.

Program jačanja kapaciteta lokalnih samouprava u upravljanju i promociji biznis zona

Ministartvo ekonomije je na osnovu Sporazuma o zajedničkom finansiranju sa UNDP kancelarijom u Crnoj Gori pripremio 'Program jačanja kapaciteta lokalnih samouprava u upravljanju i promociji biznis zona' u cilju podrške jedinicama lokalne samouprave u Crnoj Gori i olakšane primjene odluka o uspostavljanju i upravljanju biznis zonama. U cilju realizacije projekta djelovalo se u tri pravca:

- Jačanje kapaciteta menadžment kadra odgovornog za upravljanje biznis zonama,
- Uspostavljanje standardizovanog upravljanja biznis zonama,
- Promocija ponude odobrenih biznis zona.

Osnovni cilj projekta je da se ubrza i olakša proces uspostavljanja i upravljanja biznis zonama u jedinicama lokalne samouprave u Crnoj Gori, kroz razvoj kapaciteta odgovornih predstavnika lokalnih samouprava, sistematsko upravljanje i aktivniju promociju, a sve u cilju privlačenja investitora, smanjenja regionalnih razlika i pospješivanja lokalnog razvoja u Crnoj Gori.

Pilot projekat je realizovan u pet lokalnih samouprava, koje su uzele aktivno učešće i to: Berane, Bijelo Polje, Kolašin, Mojkovac i Nikšić. Realizacija projekta je sprovedena u četiri faze.

Prva faza – Prikupljanje podataka i informacija, sistematizacija, analiza i sinteza. U ovoj fazi sagledavanje relevantnih podataka i njihova sistematizacija, analiza i sinteza rađena je uporedo kroz:

- Studijske posjete ekspertskog tima opštinama;
- Informacije o biznis zoni, privrednim, ljudskim i opštinskim resursima koje je direktno pružila opštinska administracija;
- Sagledavanje svih strateških dokumenata na nacionalnom i lokalnom nivou;
- Upoznavanje sa svim dostupnim informacijama o biznis zonama.

Druga faza – Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za realizaciju projekta. U okviru ove faze predstavljena su iskustva drugih zemalja, koja su u prethodnom periodu ostvarile značajne rezultate u implementaciji biznis zona kao mehanizma ekonomskog razvoja.

Treća faza – Jačanje kapaciteta postojeće administracije za upravljanje biznis zonom. Na osnovu rezultata dobijenih u prvoj i drugoj fazi, radilo se na jačanju postojeće administrativne strukture za projekat uređenja, uspostavljanja i upravljanja biznis zonama.

Radilo se na uspostavljanju opšteg modela za upravljanje biznis zonom, koji je pomogao da se, korak po korak, aktivnosti vezane za realizaciju sprovede planirano, efikasno i sistemačino.

Trodnevni trening menadžera biznis zona je, po pripremljenom planu treninga, realizovan u saradnji sa lokanim samoupravama i Ministarstvom ekonomije, a u cilju sprovođenja Modela za upravljanje biznis zonom.

Četvrta faza – Izrada akcionih planova. U ovoj fazi osnivači i upravljači biznis zone su pripremili, uz sugestije i podršku, akcione planove pojedinačnih koraka, pri čemu je predviđena i izrada Marketing plana za promociju Biznis Zone.

Peta faza – Usvajanje Uredbe o biznis zonama i organizovanje prve međunarodne investicione konferencije 'Investicione politike i potencijali u Crnoj Gori' na kojoj je promovisan poslovni ambijent u Crnoj Gori, olakšice koje se pružaju investitorima i prezentacija mogućnosti ulaganja u 7 biznis zona.

Šesta faza – priprema Studije identifikacije biznis zona od strateškog interesa i predinvesticionih studija za 5 biznis zona obuhvaćenih pilot projektom.

Promocija investicionih ulaganja

Pripremljen je promotivni paket za investitore:

- vodič – Investment climate in Montenegro – 2015/2016;
- kreiran je web sajt www.bizniszona.me, na kojem su pored kapaciteta i potencijala svih biznis zona u Crnoj Gori, predstavljeni i legislativni sistem, način uspostavljanja poslovanja u Crnoj Gori, uslovi propisani Uredbom o podsticanju direktnih investicija i dugi materijali i dokumenti neophodni za nesmetano poslovanje investitora na teritoriji naše zemlje;
- brošure i video materijali za 5 biznis zona obuhvaćenih pilot projektom;
- aktuelni investicioni projekti Ministarstva ekonomije;
- program podsticajnih mjera za potencijalne investitore;
- prezentacija – Montenegro Investment Opportunities.

II. Privatizacija i transformacija

I. Privatizacija i transformacija

U Direkciji za transformaciju se radilo na praćenju nekih od privatizacionih ugovora gdje je jedan od potpisnika bila Vlada Crne Gore, prije svega za preduzeće 'MMK Standard' AD Nikšić. Ugovor o prodaji 49,8168% akcijskog kapitala »MMK Standard«AD Nikšić je zaključen 27.09.2007 god. između Fonda za razvoj Republike Crne Gore, Republičkog fonda penzijskog i invalidskog osiguranja, Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, Republike Crne Gore i Vlade Republike Crne Gore kao Prodavaca i »Comp Comerc«doo Nikšić kao kupca akcija. Nakon što su nadležni organi Prodavaca, je Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte i Vlada Crne Gore konstatovali da je Kupac ispunio obaveze definisane kupoprodajnim ugovorom, krajem novembra 2015. godine, izvršeno je brisanje ograničenja na akcijama kod CDA čime su prestale da važe ugovorne obaveze potpisnika ugovora.

Nastavljena je evidencija dokumentacije transformisanih i nekih od privatizovanih preduzeća kao i obezbjeđivanje dokumentacije u vezi svojinske i upravljačke transformacije i privatizacije za potrebe Radne grupe Savjeta za privatizaciju i kapitalne projekte za pripremu Prijedloga mišljenja u skladu sa članom 419 Zakona o svojinsko-pravnim odnosima. Takođe, u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama, dostavljana je dokumentacija podnosiocima zahtjeva (MANS, privatna lica).

Na zahtjev Skupštinske komisije za praćenje i kontrolu privatizacije, dostavljena je dokumentacija privatizovanih preduzeća (MMK Standard, PKB Herceg Novi) i na poziv Komisije učestvovalo se u radu Komisije.

Na zahtjev osnovnog državnog tužilaštva i specijalnog državnog tužilaštva, dostavljani su odgovori/mišljenja/dokumentacija u vezi privatizacije i privatizovanih preduzeća. Na zahtjev ostalih institucija, pripremana su i dostavljana mišljenja na pojedine odredbe Zakona i drugih propisa.

Nastavljen je rad na praćenju arbitražnih postupaka koji su pokrenuti protiv Države (arbitražni postupak koji su MNSS B.V. i Recupero Credito Acciaio N.V, pokrenuli protiv Crne Gore u skladu sa Dodatnim pravilima ICSID-a a u vezi sa štetom koju su navodno pretrpjeli u vezi sa svojim investicijama u Željezari a.d. Nikšić; arbitražni postupak koji su protiv Države i ostalih pokrenuli CEAC i En+ Group Limited u skladu sa UNCITRAL Arbitražnim pravilima a u vezi sa, između ostalog, Ugovora o poravnanju; arbitražni postupak koji je protiv Crne Gore pokrenuo CEAC pred Međunarodnim centrom za rješavanje investicionih sporova (ICSID) zbog navodne povrede Sporazuma između Srbije i Crne Gore i Republike Kipar o uzajamnom podsticanju i zaštiti ulaganja a u vezi sa ulaganjem Tužioca u Kombinat aluminijuma Podgorica AD.

III. Međunarodne i ostale aktivnosti

Investicioni projekti Ministarstva ekonomije su predstavljeni na više internacionalnih biznis foruma i konferencija. Održana je posjeta CzechInvest Agenciji za privlačenje i promociju investicija Republike Češke, a u cilju definisanja i primjene aktivnosti u okviru Ministarstva ekonomije i Sekretarijata za razvojne projekte. Program jačanja kapaciteta lokalnih samouprava u cilju uspostavljanja i upravljanja biznis zonama je predstavljen na međunarodnoj konferenciji Ujedinjenih Nacija u Kijevu.

Normativni dio

I. Uredba o podsticanju direktnih investicija

Pripremljen je model podsticanja direktnih investicija obuhvaćen Uredbom o podsticanju direktnih investicija i predložen od strane ekspertskog tima angažovanog od strane Programa Ujedinjenih nacija za razvoj u Crnoj Gori (UNDP), a na osnovu Sporazuma o zajedničkom finansiranju koji je potpisan sa Vladom Crne Gore.

Uredba o podsticanju direktnih investicija definiše finansijske podsticaje za nove investicije u Crnoj Gori i ima za cilj unapređenje poslovnog ambijenta države i povećanje konkurentnosti privrede. Pomenuti akt teži privlačenju novih investitora, povećanju zaposlenosti, naročito u manje razvijenim područjima Crne Gore, kao i uravnoteženju regionalnih razlika. Kroz obezbjeđivanje adekvatnih podsticaja direktno će se uticati na investicione odluke potencijalnih investitora koji razmatraju da se pozicioniraju na tržištu Crne Gore.

Sredstva za podsticanje investicija se dodjeljuju na osnovu javnog oglasa i to za investicione projekte čija je minimalna vrijednost ulaganja 500.000 eura i kojima se obezbjeđuje otvaranje najmanje 20 novih radnih mjesta u roku od tri godine, od dana zaključivanja ugovora o korišćenju sredstava, a strani investitor može biti korisnik sredstava ako osnuje privredni subjekat u Crnoj Gori.

Kriterijumi za dodjelu sredstava za podsticanje investicija, propisani ovom uredbom su:

- 1) reference investitora;
- 2) efekat investicionog projekta na produktivnost dobavljača i drugih privrednih subjekata iz Crne Gore koji posluju u istom sektoru industrije;
- 3) održivost investicionog projekta;
- 4) efekti investicionog projekta vezani za istraživanje i razvoj;
- 5) efekti investicionog projekta na ljudske resurse;
- 6) ocjena uticaja na životnu sredinu;
- 7) obim međunarodnog prometa;
- 8) efekti investicionog projekta na razvoj manje razvijenih jedinica lokalne samouprave;
- 9) pismo o namjerama lokalne samouprave u kojoj investitor namjerava da ulaže.

Sredstva se dodjeljuju zavisno od broja bodova koji se stiču na osnovu ocjene kriterijuma. Visina sredstava za podsticanje investicija koja mogu biti dodijeljena je:

- 1) 3.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 76 do 85;
- 2) 4.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 86 do 95;
- 3) 5.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 96 do 105;
- 4) 6.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 106 do 115;
- 5) 7.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 116 do 125;
- 6) 8.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 126 do 135;
- 7) 9.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 136 do 145;
- 8) 10.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 146 do 150.

Sredstva se isplaćuju u tri rate koje prate investicioni ciklus. Isplaćena sredstva pokrivena su bankarskom garancijom na prvi poziv, što podrazumijeva da se sredstva mogu nesmetano povući ukoliko se pojave nepravilnosti u realizaciji investicionog projekta. Prava i obaveze detaljno se regulišu ugovorom između Vlade Crne Gore i investitora.

Uredbom se uvodi i mogućnost refundacije izgradnje infrastrukture koja je neophodna za realizaciju investicionog projekta.

Administriranje uredbe u smislu promocije, objavljivanja javnog poziva, davanja informacija, prikupljanja investicionih projekata i njihove analize, predviđeno je da obavlja Sekretarijat za razvojne projekte.

Finansijska sredstva za sprovođenje uredbe su obezbjeđena u budžetu za 2015 godinu.

Prvi javni oglas za dodjelu sredstava, Sekretarijat za razvojne projekte je objavio 01. jula 2015. godine i investitori su mogli aplicirati do 01. oktobra.

U Sekretarijat za razvojne projekte, koji je nadležan za sprovođenje postupka posonovu javnog oglasa, pristiglo je osam ponuda od kojih je šest ocjenjeno kao ispravne.

Na osnovu ocjene Komisije za vrednovanje investicionih projekata, Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 17.12.2015. godine donijela Odluku o dodjeli sredstava za podsticanje direktnih investicija, kojom su dodijeljena sredstva za podsticanje direktnih investicija sljedećim kompanijama:

- a) „Meso-promet“ d.o.o. Bijelo Polje, za projekat „Izgradnja fabrike za proizvodnju trajnih mesnih proizvoda bez dima“ – 6.000€ za svako od 100 novih radnih mjesta, odnosno iznos od ukupno 600.000€;

- b) „Farmont M.P.“ d.o.o. Danilovgrad, za projekat „Proizvodnja lijekova – Savremeni distributivni centar i analitičko-istraživačka laboratorija“ – 4.000€ za svako od 50 novih radnih mjesta, odnosno iznos od ukupno 200.000€;
- c) „Beton Group-Popović“ d.o.o. Berane, za projekat „Rekonstrukcija/Izgradnja hotela Berane“ – 4.000€ za svako od 40 novih radnih mjesta, odnosno iznos od ukupno 160.000€;
- d) „Securitas Montenegro“ d.o.o. Nikšić, za projekat „Formiranje savremenog monitoring centra kao osnove za pružanje usluga fizičko tehničke zaštite, razvoj mobilnog obezbjeđenja u novoj poslovnoj jedinici u Podgorici“ – 3.000€ za svako od 50 novih radnih mjesta, odnosno iznos od ukupno 150.000€;
- e) „Pelengić trade“ d.o.o. Bijelo Polje, za projekat „Izgradnja i opremanje pilane na Žabljaku“ – 4.000€ za svako od 33 nova radna mjesta, odnosno iznos od ukupno 132.000€;
- f) „Fabrika stočne hrane“ a.d. Spuž, za projekat „Proizvodnja stočne hrane – Rekonstrukcija i adaptacija postojećih objekata i opreme“ – 4.000€ za svako od 20 novih radnih mjesta, odnosno iznos od ukupno 80.000€.

Na 141. sjednici, održanoj 28. decembra 2015. godine, Vlada je prihvatila ugovore o korišćenju sredstava za podsticanje direktne investicije sa kompanijama: „Meso-promet“ d.o.o. Bijelo Polje, „Farmont M.P.“ d.o.o. Danilovgrad, „Beton Group-Popović“ d.o.o. Berane, „Securitas Montenegro“ d.o.o. Nikšić, „Pelengić Trade“ d.o.o. Bijelo Polje i „Fabrika stočne hrane“ a.d. Spuž.

U prostorijama Sekretarijata za razvojne projekte, 18. januara 2016. godine, potpisani su ugovori o korišćenju sredstava za podsticanje direktne investicije, sa sljedećim kompanijama: „Beton Group-Popović“, „Pelengić Trade“ i „Fabrika stočne hrane“. Do kraja ovog mjeseca očekuje se da bude potpisan ugovor sa kompanijom „Securitas Montenegro“.

Na osnovu člana 19a stav 3 Zakona o regionalnom razvoju ("Službeni list CG", br. 20/11, 26/11 i 20/15) Vlada Crne Gore, na sjednici od 28.12.2015. godine, donijela je inoviranu verziju Uredbe o podsticanju direktnih investicija. Novom verzijom Uredbe znatno su olakšani kriterijumi ulaganja, naročito u manje razvijenim područjima Crne Gore, dok su ostali uslovi uglavnom propisani na isti način kao i prethodnom verzijom uredbe.

Nova Uredba o podsticanju direktnih investicija pravi jasniju razliku između investitora i korisnika sredstava, djelimično mijenja uslove za dodjelu sredstava za podsticanje direktnih investicija i za pojedine uslove utvrđuje načine dokazivanja njihove ispunjenosti. Poseban značaj nove uredbe ogleda se u snižavanju kriterijuma za dodjelu sredstava za investicione projekte kojima se planiraju ulaganja i zapošljavanja u jedinicama lokalne samouprave u Sjevernom i u Središnjem regionu, osim Glavnog grada Podgorice. Ovim je uzet u obzir ekonomski status i procenat nezaposlenosti manje razvijenog dijela Crne Gore i uvažen predlog predstavnika lokalnih samouprava navedenih regiona. U odnosu na postojeću, novom uredbom je izmijenjen naziv i način vrednovanja pojedinih kriterijuma za dodjelu sredstava za podsticanje investicija, a pri tom su dodati kriterijumi koji se tiču vrijednosti investicionog projekta i ekonomskih efekata investicionog projekta. Takođe, novom uredbom se u manjoj mjeri mijenja način objavljivanja i sadržaj javnog oglasa, kao i sadržaj dokumentacije koja se podnosi uz prijavu za učešće u postupku dodjele sredstava za podsticanje direktnih investicija.

Značajnije izmjene su predviđene kada su u pitanju bankarske garancije. Naime, objašnjen je pojam i način dostavljanja bankarske garancije prijave. Pored navedenog, prema novoj uredbi korisnik sredstava, umjesto ranije zahtjevano jedne bankarske činidbene garancije, dužan je da uz svaki od ukupno tri zahtjeva za isplatu sredstava dostavi nadležnom organu bankarsku garanciju za dobro izvršenje posla, odnosno činidbenu garanciju.

Definisano je da se finansijski podsticaji mogu dodjeliti stranim i domaćim privrednim društvima, koji imaju namjeru da investiraju najmanje 500.000,00 € (petsto hiljada eura) i otvore najmanje 20 (dvadeset) novih radnih mjesta u periodu od tri godine, odnosno u periodu koji se smatra investicionim periodom. Za ulaganje u investicione projekte na području jedinice lokalne samouprave iz sjevernog i iz središnjeg regiona, osim Glavnog grada Podgorice, sredstva za podsticanje investicija mogu se dodijeliti za investicione projekte čija je minimalna vrijednost ulaganja 250.000 eura i kojima se obezbjeđuje zapošljavanje najmanje deset novozaposlenih lica u roku od tri godine od dana zaključenja ugovora o korišćenju sredstava.

Ukupan iznos dodjeljenih sredstava zavisi od broja bodova dodjeljenih na osnovu deset kriterijuma propisanih Uredbom. Kriterijumi za dodjelu sredstavaza podsticanje investicija, propisani ovom Uredbom su:

- 1) reference privrednog subjekta;
- 2) udio drugih privrednih subjekata iz Crne Gore tokom i nakon realizacije investicionog projekta;
- 3) vrijednost investicionog projekta;
- 4) efekti investicionog projekta vezani za istraživanje i razvoj;
- 5) efekti investicionog projekta na ljudske resurse;

- 6) efekti uticaja investicionog projekta na životnu sredinu;
- 7) obim međunarodnog prometa;
- 8) ekonomski efekti investicionog projekta;
- 9) efekti investicionog projekta na regionalni razvoj i
- 10) pismo o namjerama lokalne samouprave u kojoj privredni subjekat namjerava da ulaže.

Sredstva se dodjeljuju zavisno od broja bodova koji se stižu na osnovu ocjene kriterijuma. Visina sredstava za podsticanje investicija koja mogu biti dodjeljena je:

- 1) 3.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 76 do 85;
- 2) 4.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 86 do 95;
- 3) 5.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 96 do 105;
- 4) 6.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 106 do 115;
- 5) 7.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 116 do 125;
- 6) 8.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 126 do 135;
- 7) 9.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 136 do 145;
- 8) 10.000 eura po novom radnom mjestu, za broj bodova od 146 do 150.

Sredstva se isplaćuju u tri rate koje prate investicioni ciklus. Isplaćena sredstva pokrivena su bankarskom garancijom na prvi poziv, što podrazumijeva da se sredstva mogu nesmetano povući ukoliko se pojave nepravilnosti u realizaciji investicionog projekta. Prava i obaveze detaljno se regulišu ugovorom između Vlade Crne Gore i investitora. Uredbom se uvodi i mogućnost refundacije izgradnje infrastrukture koja je neophodna za realizaciju investicionog projekta.

DIREKTORAT ZA ENERGETIKU

Tematski dio

U toku 2015. godine realizovane su sljedeće obaveze utvrđene Programom rada Vlade CG za 2015. godinu:

- Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine, za period 2016-2020. godine (21. januar 2016.)
- Energetski bilans Crne Gore za 2016. godinu (03.12.2015. godine).
- Informacije o prioritetnim razvojnim projektima, (25. juna 2015. godine i 28. decembra 2015. godine):
- Povezivanje Crne Gore i Italije podmorskim kablom
- Izgradnja II bloka Termoelektrane Pljevlja
- Izgradnja vjetroelektrana Krnovo i Možura
- Informacija o aktivnostima na realizaciji izgradnje malih hidroelektrana.

2. Aktivnosti koje nijesu utvrđene Programom rada Vlade CG za 2015. godinu

2.1. Tematski dio

- Informacija o realizaciji ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Rijeka Bradavec“ na vodotoku Bradavec s predlogom Aneksa br. 1 Ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Rijeka Bradavec“ na vodotoku Bradavec i predlogom Sporazuma o prenosu Ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Rijeka Bradavec“ na vodotoku Bradavec (19.02.2015.)
- Informacija o realizaciji Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Komarača s Predlogom aneksa br. 1 Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektranama na vodotoku Komarača (26.03.2015. godine)
- Informacija o potpisivanju Aneksa br. 2 Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Trepčačka rijeka br. 01-1021/3 od 17.09.2010. godine između Vlade Crne Gore i konzorcijuma „Dekar-Hidro“ s Predlogom aneksa br. 2 Ugovora (16.04.2015. godine)
- Informacija o realizaciji ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Rijeka Reževića“ na vodotoku Reževića rijeka s predlogom Odluke o mirovanju prava i obaveza iz Ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Rijeka Reževića“ na vodotoku Reževića rijeka (08.05.2015. godine)
- Informacija o objavljivanju javnog nadmetanja za dodjelu koncesija za korišćenje vodotoka za izgradnju malih hidroelektrana (08.05.2015. godine)
- Informacija o potpisivanju Aneksa br. 1 Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Murinska rijeka br. 01-1022/3 od 17.09.2010. godine s Predlogom aneksa (09.07.2015. godine)

- Informacija o realizaciji Ugovora o zakupu zemljišta i izgradnje vjetroelektrane na lokalitetu Možura (09.07.2015.)
- Informacija o realizaciji Ugovora o koncesiji po kombinovanom DBOT aranžmanu za istraživanje vodotoka Grlja i tehno-ekonomsko korišćenje vodnog energetskeg potencijala za proizvodnju električne energije u malim hidroelektranama (16.07.2015. godine)
- Predlog plana davanja koncesija za korišćenje vodotoka za izgradnju malih hidroelektrana u Crnoj Gori za 2015. godinu s Izveštajem s javne rasprave (23.07.2015. godine)
- Informacija o realizaciji ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Piševska rijeka“ na vodotoku Piševska rijeka s Predlogom aneksa i Predlogom sporazuma (23.07.2015. godine)
- Informacija o realizaciji Direktnog ugovora o Ugovoru o zakupu zemljišta i izgradnje vjetroelektrane na lokalitetu Krnovo (23.07.2015. godine)
- Informacija o pripremi javnog nadmetanja za davanje koncesija za korišćenje vodotoka za izgradnju malih hidroelektrana u Crnoj Gori s Izveštajem sa javne rasprave i Predlogom koncesionog akta za davanje koncesija za korišćenje vodotoka za izgradnju malih hidroelektrana (30.07.2015. godine)
- Informacija o realizaciji ugovora o koncesiji zaključenih sa koncesionarom „Kroling“ doo s Predlogom aneksa br. 2 i Predlogom aneksa br. 3 (30.07.2015. godine)
- Informacija o realizaciji projekta izgradnje vjetroelektrane na lokalitetu Krnovo s Predlogom aneksa br. 3 Ugovora o zakupu zemljišta i izgradnje vjetroelektrane na lokalitetu Krnovo (30.07.2015. godine)
- Informacija o realizaciji ugovora o koncesiji zaključenih sa koncesionarom „Hidroenergija Montenegro“ doo s Predlogom ugovora (03.09.2015. godine)
- Informacija o prenosu Ugovora o zakupu zemljišta i izgradnje vjetroelektrane na lokalitetu Možura na novog zakupca s Predlogom Ugovora o prenosu (03.09.2015. godine)
- Predlog dopune Plana davanja koncesija za korišćenje vodotoka za izgradnju malih hidroelektrana u Crnoj Gori za 2015. godinu s Izveštajem s javne rasprave (17.09.2015. godine)
- Predlog za izmjenu zaključka Vlade Crne Gore br. 08-926 od 10.09.2015. godine, sa sjednice od 03.09.2015. godine (24.09.2015. godine)
- Informacija o realizaciji Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Mojanska rijeka s predlogom aneksa br. 1 Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Mojanska rijeka (22.10.2015. godine)
- Informacija o realizaciji Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Kutska rijeka s predlogom aneksa br. 1 Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Kutska rijeka (22.10.2015. godine)
- Informacija o realizaciji Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Crnja s predlogom aneksa br. 2 (13.11.2015. godine)
- Izveštaj o sprovedenom postupku javnog nadmetanja za davanje koncesije za korišćenje vodotoka za izgradnju malih hidroelektrana u Crnoj Gori s Predlogom Odluke o davanju koncesija i predlogom ugovora o koncesiji (03.12.2015. godine);
- Predlog Plana davanja koncesija za korišćenje vodotoka za izgradnju malih hidroelektrana u Crnoj Gori za 2016. godinu s Izveštajem s javne rasprave (10.12.2015. godine)
- Informacija o realizaciji ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Rijeka Bradavec“ na vodotoku Bradavec s predlogom Aneksa br. 2 Ugovora o koncesiji (10.12.2015. godine)
- Informacija o realizaciji Ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Vrelo“ na vodotoku Vrelo s predlogom Aneksa br. 1 Ugovora o koncesiji (10.12.2015. godine)
- Informacija o pripremi Memoranduma o razumijevanju o saradnji u oblasti hidroenergetskog razvoja Crne Gore između Ministarstva ekonomije Crne Gore, Ministarstva vanjskih poslova Republike Slovenije i Ministarstva šumarstva i vodoprivrede Republike Turske sa predlogom Memoranduma (28.05.2015)
- Informacija o zaključivanju memoranduma o razumijevanju između Vlade Crne Gore i kineske kompanije Norinco sa predlogom Memoranduma (08.10.2015)
- Informacija o zaključivanju Memoranduma o razumijevanju o saradnji između Vlade Crne Gore i turske kompanije Bereket Enerji sa Predlogom Memoranduma (10. decembra 2016. godine)
- Predlog mišljenja na amandmane na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o energetici i Predlog amandmana na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o energetici (12. februara 2015. godine)
- Program rada i Finansijski plan DOO "Crnogorski operator tržišta električne energije" – Podgorica, za 2015. godinu (26. februar 2015. godine)

- Informacija o potrebi obezbjeđenja sredstava za polaganje stručnog ispita radne osposobljenosti za održavanje i rukovanje energetskim postrojenjima, uređajima i opremom, iz oblasti elektroenergetike i termoeenergetike (14. maj 2015. godine)
- Izvještaj o poslovanju "Crnogorski operator tržišta električne energije" DOO Podgorica 1.1.2014 – 31.12.2014. godine s finansijskim iskazima za 2014. godinu i Izvještajem nezavisnog revizora (14. maj 2015. godine)
- Predlog odluke o izmjeni i dopuni Statuta društva sa ograničenom odgovornošću "Crnogorski operator tržišta električne energije" – Podgorica (09. jul 2015. godine)
- Predlog za imenovanje člana Odbora Regulatorne agencije za energetiku (22. oktobar 2015. godine)
- Predlog platforme za učešće dr Vladimira Kavarića na skupu "Transformacione tehnologije za zadovoljenje energetske bezbjednosti i ekonomskih prioriteta: mogućnosti u Centralnoj i Istočnoj Evropi za prikupljanje i skladištenje CO2 (13. novembar 2015)
- Program rada i Finansijski plan društva sa ograničenom odgovornošću "Crnogorski operator tržišta električne energije" - Podgorica, za 2016. godinu (19. 11. 2015. godine)
- Predlog mišljenja na amandmane na Predlog zakona o energetici (predlagač: poslanik mr Dritan Abazović) (03.12.2015. godine)
- Predlog mišljenja na amandmane na Predlog zakona o energetici (predlagači poslanici: Neven Gošović i Velizar Kaluđerović) (03.12.2015. godine)
- Predlog mišljenja na amandmane na Predlog zakona o energetici (predlagači poslanici: Zoran Jelić, Marta Šćepanović i Veljko Zarubica) (10.12.2015. godine).

NORMATIVNI DIO

- Predlog zakona o energetici s Izvještajem sa javne rasprave (30. jul 2015. godine)
- Predlog zakona o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa (30. jul 2015. godine)
- Predlog uredbe o izmjenama Uredbe o tarifnom sistemu za utvrđivanje podsticajne cijene električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije (28.12.2015. godine)

3. ZNAČAJNI PROJEKTI

3.1. Projekat izgradnje hidroelektrana na Morači

Prema postojećoj tehničkoj dokumentaciji EPCG, sistem hidroelektrana na Morači obuhvata četiri elektrane: HE Andrijevo, HE Raslovići, HE Milunovići i HE Zlatica, ukupne instalisane snage 238 MW i procijenjene prosječne godišnje proizvodnje 694 GWh.

Na osnovu usvojenih strateških dokumenata: Vodoprivredne osnove Crne Gore (2001. godina), Strategije razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine (2007. godina), Akcionog plana 2008-2012. godina za realizaciju Strategije razvoja energetike (2008. godina), Prostornog plana Crne Gore do 2020. godine (2008. godina), kao i brojnih analiza, studija i dokumentacije koju su u prošlosti radili EPCG, kao nacionalna elektroprivredna kompanija, i Ministarstvo ekonomije, pristupilo se razvoju Projekta izgradnje hidroelektrana na Morači kroz međunarodni dvostepeni tenderski postupak dodjele koncesije.

Ministarstvo ekonomije je 26.02.2010. godine objavilo Javni oglas za pretkvalifikaciju za davanje koncesije za hidroelektrane na Morači. S obzirom da u roku za dostavljanje ponuda (30.09.2011. godine) nijedan kvalifikovani ponuđač nije dostavio ponudu, Vlada Crne Gore je 10.11.2011. godine proglasila tenderski postupak neuspjelim. Nakon toga, kroz saradnju Ministarstva ekonomije i EPCG realizovane su određene aktivnosti.

Na sastanku Ministarstva ekonomije i EPCG, održanom 20.12.2013. godine, dogovoreno je da će EPCG predati dokumentaciju svog Tehničkog rješenja za HE na Morači, a da će do kraja januara 2014. godine "uraditi analizu svojih mogućnosti za izgradnju HE na Morači prema tehničkom rješenju koje smatra optimalnim, uz direktnu dodjelu koncesije, sa definisanim obavezama EPCG i Vlade Crne Gore".

Ministarstvo ekonomije i EPCG su 24.01.2014. godine potpisali Ugovor o čuvanju poslovne tajne, kojim je takođe precizirano da se dokumentacija Tehničkog rješenja može koristiti isključivo za inoviranje i dopunu Detaljnog prostornog plana i Strateške procjene uticaja na životnu sredinu za HE na Morači na kojima radi Ministarstvo održivog razvoja i turizma, te da se ne može davati trećim licima. Nakon potpisivanja Ugovora, EPCG je Ministarstvu ekonomije predala dokumentaciju Tehničkog rješenja, koji pod naslovom "Tehnička ponuda" nosi datum 30.09.2011. godine. Na sastanku Ministarstva ekonomije i EPCG, održanom 20.12.2013. godine, dogovoreno je da će EPCG predati dokumentaciju svog Tehničkog rješenja za HE na Morači, a da će do kraja januara 2014. godine "uraditi analizu svojih mogućnosti za izgradnju HE na Morači prema tehničkom rješenju koje smatra optimalnim, uz direktnu dodjelu koncesije, sa definisanim obavezama EPCG i Vlade Crne Gore".

U međuvremenu, predstavnici Ministarstva ekonomije su obavili razgovore sa više potencijalnih investitora iz Italije, Turske, Azerbejdžana i Kine u vezi dostavljanja njihove ponude za izgradnju HE na Morači. Kao rezultat toga, Vlada Crne Gore je u toku 2015. godine usvojila predloge Memoranduma o razumijevanja o saradnji u

oblasti hidro energije sa akcentom na HE na rijeci Morači i rijeci Komarnici sa kompanijama Norinco International, Beret Enerji i Sinohydro. Takođe je usvojen Memorandum o razumijevanju između Vlada Crne Gore, Turske i Slovenije.. U tu svrhu, svima njima dostavljena je odgovarajuća dokumentacija za HE na Morači, a od kineske kompanije Norinco smo dobili Tehnički dokument za projekat HE na Morači. Uskoro se očekuje i dostavljanje Tehničkog dokumenta od strane turske kompanije Beretek Enerji.

3.2. Projekat izgradnje HE Komarnica

Strateškim dokumentima: Vodoprivredna osnova Crne Gore (2001. godina), Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine (2007. godina), Akcioni plan 2008-2012. godina za realizaciju Strategije razvoja energetike (2008. godina), Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine (2008. godina), Nacrt strategije razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine (2013. godina) predviđena je izgradnja HE Komarnica.

Tehničkom dokumentacijom koja je izrađena 1973. godine HE Komarnica je planirana kao čeona hidroelektrana sa akumulacijom u slivu rijeke Pive, zapremine 260 miliona m³ sa kotom normalnog uspora 816 mnm, lučnom betonskom branom visine 176 m, pribranskom mašinskom zgradom, dva agregata instalisane snage 168 MW i prosječne godišnje proizvodnje 232 GWh. Predviđeni period izgradnje bio je šest godina, a procijenjeni troškovi oko 183 miliona €.

U toku javne rasprave na Nacrt detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenske akumulacije na rijeci Komarnici i Nacrt izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, koja je realizovana u maju i junu 2012. godine, došlo se do saznanja da treba sniziti kotu normalnog uspora akumulacije sa 816 mnm na 810 mnm. Varijanta sa kotom 816 mnm je povoljnija od varijante sa kotom 810 mnm sa tehničkog i ekonomskog aspekta, ali je nepovoljnija u pogledu zaštite životne sredine. Naime, varijanta sa kotom 810 mnm nema nikakav uticaj na kanjon Nevidio (koji bi u varijanti sa kotom 816 mnm bio poplavljen), niti na Šavnik (koji bi u varijanti sa kotom 816 mnm bio ugrožen u slučaju velikih voda). U oktobru 2013. godine Ministarstvo održivog razvoja i turizma je Ministarstvu ekonomije dostavilo radne verzije predloga Detaljnog prostornog plana i finalnog Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, prema kojima bi HE Komarnica sa kotom normalnog uspora 810 mnm imala akumulaciju zapremine 196,4 miliona m³, dva agregata instalisane snage 172 MW i prosječnu godišnju proizvodnju 227 GWh. Troškovi izgradnje su procijenjeni na 179 miliona €. Nakon što su krajem 2011. godine završeni istražni radovi, urađena je i revidovana Hidrološka studija, dok je Elaborat o rezultatima geoloških istraživanja, koji je trebao biti urađen do sredine 2012. godine, završen u julu 2013. godine.

EPCG i EPS-a su u martu 2014. godine formirali zajedničku Komisiju za reviziju Sinteznog elaborata. Nakon što je Komisija konstatovala da je Energoprojekt-Hidroinženjering izvršio korekciju i dopunu Svodnog elaborata u skladu sa njenim primjedbama, isti je usvojen u septembru 2014. godine. Komisija se saglasila sa stavom Obrađivača da je za potrebe izrade Idejnog projekta HE „Komarnica“ neophodno uraditi dodatna geološka istraživanja i izvršiti dodatna hidrološka mjerenja. EPS je saglasna da dokumentaciju koja je urađena, ili će se raditi u skladu sa Ugovorom o zajedničkom finansiranju, EPCG može da stavi na uvid potencijalnim investitorima HE Komarnica.

U prethodnom periodu, predstavnici Ministarstva ekonomije su obavili razgovore sa potencijalnim investitorima iz Italije, Turske, Azerbejdžana i Kine u vezi dostavljanja njihove ponude za izgradnju HE Komarnica. U tu svrhu, svima njima dostavljena je odgovarajuća dokumentacija za HE Komarnica, ali ni od jednog od njih nakon toga nije dobijena ponuda, pa čak ni bilo kakav zahtjev za razjašnjenje dokumentacije. Najozbiljniji razgovori obavljani sa Sinohydro Corporation Limited iz Kine, od koga je dobijena informacija da ponudu ne mogu uraditi prije nego što im se dostavi Elaborat o rezultatima geoloških istraživanja.

Nakon usvajanja Detaljnog prostornog plana i Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (ili utvrđivanja definitivnog predloga ovih dokumenata od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma), kao i izvođenja dodatnih istražnih radova i izrade njihove relevantne dokumentacije, potencijalni investitori će biti u mogućnosti da izrade svoje ponude za izgradnju HE Komarnica, a Vlada Crne Gore će biti u mogućnosti da donese odluku o načinu realizacije Projekta.

3.4 Projekat izgradnje podmorskog interkonektivnog kabla jednosmjerne struje između elektroenergetskih sistema Crne Gore i Italije

Pored sprovođenja preostalih aktivnosti na obezbjeđivanju zemljišta za stubna mjesta nastavljene su aktivnosti na obezbjeđivanju pristupnih puteva, kao i rad na pristupnim putevima od strane izvođača radova. Na sva tri segmenta projekta izvođači radova su radili na pripremi projektne dokumentacije, s tim što su se na prvom segment projekta (TS Lastva 400/110/35 KV) izvodile invenzivne aktivnosti na izradi platoa za buduću trafostanicu. Na drugom segmentu projekta (400kV dalekovod Lastva Cevo) pored rada na projektnoj dokumentaciji, intenziviran je da na pristupnim putevima, dok su na trecem segmentu projekta (400kV dalekovo Cevo Pljevlja) izvođači radova uglavnom radili na pripremi projektne dokumentacije i zapoceli aktivnosti na pristupnim putevima.

Pored prethodnog, u dijelu projekta koji se odnosi na sam podmorki kabl Vlada je dala saglasnost na predlog Ugovora o korišćenju morskog dobra za implementaciju i izvođenje infrastrukture između JP za upravljanje morskim dobrom Crne Gore i Terna Crna Gora DOO i isti je upućen je upućen u skupstinsku proceduru.

3.5. Izgradnja drugog bloka TE Pljevlja

U cilju realizacije projekta izgradnje drugog bloka TE "Pljevlja", ponude je dostavilo devet kompanija. Nova jedinica treba da bude snage u opsegu 220 – 300 MW, na lokaciji postojeće jedinice TE "Pljevlja"-I. Neto električna efikasnost bloka II ne može biti manja od 38 %, dok je projektom predviđena i obavezna toplifikacija Pljevalja. Novi blok će se graditi uz primjenu najsavremenije tehnologije i u skladu sa najnovijim uslovima za zaštitu okoline prema normama EU i Crne Gore.

Tokom 2014. godine vršena je evaluacija ponuda, kako sa finansijskog, tako i sa tehničkog aspekta, i Odbor direktora Elektroprivrede Crne Gore AD Nikšić treba da donese odluku ko će graditi drugi blok TE Pljevlja od 3 kompanije koje su ostale u trci - češka Škoda Praha, dvije kompanije iz Kine Powerchina Hubei Electric Power Survey & Design Institute i China Machinery Engineering Corporation (CMEC). Tokom jula 2015. godine odabrana je češka kompanija Škoda Praha. U junu 2015. godine formirani su projektni timovi EPCG (tim je vodio italijanski dio menadžmenta EPCG) i Škode Praha i nastavljeno je sa razradom aktivnosti na pripremi ugovora.

Zbog neriješenih otvorenih pitanja i slabog napredovanja u aktivnostima projekta, na osnovu zaključaka Vlade Crne Gore i njenog Sporazuma sa A2A S.p.A od 15.10.2015. godine, Odbor direktora EPCG je formirao novi Radni tim za aktivnosti oko izgradnje II bloka TE Pljevlja.

DIREKTORAT ZA ENERGETSKU EFIKASNOST

1. Realizacija obaveza iz Programa rade Vlade Crne Gore za 2015. godinu

1.1 Tematski dio

U toku 2015. godine realizovane su sve obaveze utvrđene Programom rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu:

- Izveštaj o realizaciji aktivnosti na poboljšanju energetske karakteristika javnih objekata po osnovu namjenskih kredita, a koji je prihvaćen Zaključkom Vlade br. 08-2092 od 17. 09. 2015. godine;
- Izveštaj o realizaciji projekata za obezbjeđenje podsticaja za korišćenje obnovljivih izvora energije na strani potrošnje, a koji je prihvaćen Zaključkom Vlade br. 08-2084 od 17. 09. 2015. godine.

2. Realizovane aktivnosti koje nijesu predviđene Programom rada Vlade za 2015. godinu

2.1 Tematski dio

Direktorat za energetske efikasnosti je, kao posebna organizaciona jedinica u okviru Ministarstva ekonomije koja ima centralnu ulogu u sprovođenju politike energetske efikasnosti u Crnoj Gori, redovno sprovodio aktivnosti na koje ga prevashodno obavezuje Zakon o efikasnom korišćenju energije, kao i strateška planska dokumenta u ovoj oblasti. Najvažnije realizovane aktivnosti u 2015. godini su:

- Vođenje namjenskih projekata energetske efikasnosti, monitoring, analiza i promovisanje postignutih rezultata;
- Aktivno učešće u radu Koordinacione grupe za energetske efikasnosti u okviru Energetske zajednice;
- Učešće u radu Radne grupe za poglavlje 15 – Energetika, u procesu pristupanja EU;
- Učešće u radu Odbora za energetske efikasnosti i zaštitu životne sredine pri Privrednoj komori Crne Gore;
- Učešće u Regionalnom programu energetske efikasnosti – REEP, finansiranom od strane Evropske banke za razvoj (EBRD) sa ciljem uspostavljanja okvira za ESCO projekte u Crnoj Gori i uvođenje kriterijuma energetske efikasnosti u postupku javnih nabavki roba i usluga;
- Sprovođenje tenderske procedure za izbor konsultanta za unaprjeđenje energetske efikasnosti u jedinicama lokalnih samouprava (opredijeljena sredstva iz državnog budžeta su u iznosu 35.000 €);
- Učešće u izradi novog Zakona o energetici u dijelu koji se odnosi na problematiku energetske efikasnosti na strani snabdijevanja;
- Učešće u izradi Akcionog plana za realizaciju Strategije razvoja energetike u Crnoj Gori za period 2016 - 2020. godine, u dijelu koji se odnosi na problematiku energetske efikasnosti na strani finalne potrošnje;
- Učešće u regionalnom projektu ENERES – Program postdiplomskih akademskih magistarskih studija u oblasti energetske efikasnosti, obnovljivih izvora energije i zaštite životne sredine, koji se finansira iz sredstava TEMPUS podrške;
- Učešće u kontinuiranoj i sveobuhvatnoj javnoj kampanji za promovisanje energetske efikasnosti (održavanje javnih i stručnih manifestacija i priprema različitog promotivnog materijala namijenjenog široj javnosti i plasiranje istog putem javnih medija i internet stranica: Ministarstva ekonomije www.mek.gov.me i Direktorata za energetske efikasnosti www.energetska-efikasnost.me);
- Saradnja sa Institutom za standardizaciju Crne Gore - ISME, na izradi i objavljivanju standarda u oblasti energetske efikasnosti;

- Drugi redovni poslovi u okviru Ministarstva ekonomije.

2.2 Normativni dio

U cilju daljeg razvoja osnovnog pravnog okvira u oblasti energetske efikasnosti na strani finalne potrošnje, kao i harmonizacije nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, Ministarstvo ekonomije je, na osnovu Zakona o efikasnom korišćenju energije, u toku 2015. godine pripremio 17 podzakonskih akata, od čega je 16 doneseno i objavljeno u „Službenom listu Crne Gore“, dok će jedan preostali akt biti usvojen u I kvartalu 2016. godine. Naime, radi se o sljedećim podzakonskim aktima:

1. Pravilnik o sadržaju programa i plana poboljšanja energetske efikasnosti jedinice lokalne samouprave i izvještaja o sprovođenju plana,
2. Uputstvo o mjerama energetske efikasnosti i smjernicama za njihovo sprovođenje,
3. Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje godišnje potrošnje primarne energije, sadržaju plana i izvještaja o sprovođenju plana za poboljšanje energetske efikasnosti velikog potrošača,
4. Pravilnik o vrsti proizvoda koji utiču na potrošnju energije za koje je obavezno označavanje energetske efikasnosti,
5. Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti mašina za pranje veša u domaćinstvu,
6. Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti uređaja za klimatizaciju,
7. Pravilnik o uslovima za izvođenje obuke, sticanje ovlaštenja i načinu vođenja registra za vršenje energetskih pregleda,
8. Pravilnik o informacionim sistemima energetske efikasnosti i načinu unošenja podataka
9. Pravilnik o vršenju energetskih pregleda zgrada,
10. Pravilnik o redovnim energetskim pregledima sistema za grijanje i sistema za klimatizaciju,
11. Pravilnik o minimalnim zahtjevima energetske efikasnosti zgrada,
12. Pravilnik o sertifikovanju energetskih karakteristika zgrada,
13. Pravilnik o eko dizajnu proizvoda koji utiču na potrošnju energije,
14. Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje stepena energetske efikasnosti u postupku javne nabavke,
15. Uredba o rekonstrukciji službenih zgrada,
16. Pravilnik o sadržaju godišnjeg operativnog plana poboljšanja energetske efikasnosti i izvještaja o sprovođenju plana,
17. Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje ušteda energije.

Najvažniji projekti koji se realizuju u koordinaciji Direktorata za energetske efikasnost

1. MEEP AF - projekat "Energetska efikasnost u Crnoj Gori - dodatno finansiranje"

Ministarstvo ekonomije u saradnji sa Ministarstvom zdravlja implementira projekat "Energetska efikasnost u Crnoj Gori - dodatno finansiranje" (MEEP AF), a koji ima za cilj primjenu mjera energetske efikasnosti u zdravstvenim objektima, kao i povećanje obaviještenosti javnosti o mjerama energetske efikasnosti. Za realizaciju MEEP AF-a obezbijedena su sredstva u iznosu 5 miliona eura, i to po osnovu kredita koje je Vlada Crne Gore dobila od Međunarodne banke za obnovu i razvoj. Projekat je počeo sa implementacijom u martu 2014. godine, sa planiranim rokom završetka do 30. mart 2017. godine.

U toku 2015. godine, sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Poboljšane su energetske karakteristike 5 zdravstvenih objekata, i to: Opšta bolnica "Danilo I" Cetinje, Dom zdravlja Cetinje, Opšta bolnica Kotor, Dom zdravlja Kotor i Institut za bolesti djece Kliničkog centra Crne Gore;
- Započeti su radovi na unaprjeđenju termo-tehničkih i elektro instalacija u Kliničkom centru Crne Gore;
- Obavljeni su detaljni energetski pregledi i urađena je projektna dokumentacija za primjenu mjera energetske efikasnosti u 4 doma zdravlja, i to: Dom zdravlja Nikšić, Dom zdravlja Kolašin, Dom zdravlja Andrijevića i Dom zdravlja Berane;
- Urađena je projektna dokumentacija za primjenu mjera energetske efikasnosti u 2 zdravstvene stanice, i to: Zdravstvena stanica Petnjica i Zdravstvena stanica Murino;
- Sproveden je tenderski postupak za dodjelu ugovora "Zamjena fasadne bravarije na glavnoj zgradi Kliničkog centra Crne Gore". Planirani početak radova je mart 2016. godine;
- Odabrani su konsultanti za izvođenje socijalnog monitoringa i evaluacije i tehničkog monitoring i evaluacije primijenjenih mjera energetske efikasnosti.

2. EEPB - Program energetske efikasnosti u javnim zgradama

U januaru 2012. godine počela je realizacija prve faze "Programa energetske efikasnosti u javnim zgradama" (EPPB), koji se finansira iz sredstava kredita i finansijskog doprinosa, obezbjeđenih od strane Njemačke razvojne banke (KfW), u iznosu od 13,44 miliona eura, od čega su 1,94 milion eura bespovratna novčana sredstva. Prva faza Programa je završena krajem 2015. godine. U okviru ovog programa finansirana je primjena mjera energetske efikasnosti u obrazovnim ustanovama koje su u nadležnosti Ministarstva prosvjete.

U toku 2015. godine u okviru ovog programa sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Završeni su radovi na primjeni mjera energetske efikasnosti na osam obrazovnih ustanova, i to: O.Š."Ristan Pavlović" Pljevlja, Srednja stručna škola Pljevlja, Gimnazija "Miloje Dobrašinović" Bijelo Polje, O.Š."Mustafa Pećanin" Rožaje, S.M.Š."Bećo Bašić" Plav, O.Š."Branko Božović" Podgorica, O.Š."Oktoih" Podgorica i O.Š."Vuko Jovović" Danilovgrad, a čija je ukupna vrijednost 5,5 miliona eura.
- Pripremljen je tender za izbor izvođača radova na sledećim objektima: JPU "Naša radost" u Herceg Novom i JPU "Irena Radović" u Danilovgradu, Gimnazija "Petar I Petrović - Njegoš" u Danilovgradu, Srednje stručne škole "Marko Radević", "Vaso Aligrudić" i "Spasoje Raspopović" u Podgorici, O.Š."Milorad Musa Burzan" i O.Š."Božidar Vuković Podgoričanin" u Podgorici, O.Š."Njegoš" na Cetinju i O.Š."Bedri Elezaga" u Vladimiru.

Početak radova je planiran za maj 2016.godine.

U decembru 2014. godine, potpisani su ugovori o kreditu i finansijskom doprinosu, između Ministarstva finansija i Njemačke razvojne banke (KfW), čija vrijednost iznosi 22,09 miliona eura. Iz sredstava ovog kredita finansiraće se primjena mjera energetske efikasnosti u odabranim objektima u nadležnosti Ministarstva prosvjete, Ministarstva rada i socijalnog staranja i Uprave za imovnu. Realizacija druge faze programa je počela u januaru 2015. godine, dok je rok za završetak decembar 2020. godine.

U toku 2015. godine izvršeni su strukturni i energetski pregledi za 16 obrazovnih ustanova, 4 administrativna objekta i 5 socijalnih ustanova i raspisan je tender za izbor konsultanta koji će biti angažovan na implementaciji programa.

3. MONTESOL - beskamatni krediti za domaćinstva za ugradnju solarnih sistema za pripremu tople vode

Ministarstvo ekonomije Crne Gore, u saradnji sa partnerima - Programom zaštite životne sredine pri Ujedinjenim nacijama (UNEP) i italijanskim Ministarstvom životne sredine, kopna i mora (IMELS), u julu 2011. godine, počelo je realizaciju projekta MONTESOL, koji ima za cilj uspostavljanje atraktivnog i održivog finansijskog mehanizma za obezbjeđivanje kredita za domaćinstva za ugradnju solarnih kolektora. Za potrebe MONTESOL projekta predviđena su sredstva u visini od 1 milion USD za implementaciju i subvencioniranje kamatne stope kod komercijalnih banaka. Građani su imali mogućnost da apliciraju za kredite do 5.000 €, sa periodom otplate do 7 godina i kamatnom stopom od 0%, za ugradnju solarnih sistema za pripremu tople vode. Od početka implementacije projekta, instalirano je oko 147 solarnih sistema, a od čega 6 u 2015. godini.

Predstavnici UNEP-a su 21. aprila 2015. godine, obavijestili Ministarstvo ekonomije da UNEP više nije u mogućnosti da ispuni obaveze preuzete Sporazumom o saradnji. Naime, italijansko Ministarstvo za zaštitu životne sredine, kopna i mora je, u svojstvu donatora projekta, zvanično obavijestilo UNEP da više nije u mogućnosti da implementira donatorske sporazume putem kojih je ovaj projekat finansiran. U dopisu od 7. jula 2015. godine, predstavnici UNEP-a su naveli da iz razloga više sile, koja se ne pripisuje Ministarstvu ekonomije Crne Gore, Sporazum o projektnoj saradnji mora biti raskinut. Imajući prethodno navedeno u vidu, Ministarstvo ekonomije je u 2015. godini pokrenulo odgovarajuće procedure za raskid Sporazuma o saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za životnu sredinu (UNEP).

4. SOLARNI KATUNI - instalacija fotonaponskih solarnih sistema na katunima

Ministarstvo ekonomije u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja realizuje projekat "Solarni katuni" koji ima za cilj da se na objektima koji se nalaze na katunima, a koji nisu povezani na električnu mrežu, postave solarni sistemi za proizvodnju električne energije. U 2012. godini, instalirano je 87, a 2013. godine 102 fotonaponska sistema. Ministarstvo ekonomije je 31.07.2015. godine objavilo novi javni poziv, koji je obustavljen jer nijedna ponuda nije bila dostavljena u skladu sa zahtjevima tenderske dokumentacije. Ministarstvo ekonomije je 26.10.2015. godine obnovilo postupak koji je još uvijek u toku. Za realizaciju ove nabavke Ministarstvo ekonomije je obezbijedilo 20.000 €, a Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja 35.000 €. Navedena vrijednost se odnosi na 70% ukupne vrijednosti projekta, dok je 30% učešće korisnika.

5. ENERGY WOOD- beskamatni krediti za ugradnju sistema za grijanje na moderne oblike biomase

Ministarstvo ekonomije Crne Gore je, u saradnji sa luksemburškom agencijom za razvojnu saradnju (Lux-Development), uspješno implementiralo program ENERGY WOOD, sa ciljem uspostavljanja atraktivnog i održivog finansijskog mehanizma za obezbjeđivanje beskamatnih kredita za domaćinstva za ugradnju sistema za grijanje (kotlova i peći) na moderne oblike biomase (pelet, briket). Sredstva za implementaciju ENERGY WOOD programa, u iznosu od 130.000 €, bila su obezbijeđena u okviru FODEMO projekta (Razvoj šumarstva u Crnoj Gori), koji je finansiran od strane Vlade Velikog Vojvodstva Luksemburga. Program je realizovan u periodu

oktobar 2013. - oktobar 2015. godine, a u okviru kojeg je ugrađeno 243 sistema za grijanje. U toku realizacije Programa građani su imali mogućnost da apliciraju za kredite do 3.500 €, sa periodom otplate do pet godina i kamatnom stopom od 0%, za kupovinu i ugradnju sistema za grijanje, tj. peći i kotlova, na moderne oblike biomase (pelet i briket).

6. ENERGY WOOD II - beskamatni krediti za ugradnju sistema za grijanje na moderne oblike biomase

Ministarstvo ekonomije je od Vlade Kraljevine Norveške dobilo grant u iznosu od 2.200.000 norveških kruna (NOK), u cilju realizacije novog projekta koji će takođe obezbijediti beskamatne kredite za ugradnju sistema za grijanje na moderne oblike biomase i koji će praktično u svim aspektima biti isti kao i program ENERGY WOOD. Za subvenciju kamatne stope predviđeno je oko 240.000 €. U prethodnom periodu Ministarstvo ekonomije je sprovedo odabir firmi kvalifikovanih distributera/instalatera (10) kao i odgovarajuću proceduru izbora banaka (5), partnera na projektu. Realizacija projekta je počela 7. oktobra 2015. godine. Građani su u prilici da apliciraju za beskamatne kredite u okviru programa ENERGY WOOD II (kreditu do 3.500 €, rok otplate do 5 godina sa 0 % kamatne stope). U toku 2015. godine u okviru ovog programa je ugrađeno 284 sistema za grijanje.

DIREKTORAT ZA RUDARSTVO I GEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

Aktivnosti i rad Direktorata za rudarstvo i geološka istraživanja tokom 2015. godine odvijali su se u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu i utvrđenim nadležnostima i obavezama koje proističu iz Zakona o koncesijama ("Sl. list Crne Gore", br. 08/09), Zakona o rudarstvu ("Sl. list Crne Gore", br. 65/08, 74/10, 40/11), Zakona o geološkim istraživanjima ("Sl. list RCG", br. 28/93, 27/94, 42/94, 26/07, 28/11), Zakona o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika ("Sl. list Crne Gore", br. 41/10 od 23.07.2010, 40/11 od 08.08.2011), podzakonskih akata i drugih propisa.

I. Realizacija obaveza iz Programa rada Vlade CG za 2015. godinu

PRIORITETNI RAZVOJNI PROJEKTI

U toku 2015. godine realizovane su sljedeće obaveze utvrđene Programom rada Vlade CG za 2015. godinu:

➤ Informacija o aktivnostima na realizaciji Projekta istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore

Na Javni poziv za dostavljanje ponuda za dodjelu Ugovora o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika u podmorju Crne Gore, koji je zaključen 15. maja 2014. godine ponudu su dostavile tri grupe kompanija, i to:

1. Marathon Oil (SAD) i OMV (Austrija)
2. Eni (Italija) Novatek (Rusija)
3. Energean Oil&Gas (Grčka) i Mediterranean Oil&Gas Plc (V.Britanija)

Postupak pregovora sa kompanijama je sproveden tokom 2015. godine, i isti je rezultirao usaglašavanjem predloga ugovora o koncesiji sa grupom kompanija Eni i Novatek, koji su prihvaćeni od strane Vlade Crne Gore. Shodno članu 24 stav 1 Zakona o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika ("Službeni list CG", br. 1/10, 40/11, 62/13), odluku o dodjeli ugovora o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika donosi Skupština Crne Gore, na predlog Vlade Crne Gore

Ministartvo ekonomije je polugodišnje izvještavalo Vladu Crne Gore o aktivnostima na realizaciji Projekta istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore.

➤ Informacija o aktivnostima na realizaciji izradnje Jonsko-jadranskog gasovoda

IAP Projektom je planirano da se gasovodom poveže Fiera (Albanija) sa Splitom (Hrvatska), prolazeći pri tome kroz teritorije Crne Gore i Bosne i Hercegovine. Predviđeni kapacitet gasovoda je 5 bcm/god, ukupna dužine od 530 km. Izgradnja gasovoda će omogućiti gasifikaciju Albanije i Crne Gore, južne Hrvatske i dijela Bosne i Hercegovine i obezbijediti diversifikovano i pouzdano snabdijevanje prirodnim gasom.

U okviru WBIF izrađena je Studija izvodljivosti IAP koju su finansirali EC DG ENLARG i EBRD (vrijednosti 3,5 miliona eura). Studija izvodljivosti sadrži i Stratešku procjenu uticaja Projekta na životnu sredinu i društvo, kao i Predlog biznis modela za realizaciju Projekta.

U okviru 10-og poziva Zapadnobalkanskog investicionog okvira (Western Balkan Investment Framework (WBIF)) Ministarstvo ekonomije je dobilo grant u iznosu od 550.000 eura za izradu Master plana gasifikacije Crne Gore. Master plan će predstaviti presjek stanja kada je u pitanju tržište gasa u Crnoj Gori, kao i institucionalne mjere koje je potrebno sprovesti na nivou ministarstva i regulatora zaduženih za ovu oblast. Kao konačan rezultat izdvojiće se prioritetni investicioni projekti kojim će se implementirati pomenute mjere, kao i sami plan. Nacrtr Master plana gasifikacije je usaglašen, dok će lista prioritenih investicionih projekata biti završena tokom prvog

kvartala 2016. godine. Ministarstvo ekonomije je polugodišnje izvještavalo Vladu Crne Gore o aktivnostima na realizaciji Projekta izradnje Jonsko-jadranskog gasovoda.

Normativni dio

Programom rada Vlade CG za 2015. godinu nijesu bile predviđene obaveze u normativnom dijelu.

II. Aktivnosti koje nijesu utvrđene Programom rada Vlade CG za 2015. godinu

TEMATSKI DIO

- Program geoloških istraživanja za 2015. godinu
- Plan davanja koncesija za detaljna geološka istraživanja i eksploataciju mineralnih sirovina za 2015. godine
- **Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za Program istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore.** Ministarstvo ekonomije u 2015. godini je izradilo Nacrt Program istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore, koji je usvojen na sjednici Vlade Crne Gore od 17.12.2015. godine. S tim u vezi, Ministarstvo ekonomije je u saradnji sa konsultantima izradilo nacrt Strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Program istraživanja i proizvodnje ugljovodonika. Nacrt Programa i Strateške procjene uticaja na životnu sredinu je 28.12.2015. godine objavljen za potrebe javne raspave.

III. Redovne aktivnosti

Direktorat za rudarstvo i geološka istraživanja je vršio aktivnosti u skladu sa Zakonom o koncesijama, Zakonom o rudarstvu, Zakonom o geološkim istraživanjima, Zakonom o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika i drugim propisima, i to:

- Izdavanje i ovjera licenci za izvođenje rudarskih radova i licenci za izradu rudarskih projekata;
- Organizovanje tehničkih pregleda izgrađenih rudarskih objekata i postrojenja i izdavanja odobrenja za upotrebu istih objekata;
- Organizovanje revizije rudarskih projekata;
- Izdavanje odobrenja za eksploataciju mineralnih sirovina i izvođenje radova po rudarskim projektima;
- Izvršen obračun koncesionih naknada po osnovu zaključenih ugovora o koncesiji za detaljna geološka istraživanja i eksploataciju mineralnih sirovina za 2014. godinu;
- Kontrola otkopanih količina mineralnih sirovina.
- Izdavanje odobrenja za vršenje detaljnih geoloških istraživanja tla za potrebe izgradnje objekata;
- Izdavanje odobrenja za vršenje detaljnih geoloških istraživanja mineralnih sirovina;
- Organizovanje revizije i ovjera Elaborata o kategorizaciji, klasifikaciji i proračunu rezervi mineralnih sirovina;
- Tokom cijele kalendarske godine davana su stručna uputstva, mišljenja i tumačenja iz oblasti detaljnih geoloških istraživanja, rudarstva, istraživanja i proizvodnje ugljovodonika i koncesija, drugim organima državne uprave, lokalnoj samoupravi, koncesionarima, zainteresovanim investitorima i strankama.

DIREKTORAT ZA INDUSTRIJU I PREDUZETNIŠTVO

REALIZACIJA AKTIVNOSTI IZ PROGRAMA VLADE CRNE GORE ZA 2015. GODINU

TEMATSKI DIO

1. Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja prerađivačke industrije Crne Gore 2014-2018, za 2015. godinu

Na osnovu sprovedenih aktivnosti u proteklom periodu, u martu 2015. godine Vlada Crne Gore je usvojila višegodišnji okvirni **Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja prerađivačke industrije Crne Gore 2014-2018, uz Akcioni plan za 2015. godinu.**

Akcionim planom su obuhvaćene aktivnosti realizacije kreditnih linija za podsticaj prerađivačke industrije, pokretanje pilot projekta izrade vaučerske šeme za inovativna mala i srednja preduzeća u prerađivačkoj industriji, tehnička podrška razvoju klastera u oblasti prerađivačke industrije i u oblasti proizvodnje hrane, podsticanje investicija i konkurentnosti industrije u cilju povećanja broja zaposlenih, kao i sprovođenje aktivnosti definisanih u nekoliko Vladinih programa.

Realizacijom Akcionog plana za 2015. godinu obezbijedilo se povećanje stepena finalizacije, podizanje kvaliteta proizvodnje, proizvoda i usluga, novo zapošljavanje, uz sve veću orijentaciju ka inovativnosti, izvozu i promociji na domaćem i inostranom tržištu.

2. Industrijska politika Crne Gore 2016-2020 sa Akcionim planom za 2016. godinu

Iz rezervnih sredstava IPA 2012/2013 realizovan je kratkoročni projekat za pružanje ekspertske podrške u kreiranju Industrijske politike Crne Gore do 2020. godine, uz podršku ekspertske tima i Radnog tima koji je formiran za koordinaciju i implementaciju Industrijske politike, ključne aktivnosti koje su sprovedene u prethodnom periodu, odnosile su se na: pripremu analize strateških politika koje imaju ključni uticaj na proces kreiranja i

implementacije Industrijske politike; pregled ključnih elemenata Industrijske politike EU sa posebnim osvrtom na pravne karakteristike Industrijske politike EU; vezu sa strategijom Evropa 2020; procjenu postojećih mjera i programa kao i postojećih donatorskih inicijativa; relevantnost EU programa za razvoj industrije.

Imajući u vidu da je riječ o dokumentu od strateškog značaja za privredni razvoj Crne Gore, Ministarstvo ekonomije je povodom predstavljanja Radne verzije Industrijske politike Crne Gore do 2020, organizovalo Javnu raspravu u periodu od 15. jula do 15. septembra 2015. godine. Nakon završetka Javne rasprave, pristupilo se unapređenju teksta i formulisanju Predloga dokumenta Industrijska politika Crne Gore do 2020. godine, koji je dostavljen relevantnim institucijama koje su bile uključene u proces izrade dokumenta, na mišljenje.

Realizacija planiranih aktivnosti je završena u periodu oktobar/novembar 2015. godine, kada je finalizovan dokument Industrijska politika Crne Gore do 2020. godine sa okvirnim višegodišnjim Akcionim planom za implementaciju politike. Finalne verzije pripremljenog materijala dostavljene su na mišljenje Evropskoj Komisiji. Na osnovu održanih konsultacija Radnog tima Ministarstva ekonomije sa predstavnicima Evropske Komisije u decembru 2015, dogovoreno je da se tokom januara 2016. unaprijedi postojeći materijal u skladu sa dodatnim komentarima i sugestijama. Usvajanje Industrijske politike Crne Gore do 2020. godine sa Akcionim planom za 2016. godinu, planirano je za I kvartal 2016. godine.

NORMATIVNI DIO

U 2015. godini nije bilo aktivnosti u ovom dijelu.

REALIZACIJA AKTIVNOSTI KOJE NIJESU PREDVIĐENE PROGRAMOM RADA VLADE

TEMATSKI DIO

- **Pilot Program državne pomoći malim i srednjim preduzećima u prerađivačkoj industriji za 2015. godinu**

U skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore, Ministarstvo ekonomije je 05. avgusta raspisalo prvi Javni poziv za učešće u Pilot Programu državne pomoći malim i srednjim preduzećima u prerađivačkoj industriji za 2015. godinu, u trajanju od 30 dana. Na održanoj sjednici 08.09.2015. Komisija je konstatovala da u okviru prvog Javnog poziva nije bilo dostavljenih prijava od strane preduzeća, pa stoga Komisija nije bila u mogućnosti da pristupi razmatranju i ocjenjivanju.

Ministarstvo ekonomije je objavilo drugi Javni poziv za učešće u Programu u 2015. godini 09.09.2015. godine koji je trajao do 09.10.2015. godine. Na sjednici Komisije povodom drugog Javnog poziva za učešće u Programu koja je održana 16.10.2015. godine, konstatovano je da u okviru drugog Javnog poziva nije bilo dostavljenih prijava od strane preduzeća, pa stoga Komisija nije bila u mogućnosti da realizuje aktivnosti koje proizilaze iz Rješenja o formiranju iste, odnosno da pristupi razmatranju, ocjenjivanju i donošenju odluke o izboru zahtjeva kojima će se dodijeliti finansijska pomoć.

- **Informativna radionica o Programu Evropske unije za podsticanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća COSME 2014-2020**

U cilju promocije Programa COSME 2014-2020, nakon potpisivanja Sporazuma u 2014. i pristupanja Programu, Ministarstvo ekonomije je posredstvom TAIEX instrumenta pretpristupne pomoći u martu organizovalo Info dane o Programu Evropske unije za podsticanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća.

U toku trajanja Informativne radionice o COSME programu predstavnici crnogorskih institucija, lokalnih samouprava, univerziteta, poslovnih udruženja, biznis asocijacija, finansijskih institucija, ali i sama mala i srednja preduzeća, bili su u prilici da se detaljnije informišu o mogućnostima koje pruža COSME program, kako bi u narednom periodu bili u prilici da u što većoj mjeri iskoriste raspoložive programske inicijative.

Ministarstvo ekonomije će i u narednom periodu pružiti svu neophodnu podršku u cilju što efektivnijeg korišćenja Programa Evropske unije za podsticanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća.

- **Radionica namijenjena jačanju kapaciteta nadležnih organa i relevantnih institucija za profesije zanatlija**

Ministarstvo ekonomije je posredstvom TAIEX instrumenta pretpristupne pomoći, organizovalo u novembru jednodnevnu radionicu namijenjenu jačanju kapaciteta nadležnih organa i relevantnih institucija za profesije zanatlija.

U toku trajanja radionice predstavljene su ključne odredbe Direktive 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija, identifikovano postojeće zakonodavstvo u oblasti zanatstva u Crnoj Gori kao i stepen usklađenosti zakonodavstva EU (Direktive 2005/36/EZ) i nacionalnog zakonodavstva u oblasti zanatstva, nakon čega su predstavljena i uporedna iskustva u oblasti zanatstva.

- **Aktivnosti na pronalaženju investitora za društva koja se nalaze u stečaju**

Aktivnosti za privredna društva iz oblasti industrije ili društva koja su resorno pod ingerencijom ministarstva a nalaze se u postupku stečaja. Identifikovali su se potencijalni investitori i nastojalo se u saradnji sa Stečajnim

upravicima promovisati investicione mogućnosti i time pronaći rješenja za pokretanje proizvodnje i otvaranje novih radnih mjesta.

- **Aktivnosti u sklopu integracionih procesa**

Na osnovu obaveza utvrđenih Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, Direktor za industriju i preduzetništvo je kontinuirano pripremao potrebne materijale i informacije za podgrupe **6** - Privredna društva i **20** - Industrijska i preduzetnička politika.

Takođe je nastavljeno i sa aktivnostima i redovnim godišnjim sastancima Pododbora Crne Gore i Evropske Komisije i to Pododbora za trgovinu, industriju, carine, poreze i saradnju sa drugim zemljama kandidatima, u dijelu koji se odnosi na Preduzetništvo i Industrijsku politiku, kao i Pododbora za oblast unutrašnjeg tržišta i konkurencije, u dijelu koji se odnosi na Privredno pravo, Pravo osnivanja preduzeća i pružanja usluga i Državna pomoć.

Dodatno, nastavljene su aktivnosti na polju praćenja stanja i kretanja privrednih subjekata sektora prerađivačke industrije u oblastima: proizvodnja osnovnih metala, proizvodnja metalnih proizvoda, mašina i uređaja i ostalih proizvoda od metala, namjenska industrija, proizvodnja papira, izdavačka i štamparska djelatnost, proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda, prerada kaučuka i plastičnih masa, proizvodnja ostalih nemetalnih minerala, proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda, prerada kože, proizvodnja predmeta od kože. Takođe su pripremljeni predlozi mjera ekonomske politike i analiziran njihov uticaj na ekonomski položaj i uslove privređivanja u ovim oblastima, kao i davanje mišljenja u pogledu mjera koje se predlažu za uslove privređivanja pojedinih grana ili privrednih društava u ovim oblastima.

NORMATIVNI DIO

- Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stečaju utvrđen na sjednici Vlade Crne Gore 09.07.2015. godine.

DIREKTORAT ZA UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE I KONKURENCIJU

Aktivnosti i rad Direktorata za unutrašnje tržište i konkurenciju tokom 2015. godine odvijale su se u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore i utvrđenim nadležnostima.

1. Realizacija obaveza iz Programa rada Vlade CG za 2015. godinu

1.1. Normativni dio

U normativnom dijelu, od obaveza koje su bile utvrđene Programom rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu, realizovano je sljedeće:

- Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima
- Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o žigu
- Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna
- Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti topografija poluprovodnika
- Predlog zakona o izmjenama i dopunama zakona o akreditaciji

1.2. Tematski dio

- Strategija razvoja metrologije u Crnoj Gori za period 2016 – 2018 godine
- Akcioni plan za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa čl. 34 do 36 Ugovora o funkcionisanju EU

2. Realizovane aktivnosti koje nijesu utvrđene Programom rada Vlade CG za 2015. godinu

2.1. Tematski dio

- Plan interventnih nabavki u uslovima ozbiljnih poremećaja na tržištu;
- Predlog osnove za vođenje pregovora i zaključivanje Novog akta Lisabonskog sporazuma o zaštiti oznaka porijekla i njihovoj međunarodnoj registraciji
- Izvještaj o učešću delegacije Crne Gore na Diplomatskoj konferenciji o usvajanju Novog akta Lisabonskog sporazuma o zaštiti oznaka porijekla i njihovoj međunarodnoj registraciji, održanoj od 11. do 21. maja 2015. godine, u Ženevi, Švajcarska
- Predlog mišljenja na amandmane na Predlog zakona o patentima, koje su Skupštini Crne Gore podnijeli poslanici Draginja Vuksanović i Džavid Šabović

2.2 Normativni dio

U toku 2015. godine realizovane su i pojedine aktivnosti u dijelu legislative koje nijesu bile predviđene programom rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu i to:

- Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o zakonskim mjernim jedinicama („Sl. list CG“, br. 72/15)
- Uredba o stavljanju van primjene pojedinih podzakonskih propisa („Sl. list CG“, br. 38/15)

- Pravilnik o stručnom ispitu za zastupnika za patente, žigove odnosno za dizajne ("Sl. list Crne Gore", br. 67/15)
- Pravilnik o vrsti robe i načinu obavljanja trgovine izvan poslovnih prostorija ("Sl. list Crne Gore", br. 33/15)
- Pravilnik o opremi lične zaštite ("Sl. list Crne Gore", br. 17/15)

Predstavници direktorata učestvovali su u radu Skušnine Crne Gore i njenih radnih tijela prilikom razmatranja Predloga zakona o patentima. Donošenje Zakona o patentima ("Sl. list CG", br. 42/15) predstavljalo je ispunjenje jednog od mjerila za zatvaranje pregovora u Poglavlju VII.

3. Međunarodne i ostale aktivnosti

U toku 2015. godine predstavnici Direktorata za unutrašnje tržište i konkurenciju dali su svoj aktivan doprinos u procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj Uniji kroz članstvo u radnim grupama za pripremu pregovora o pristupanju Crne Gore EU, kao i kroz učešće u reviziji Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji za period 2016-2018.

Aktivno je rađeno na ispunjavanju mjerila za otvaranje pregovora u okviru Poglavlja 1 Slobodno kretanje roba, pri čemu su ispunjena sva tri mjerila: mjerilo 1 - Usvojena je Strategija Crne Gore za primjenu pravne tekovine u oblasti slobode kretanja robe 2014-2018 i Akcioni plan za implementaciju Strategije 2014-2018. Donošenjem ove strategije ispunjeno je mjerilo 1 za otvaranje pregovora u okviru ovog poglavlja. Mjerilo 2 je ispunjeno donošenjem novih tehničkih propisa u kojima CE označavanje više nije obavezno ali je dozvoljeno ako se pri tome kao treća strana pojavljuje prijavljeno tijelo EU (EU notified body). Mjerilo 3 - usvojen je Akcioni plan za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa čl. 34 do 36 Ugovora o funkcionisanju EU. Usvajanjem ovog Akcionog plana ispunjeno je mjerilo 3 za otvaranje pregovora u okviru ovog poglavlja. Kako su sva mjerila ispunjena uz saglasnost EU Komisije prosljeđen je prvi nacrt Nacionalne pozicije za pregovore u oblasti Poglavlja 1 Slobodno kretanje roba.

Predstavници direktorata učestvovali su na sastancima Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju i Pododbora za trgovinu, industriju, carine, poreze i saradnju sa drugim zemljama kandidatima kao i Odbora za Stabilizaciju i pridruživanje. Aktivno se radilo na realizaciji obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koje se odnose na: politiku konkurencije, slobodno kretanje roba i intelektualnu svojinu.

Predstavници direktorata su aktivno učestvovali u radu Koordinacionog tijela za tržišni nadzor Vlade Crne Gore, Odbora za kvalitet Privredne Komore Crne Gore, radu radnih grupa za donošenje vertikalnog tehničkog zakonodavstva (tehničkih propisa) iz djelokruga Ministarstva ekonomije ali i drugih ministarstava (Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, Ministarstvo održivog razvoja i turizma i Ministarstvo zdravlja). Pružena je podrška daljem razvoju institucija infrastrukture kvaliteta i to: Instituta za standardizaciju, Zavoda za metrologiju i Akreditacionog tijela Crne Gore.

4. Izvršavanje zakona i drugih propisa

U skladu sa članom 6 stav 3 Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti („Službeni list CG, br. 53/11) Direktor za unutrašnje tržište i konkurenciju učestvovao je u pripremi i davanju mišljenja na nacрте i predloge 43 propisa koje pripremaju drugi organi.

DIREKTORAT ZA MULTIRATELARNU I REGIONALNU TRGOVINSKU SARADNJU I EKONOMSKE ODNOS SA INOSTRANSTVOM

I. Realizacija obaveza iz Programa rada Vlade za 2015. godinu

1. Tematski dio

Programom rada Vlade za 2015. godinu I kvartal – tačka 59. utvrđena je obaveza izrade **Akcionog plan za transponovanje Direktive o uslugama na unutrašnjem tržištu**. Ovaj akcioni plan sadrži pregled zakonodavstva koje nije usklađeno sa Direktivom i administrativne rokove za izmjenu, nadležna tijela za implementaciju obaveza, očekivane rezultate, kao i formiranje Radne grupe za izradu Zakona o uslugama, kao horizontalnog zakona (Radna grupa za izradu Predloga zakona o uslugama), osnivanje koordinacione strukture vezano za transponovanje Direktive o uslugama (Radna grupa za sprovođenje aktivnosti na transponovanju Direktive o uslugama u nacionalno zakonodavstvo), kao i formiranje tijela koje će biti nadležno za monitoring i ujedno biti ovlašćeno za preuzimanje odgovarajućih radnji u slučaju da rokovi nijesu ispoštovani. Akcioni plan je usvojen na sjednici Vlade od 25. juna 2015. godine.

Programom rada Vlade za 2015. godinu II kvartal – tačka 79. utvrđena je obaveza izrade **Izvještaja o spoljnoj trgovini kontrolisanom robom u 2014. godini**, koji je usvojen na sjednici Vlade od 4. juna 2015. godine. Ovim

Izveštajem će se dati pregled izvozno-uvozne kontrole naoružanja, vojne opreme i robe dvostruke namjene u 2014. godini.

2. Normativni dio

Programom rada Vlade za 2015. godinu IV kvartal – tačka 80. utvrđena je obaveza izrade **Predloga zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem, vojnom opremom, nevojnim ubojnim i drugim sredstvima**. Predlog zakona je usvojen na sjednici Vlade od 28. decembra 2015. godine. Ovim zakonom unaprijediće se uslovi pod kojima se može vršiti spoljna trgovina naoružanjem, vojnom opremom i nevojnim ubojnim sredstvima, pružanje brokerskih usluga, tehničke pomoći i tranzita u vezi sa kontrolisanom robom, nadležnost državnih organa u sprovođenju ovog zakona, uslovi i postupak za izdavanje dozvole, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, kao i druga pitanja od značaja za spoljnu trgovinu kontrolisanom robom.

II. Realizovane aktivnosti koje nijesu predviđene Programom rada Vlade za 2015. godinu

1. Tematski dio

Tokom 2015. godine, Crna Gora je predsjedavala CEFTA potkomitetom za carine. U okviru predsjedavanja, održana su dva sastanka ovog radnog tijela, na kojima su razmatrene aktuelne teme u oblasti carina, primjene pune kumulacije i saradnje svih graničnih službi.

Takođe, nastavilo se sa pregovorima o liberalizaciji trgovine uslugama u CEFTA regionu. Tokom 2015. godine, održane su četiri runde pregovora o zaključivanju Protokola o trgovini uslugama između CEFTA potpisnica.

U skladu sa STO Sporazumom o trgovinskim olakšicama, kao jedan od prioriteta regionalne trgovine postavlja se liberalizacija trgovine u CEFTA regionu i potpisivanje CEFTA Dodatnog protokola 5 o pojednostavljenju graničnih procedura u svim fazama carinjenja, elektronskoj razmjeni podataka i međusobnom priznavanju AEO sertifikata. S tim u vezi, u skladu sa Zaključkom Vlade sa sjednice od 14. maja 2015. godine, formiran je pregovarački tim. Do sada, održane su dvije runde pregovora. Planirano je održavanje još dva pregovaračka ciklusa do jula 2016. godine, kada će Protokol biti potpisan, u skladu sa Zaključcima sa premijerskog samita u Beču od 27. avgusta 2015. godine, koji je održan u okviru Berlinskog procesa.

Tokom 2015. godine, Crna Gora je na Međuvladinoj konferenciji održanoj 30. marta 2015. godine otvorila pregovore u poglavlju 30 – Vanjski odnosi. Poglavlje će biti privremeno zatvoreno kada Crna Gora Evropskoj komisiji predstavi Akcioni plan kojim će se definisati preostale aktivnosti u pogledu usklađivanja zakonodavstva i međunarodnih sporazuma s pravnom tekovinom EU, kao i poboljšanje administrativnih kapaciteta da bi se obezbijedila puna primjena i sprovođenje pravne tekovine u ovom poglavlju danom pristupanja EU. Radna grupa je tokom 2015. godine započela aktivnosti na izradi pomenutog Akcionog plana, kao završnog mjerila za poglavlje 30 i Ministarstvo ekonomije je zaduženo da u koordinaciji s resornim institucijama, a uz prethodno mišljenje EK, dostavi Vladi na utvrđivanje pomenuti Akcioni plan do II kvartala 2016.

Ministarstvo ekonomije u koordinaciji s resornim institucijama prati implementaciju međunarodno preuzete obaveze u okviru Svjetske trgovinske organizacije (STO). U skladu sa pomenutim, Crna Gora je tokom 2015. godine pristupila STO Sporazumu o vladinim nabavkama. Takođe, formiran je nacionalni Komitet za trgovinske olakšice, kao koordinaciono Tijelo za implementaciju i praćenje na nacionalnom nivou Sporazuma o trgovinskim olakšicama (TFA). Vezano za TFA, a nakon dostavljanja instrumenata ratifikacije od strane 2/3 članica, Sporazum o trgovinskim olakšicama će postati jedan od STO multilateralnih sporazuma. Crna Gora je pripremila Zakon o potvrđivanju Protokola o izmjenama i dopunama Marakeškog Sporazuma o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije koji se nalazi u Skupštinskoj proceduri.

2. Normativni dio

Tokom 2015. godine usvojeni su:

- Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Savjeta ministara Republike Albanije o ekonomskoj saradnji, na sjednici od 30. aprila 2015. godine, objavljen u "Sl. listu CG" br. 12/15.
- Odluka o utvrđivanju nacionalne kontrolne liste robe dvostruke namjene, na sjednici Vlade od 09. juna 2015. godine, objavljena u "Sl. listu CG" br. 50/15;
- Odluka o izmjeni odluke o kontrolnoj listi za izvoz i uvoz robe, na sjednici Vlade od 11. juna 2015. godine, objavljena u "Sl. listu CG" br. 38/15;
- Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnim zonama, na sjednici od 25. juna 2015. godine. Predlog navedenog zakona se trenutno nalazi u skupštinskoj proceduri.

- Uredba o uslovima za spoljnotrgovinski promet neobrađenih dijamanta, na sjednici Vlade od 25. juna 2015. godine, objavljena u "Sl. listu CG" br. 40/15;

III. Međunarodne i ostale aktivnosti

Održani sastanci:

- Druga sjednica Mješovite komisije o ekonomskoj saradnji između Crne Gore i Republike Srbije održana je u Beogradu, 2. marta 2015. godine.
- Četvrta sjednica Mješovite komisije o ekonomskoj saradnji između Crne Gore i Mađarske održana je 30. i 31. marta 2015. godine u Budimpešti.
- Treća sjednica Mješovite komisije o ekonomskoj saradnji između Crne Gore i Republike Češke održana je 2. i 3. jula 2015. godine u Pragu.
- Ministarska konferencija Investicionog komiteta za Jugoistočnu Evropu (SEEIC), pod nazivom „Održivi razvoj u zemljama Jugoistočne Evrope JIE kroz jačanje konkurentnosti” koja je održana 9. decembra 2015. godine u Budvi.
- Osmi sastanak Pododbora za trgovinu, industriju, carine, poreze i saradnju sa drugim zemljama kandidatima održan je 16. juna 2015. u Podgorici, putem video konferencije. Sastanak je imao za cilj da ukaže na najvažnije reformske korake koji se sprovode u pobrojanim oblastima.
- 24. jula 2015. godine održane su bilateralne konsultacije sa predstavnicima Albanije zbog problema u trgovini brašnom, vinom i pivom.

IV. Značajni projekti

“Aproksimacija zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u dijelu slobodnog pružanja usluga i zaštite konkurencije”

Crna Gora ima obavezu da ispuni sve uslove za punu primjenu Direktive 2006/123/EZ Evropskog Parlamenta i Vijeća od 12. decembra 2006. godine o uslugama na unutrašnjem tržištu (u daljem tekstu: Direktiva o uslugama) do dana pristupanja Evropskoj uniji. U cilju što efikasnijeg transponovanja Direktive o uslugama u nacionalno zakonodavstvo, Ministarstvo ekonomije je započelo realizaciju dvogodišnjeg projekta “Aproksimacija zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u dijelu slobodnog pružanja usluga i zaštite konkurencije” (ALA projekat). U pitanju je ugovor Delegacije EU sa njemačkom Agencijom za razvoj (GIZ) putem indirektnog centralizovanog upravljanja, od čega EU učestvuje sa 1.200. 000 €, dok GIZ učestvuje sa 120.000 €, kao kofinansijer. Projekat sadrži dvije komponente. Prva se odnosi na konkurenciju, a korisnik iste je Uprava za zaštitu konkurencije, dok se druga odnosi na Direktivu o uslugama, a korisnik je Ministarstvo ekonomije.

Najznačajnije aktivnosti koje su realizovane u okviru druge komponente ALA projekta su:

- Vlada Crne Gore je na sjednici od 25. juna 2015 razmotrila i donijela Akcioni plan za transponovanje Direktive o uslugama na unutrašnjem tržištu.
- Organizovanje obuka i seminara za predstavnike resornih institucija i privatnog sektora.
- Izrada web sajta o implementaciji Direktive u nacionalno zakonodavstvo.
- Komunikaciona strategija za implementaciju Direktive o uslugama sa komunikacionim planom je izrađena je u julu 2015. godine u okviru ALA projekta. Kada je u pitanju podizanje svijesti javnosti o značaju Direktive o uslugama, objavljen je Priručnik o Direktivi o uslugama, kao i brošure koje su distribuirane svim relevantnim subjektima. Objavljen je i baner na portalu VIJESTI i CDM sa informacijama o direktivi.

Važno je istaći da je PPCG-om predviđeno donošenje Zakona o uslugama za IV kvartal 2016. godine. Ministarstvo ekonomije je 20. aprila 2015. godine dalo na javnu raspravu Nacrt zakona o uslugama i uputilo javni poziv građanima, stručnoj javnosti i svim drugim zainteresovanim licima da se uključe u javnu raspravu i daju svoj doprinos u razmatranju istog. Javna rasprava trajala je 40 dana od dana objavljivanja javnog poziva. 25. maja 2015. godine održan je Okrugli sto na temu Nacrta zakona o uslugama. Izvještaj o sprovedenoj javnoj raspravi je objavljen 8. juna 2015. godine na web stranici MEK-a i portalu e-uprave.

Takođe, u toku je izrada IT izvještaja vezano za osnivanje Jedinствене kontaktne tačke u CG, koji će poslužiti kao osnova za pisanje projekta. Projekat će se pisati u saradnji sa MIDT i treba definisati gdje će biti JKT kroz Zakon o uslugama i samu Uredbu. U toku je razmatranje produženja projekta do 31. jula 2016. godine.

DIREKTORAT ZA RAZVOJ

Direktorat za razvoj je tokom 2015. god, u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore, pripremio Akcioni plan za sprovođenje Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2014-2020, za 2015. godinu i Akcioni plan za sprovođenje Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, za 2015. godinu. Takođe, sprovedena su

dva programa državne pomoći Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine i Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usalašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja, 2014-2016. U okviru aktivnosti koje nijesu obuhvaćene Programom rada Vlade izrađen je Izvještaj o realizaciji Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014, za 2014. godinu, koji je usvojila Vlada i razmatrao nadležni Odbor Skupštine Crne Gore. Pored toga, pružana je adekvatna podrška jedinicama lokalne samouprave koje nijesu usvojile svoje strateške planove razvoja, a kroz učešće u Upravnom odboru dat je adekvatan doprinos na realizaciji Projekta tehničke pomoći reformi lokalne samouprave u Crnoj Gori koji se finansira iz nacionalnog programa IPA 2008, a pripremljen je od strane Zajednice opština Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova. Vezano za jedinice lokalne samouprave, u toku 2015. godine realizovano je izračunavanje Indeksa/stepena konkurentnosti jedinica lokalne samouprave 2012-2014, što je obezbeđuje Ministarstva prema Zakonu o regionalnom razvoju.

U cilju implementacije Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, 2012-2016, Ministarstvo ekonomije je u 2014. sprovodilo projekat Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori kroz razvoj klastera, koji finansira EU, kofinansira i implementira Organizacija Ujedinjenih nacija za industrijski razvoj (UNIDO) u saradnji sa Organizacijom Ujedinjenih nacija za razvoj u Crnoj Gori (UNDP).

Aktivnosti koje se odnose na obaveze iz pregovora za Poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata odnosile su se na učešće u izradi Akcionog plana za pregovaračko poglavlje 22 i učešće u pripremanju pregovaračke pozicije Crne Gore za međuvladinu konferenciju o pristupanju Crne Gore evropskoj uniji, za poglavlje 22 – regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata.

1. Realizacija obaveza iz Programa rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu

1.1 Tematski dio

• Akcioni plan za sprovođenje Strategije regionalnog razvoja 2014-2020 godine, za 2015. godinu

Vlada Crne Gore u junu mjesecu 2014. godine donijela je novu Strategiju regionalnog razvoja za period 2014-2020 godine. Prilikom usvajanja Strategije Vlada je svojim Zaključkom zadužila Ministarstvo ekonomije da pripremi Predlog Akcionog plana za 2015. godinu u prvom kvartalu 2015. godine. Obaveza donošenja godišnjih Akcionih planova definisana je i Programom pristupanja Crne Gore EU.

Akcioni Plan je organizovan oko tri ključna prioriteta razvoja na nacionalnom nivou, koji su definisani Strategijom, postizanje pametnog, održivog i inkluzivnog rasta, koji su dalje organizovani kroz sektorski pristup, odnosno kroz dalje unapređenje prioriternih oblasti razvoja Crne Gore. Za svaku prioritetnu oblast, na nivou sva tri regiona, definisane su Mjere koje sadrže konkretne aktivnosti, programe ili projekte potrebne za ostvarivanje Strategije regionalnog razvoja u datoj oblasti.

Prilikom definisanja aktivnosti i projekata Ministarstvo je sprovело široke konsultacije sa svim državnim organima, lokalnim samoupravama i ostalim subjektima koji, na osnovu člana 9 Zakona o regionalnom razvoju („Sl.list CG” broj: 20/11, 26/11 i 20/15), svojim aktivnostima doprinose regionalnom razvoju i uopšte razvoju Crne Gore. U pripremi Akcionog plana vodilo se računa da bude usaglašen i sa Programom ekonomskih reformi Crne Gore 2015-2017 (PER), odnosno sa najprioritetnijim mjerama PER-a za 2015. godinu i identifikovanim projektima za njihovo ostvarenje, koji je Vlada donijela u januaru 2015. godine.

Sam proces pripreme Akcionog plana započet je u novembru 2014. godine, a od strane Vlade donešen je na sjednici od 26. marta 2015. godine.

• Akcioni plan za sprovođenje Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, za 2015. godinu

U 2015. godini, prema fazama implementacije Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, godini pune implementacije Strategije, izrađen je jednogodišnji Akcioni plan, konkretno za 2015. godinu. Akcionim planom integrisane su predviđene aktivnosti finansijske i tehničke podrške Ministarstvu ekonomije, jedinicama lokalne samouprave i klasterima, u cilju unapređenja politike razvoja klastera kroz jačanje njihovih kapaciteta. Akcioni plan usvojen je na sjednici Vlade 04. juna 2015. godine.

1.2 Normativni dio

Aktivnosti koje nijesu utvrđene Programom rada Vlade Crne Gore za 2014. Godinu

• Izvještaj o realizaciji Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014, za 2014. godinu

Na osnovu Zakona o regionalnom razvoju pripremljen je i upućen Vladi na usvajanje Izvještaj o realizaciji Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014. godine, za 2014. godinu. Nakon usvajanja od strane Vlade Izvještaj je upućen na razmatranje Skupštini Crne Gore, isti je razmotrio Odbor za ekonomiju, finansija i budžet, na sjednici od 07.09.2015. godine. Izvještaj u 2015. godini nije razmatran od strane Plenuma

• Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti konkurentnosti kroz usalašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja, 2014-2016.

U cilju povećanja konkurentnosti na mirko i marko nivou, Ministarstvo ekonomije od 2014. godine realizuje Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja, 2014-2016.

Cilj Programa je da obezbijedi podršku preduzetnicima, malim i srednjim privrednim društvima i klasterima malih i srednjih privrednih duštava, naročito iz manje razvijenih opština i Sjevernog regiona, da u što većoj mjeri povećaju svoju konkurentnost, prvenstveno kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda za proizvode i podršku za dobijanje akreditacije za ocjenjivanje usaglašenosti. Državna pomoć u okviru ovog Programa realizuje se po principu refundacije. Preduzeću se nakon završetka implementacije i dostavljanja dokazne dokumentacije refundira do 70% investicije u slučaju malih preduzeća, a do 60% za srednja preduzeća.

U 2015. godinu za realizaciju ovog Programa bilo je opredijeljeno 100.000 EUR, a maksimalan iznos finansijske pomoći po aplikaciji je 5.000 eura (bez PDV-a). Realizovan je 1 Javni poziv za učešće u Programu, u okviru kojeg je dostavljena 41 aplikacija, od čega je uslove Programa ispunilo njih 37. Zbog ograničenih finansijskih sredstava (60.000 EUR za jedan Javni poziv) podrška je odobrena za 15 privrednih subjekata. Nakon isteka roka od 6 mjeseci, koji je predviđen za implementaciju aktivnosti, troškovi su refundirani za 12 korisnika Programa (3 privredna subjekta čije su aplikacije odobrene nijesu uspjela u predviđenom roku da finalizuju realizaciju predviđenih aktivnosti).

- **Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine**

U okviru implementacije Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, 2012-2016. godina, Ministarstvo ekonomije, pored različitih vidova tehničke podrške, od 2012. godine realizuje Program podsticanja razvoja klastera u Sjevernom regionu i manje razvijenim opštinama Crne Gore (Cetinje i Ulcinj), 2012-2016, koji je 2014. godine proširen i preimenovan u Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine, što znači da aplikanti mogu biti klasteri sa cijele teritorije Crne Gore.

Cilj Programa je finansijska podrška za preduzetnike, mikro, mala i srednja preduzeća koji su dio klastera, radi prevazilaženja „uskih grla“ u poslovanju kroz nabavku proizvodne opreme, a zasnovana je na principu refundacije (povraćaja dijela troškova). Princip je da klaster finansira 100% svih troškova nabavke opreme za koju konkuriše, a onda mu se nakon podnošenja dokumentacije koja dokazuje utrošak sredstava ugovorene aktivnosti odobrava finansijska pomoć (refundacija). Odobrena pomoć od strane Ministarstva ekonomije je do 70% nabavne vrijednosti opreme (u skladu sa dostavljenom fakturom i ostalom dokumentacijom) za klastere čiji su članovi preduzetnici i mala preduzeća, odnosno do 60% za klastere koje čine srednja preduzeća.

Rapoloživa sredstva u okviru ovog Programa za 2015. godinu iznosila su 50.000 EUR, a maksimalan iznos finansijske pomoći po aplikantu bio je 10.000 EUR (bez PDV-a).

U toku 2015. godine raspisan je 1 Javni poziv za učešće u Programu. Od ukupno 3 dostavljene aplikacije sredstava su odobrena jednom aplikantu i ista su realizovana u iznosu od 9.800 EUR.

- **Strateški planovi razvoja jedinica lokalne samouprave**

U 2015. godini vršene su aktivnosti u smislu podsticanja i pružanja adekvatne pomoći opštinama koje nijesu izvršile zakonsku obavezu i usvojile svoje Strateške planove razvoja.

Ministarstvo je dalo saglasnost na Predloge strateških planova razvoja za opštinu Ulcinj, isti još uvijek nije usvojen od strane lokalne Skupštine.

- **Projekat izgradnja kapaciteta i podrška lokalnoj samoupravi pri implementaciji opštinskih razvojnih grantova**

Projekat tehničke pomoći reformi lokalne samouprave u Crnoj Gori se finansira iz nacionalnog programa IPA 2008, a pripremljen je od strane Zajednice opština Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova. Projekat je počeo u martu 2010 i od tada pruža podršku opštinama u razvoju kapaciteta za pisanje i realizaciju EU projekata, kao i za strateško planiranje. U okviru projekta, Tim tehničke pomoći podržava Delegaciju Evropske unije u Crnoj Gori u realizaciji Opštinske razvojne grant šeme za male infrastrukturne projekte.

Ministarstvo ekonomije ima svog predstavnika u Upravnom odboru Projekta. U toku 2015. godine održane su tri sjednice Upravnog odbora na kojima se detaljno razmatrala i pratila realizacija zacrtanih ciljeva i ostvarivanje efekata pružene podrške od strane Tima za tehničku pomoć. Projekat je po ocjenama svih zainteresovanih strana uspješno završen u decembru 2015. godine.

- **IPA projekat Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori kroz razvoj klastera**

U cilju implementacije Strategije za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, 2012-2016, Ministarstvo ekonomije je od 2014. godine korisnik projekta Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori kroz razvoj klastera, koji finansira EU, kofinansira i implementira Organizacija Ujedinjenih nacija za industrijski razvoj (UNIDO) u saradnji sa Organizacijom Ujedinjenih nacija za razvoj u Crnoj Gori (UNDP).

Cilj projekta je jačanje konkurentnosti privrednih subjekata kroz unapređenje saradnje u okviru klastera, samim tim i jačanje njihove pozicije na tržištu. Projektom se tehnički podržavaju 4 klastera: klaster vina, klaster

maslinovog ulja, klaster proizvođača i prerađivača metala i klaster slatkovodnog ribarstva (izrada akcionih planova sa akcentom na marketinške aktivnosti i brendiranje proizvoda, jačanje kapaciteta klastera). Pored toga projekat je fokusiran na tehničku podršku Ministarstvu ekonomije i relevantnim institucijama za podršku razvoja klastera i jedinicama lokalne samouprave, kroz održavanje obuka i treninga.

U okviru ovog Projekta u 2015. godini realizovano je niz aktivnosti među kojima su: studijske posjete Mađarskoj i Češkoj Republici za predstavnike jedinica lokalne samouprave i Ministarstva ekonomije, seminar „Priprema projekata prekogranične saradnje i COSME projekata“ u Kolašinu, treninzi za postojeće i nove klaster brokere, klasterima je obezbijeđeno učešće na Sajmu hrane u Budvi, a za iste je organizovano par prodajnih događaja u šoping molovima, izrađen je promotivni materijal za klastere, web stranice, organizovane su obuke za klastere u oblasti unapređenja marketinga, razvijeni marketing planovi, pružena im je podrška u izradi projektnih prijedloga i druge aktivnosti.

• **Podrška jedinicama lokalne samouprave u politici razvoja lokalnog biznisa**

Od 2014. godini Ministarstvo ekonomije je intenziviralo saradnju sa jedinicama lokalne samouprave u cilju povećanja podrške razvoja lokalnog biznisa. Opštine su odredile kontakt osobe u oblasti saradnje sa preduzetnicima, malim i srednjim preduzećima. U 2015. godini podrška je uglavnom bila usmjerena na opštine Sjevernog regiona, čiji su predstavnici pohađali obuke u okviru projekta Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori kroz razvoj klastera, na kojima se radilo na pripremi projektnih prijedloga. Takođe, pored obuka, angažovani nacionalni konsultant u okviru istog projekta, istim opštinama je pomogao i tokom rada pojedinačno u opštinama koje su pokazale interesovanje.

• **Izračunavanje Stepena konkurentnosti jedinica lokalne samouprave**

U cilju vođenja uravnotežene i dugoročno održive politike regionalnog razvoja, odnosno uklanjanja ograničenja koja utiču na stepen razvijenosti, Zakonom o regionalnom razvoju ("Sl. list Crne Gore", br. 20/11, 26/11 i 20/15.) propisano je obavezno praćenje stepena konkurentnosti jedinica lokalne samouprave koji se utvrđuje se na osnovu indeksa konkurentnosti. Za razliku od indeksa razvijenosti koji mjeri stepen razvijenosti JLS, stepen konkurentnosti predstavlja pokazatelj potencijala, odnosno atraktivnost JLS. Zakonom je takođe propisano da se stepen konkurentnosti utvrđuje trogodišnje.

Stepen konkurentnosti jedinice lokalne samouprave utvrđuje se na osnovu indeksa konkurentnosti koji predstavlja prosjek pokazatelja poslovnog okruženja i poslovnog sektora, koji se izračunava na osnovu analize kvalitativnih i kvantitativnih podataka. Poslovno okruženje iz člana utvrđuje se na osnovu podataka o demografskim kretanjima, infrastrukturi i stepenu obezbjeđenja kadra u oblasti zdravstva, obrazovanja, sporta, kulture, socijalne zaštite, stepena obrazovanja stanovništva, osnovne i poslovne infrastrukture i drugih pokazatelja od značaja za procjenu poslovnog okruženja jedinice lokalne samouprave. Poslovni sektor se utvrđuje na osnovu podataka o investicijama i dinamici ulaganja, razvijenosti preduzetništva i nivou i kretanjima ekonomskih pokazatelja jedinice lokalne samouprave.

Ministarstvo ekonomije je 16.07.2015. godine raspisalo Javni poziv za nabavku usluge za izračunavanje stepena konkurentnosti jedinica lokalne samouprave za period 2012.-2014.godine, nakon sprovedenog tenderskog postupka sklopljen je ugovor sa najpovoljnijim ponuđačem koji je studiju "Stepen konkurentnosti jedinica lokalne samouprave 2012-2014" sa svim pratećim prilogima predao Ministarstvu, dana 16. decembra 2015. godine.

Ministarstvo ekonomije je 28.12.2015. godine donijelo Pravilnik o utvrđivanju liste stepena konkurentnosti jedinice lokalne samouprave.

2.2 Normativni dio

Ostale aktivnosti direktorata za razvoj

Direktorat za razvoj je dao adekvatan doprinos kroz:

- Učešće u Arbitražnoj komisiji za teritorijalno razgraničenje opština Berane i Petnjica
- Učešće u Arbitražnoj komisiji za teritorijalno razgraničenje opština Plav i Gusinje
- Učešće u Radnoj grupi za održivo upravljanje resursima Nacionalnog Savjeta za Održivi razvoj
- Davanje mišljenja na Nacionalnu strategiju za održivi razvoj
- Davanje mišljenja na Analizu o modelima organizacije lokalne samouprave u Crnoj Gori
- Davanje mišljenja na Studiju o opravdanosti osnivanja opštine Petrovac
- Davanje mišljenja na Studiju o društveno-ekonomskoj opravdanosti osnivanja opštine Sutomore
- Davanje mišljenja i inputa na dokumenta u oblasti manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica Ministarstva za ljudska i manjinska prava
- Davanje mišljenja i inputa za Izveštaje i Akcione planove Ministarstva unutrašnjih poslova u oblasti međuopštinske saradnje
- Saradnju sa NVO u smislu dostavljanja odgovora u vezi realizacije programa državne pomoći
- Učešće u izradi Industrijske politike

- Učešće u izradi Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020.
- Učešće u izradi Integrisanog programa UN-a 2017-2020, Okvir razvojne pomoći UN za Crnu Goru

Aktivnosti koje se odnose na obaveze iz pregovora za Poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata

- Učešće u izradi Akcionog plana za pregovaračko poglavlje 22
- Učešće u pripremanju pregovaračke pozicije Crne Gore za međuvladinu konferenciju o pristupanju Crne Gore evropskoj uniji, za poglavlje 22 – regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata

DIREKTORAT ZA RAZVOJ NACIONALNOG BRENDI I ZAŠTITU POTROŠAČA

Aktivnosti i rad Direktorata za razvoj nacionalnog brenda i zaštitu potrošača tokom 2015. godine odvijale su se u skladu sa utvrđenim nadležnostima i obavezama koje proističu iz Zakona o zaštiti potrošača, Zakona o opštoj bezbjednosti proizvoda i drugih zakona, kao i Nacionalnog programa zaštite potrošača 2012-2015 i novog Nacionalnog programa zaštite potrošača 2015-2018, podzakonskih akata i drugih propisa.

1. Realizacija obaveza iz Programa rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu

U predmetnom programu u 2015. godini odloženo je donošenje tri zakona za 2016 godinu, predmetno prolongiranje roka dva zakona uslijedilo je po održanoj video-konferenciji za Poglavlje 28 "Zaštita potrošača i zdravlja".

2. Realizovane aktivnosti koje nijesu utvrđene Programom rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu

Tematski dio

1. Izvještaj o realizaciji godišnjeg Akcionog plana Nacionalnog programa zaštite potrošača 2012-2015, za period jul 2014– jun 2015 godine.
2. Nacionalni program zaštite potrošača 2015-2018 sa godišnjim Akcionim planom realizacije Nacionalnog programa zaštite potrošača 2015-2018, za period jul 2015 – jun 2016 godina.

Normativni dio

U toku 2015. godine realizovane su i pojedine aktivnosti u dijelu legislative koje nijesu bile predviđene programom rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu i to:

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti potrošača, („Sl.list CG“, br. 43/2015)
- Uredba o uslovima za ustupanje i obavljanje poslova utvrđenih nacionalnim programom zaštite potrošača i bližim kriterijumima, načinu i postupku finansiranja organizacija potrošača („Sl.list CG“, br. 40/2015)
- Uredba o načinu rada sistema brze razmjene informacija o proizvodima koji predstavljaju rizik („Sl. list CG“, br. 57/2015")
- Odluka o organima nadležnim za inspekcijski nadzor nad sprovođenjem zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača,, donijeta je na sjednici Vlade Crne Gore održanoj 16. jula 2015. godine, („Sl.list CG“, br. 50/2015")
- Pravilnik o proizvodima za koje se ne ističe cijena po jedinici mjere („Sl.list CG“, br. 41/14 i 14/15)
- Pravilnik o Arbitražnom odboru za vansudsko rješavanje sporova potrošača („Sl.list CG“, br. 14/15)
- Pravilnik o evidenciji organizacija potrošača („Sl.list CG“, br. 16/15)
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra tužbi za zaštitu kolektivnih interesa potrošača i registra odluka („Sl.list CG“, br. 16/15)
- Pravilnik o sadržaju evidencije o podacima iz nadzora i evidencije o žalbama potrošača i njihovom rješavanju("Službeni list CG", broj 34/15)
- Pravilnik o listi standarda iz oblasti opšte bezbjednosti proizvoda ("Službeni list CG", broj 32/15)
- Pravilnik o sadržaju obavještenja o opasnim proizvodima ("Službeni list CG", broj 32/15)

3. Međunarodne i ostale aktivnosti

Aktivnosti u sklopu integracionih procesa

U sklopu aktivnosti u kojima je učestvovalo Ministarstvo ekonomije, na osnovu obaveza utvrđenih Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, u nadležnosti Direktorata za razvoj nacionalnog brenda i zaštitu potrošača pripremljeni su potrebni materijali za podgrupu. Takođe je nastavljeno i sa aktivnostima i redovnim godišnjim sastancima Pododbora Crne Gore i EK i to Pododbor za oblast unutrašnjeg tržište i konkurenciju, u dijelu koji se odnosi na zaštitu potrošača.

Od strane EU su određena 3 mjerila za zatvaranje pregovora u ovoj oblasti od kojih se jedno odnosi na Ministarstvo ekonomije, tačnije da se izmijeni Zakon o opštoj bezbjednosti proizvoda i Zakon o zaštiti potrošača u cilju daljeg usklađivanja svog zakonodavstva u oblasti zaštite potrošača, posebno sa Direktivom 2011/83/EU o pravima potrošača, i dokaže da će biti uspostavljene adekvatne administrativne strukture i kapaciteti za sprovođenje radi ispravnog sprovođenja zakonodavstva do dana pristupanja.

Ostale aktivnosti

Savjet za zaštitu potrošača sprovodio je redovne aktivnosti fokusirane na poboljšanje položaja potrošača u Crnoj Gori, kroz praćenje stanja zaštite potrošača na tržištu i predlaganja odgovarajućih mjera i aktivnosti, razmatrani su nacrti propisa koji su donešeni u ovoj oblasti, data su mišljenja o potrebi izmjena i dopuna postojećih i donošenju novih propisa u oblasti zaštite potrošača, učestvovali su u izradi Nacionalnog programa zaštite potrošača 2015-2018 sa godišnjim Akcionim planom realizacije Nacionalnog programa zaštite potrošača 2015-2018, za period jul 2015 – jun 2016 godina, kao i izradi Izvještaja o realizaciji godišnjeg Akcionog plana Nacionalnog programa zaštite potrošača 2012-2015, za period jul 2014 – jun 2015 god.

Direktorat za razvoj nacionalnog brenda i zaštitu potrošača je u 2015. godini oformio radnu grupu za pripremu Nacrta zakona o nacionalnom brendu, koji je u procesu Javne rasprave. Takođe, raspisan je Konkurs za izbor idejno-grafčkog rješenja vizuelnog identiteta nacionalnog brenda Crne Gore. Konkurs je trajao 2 mjeseca, a pristiglih rješenja je bilo 13. Sedmočlana Komisija, koju je imenovao ministar ekonomije, ocijenila je pristigla rješenja i tom prilikom nijedno od pristiglih rješenja nije zadovoljilo kriterijume zadate konkursom pa je raspisan novi Konkurs, koji će trajati do 10 februara 2016. godine.

4. Izvršavanje zakona i drugih propisa

U skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača („Službeni list CG, br. 04/14) Direktorat za razvoj nacionalnog brenda i zaštitu potrošača učestvovao je u pripremi i davanju mišljenja na nacрте i prijedloge dva propisa koje su pripremili drugi organi a u oblasti zaštite potrošača. Tokom 2015. godine Direktorat za razvoj nacionalnog brenda i zaštitu potrošača izdao je petnaest mišljenja vezanih za primjenu Zakona o zaštiti potrošača. U pogledu primjene Zakona o potrošačkim kreditima i Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije kreditora i kreditnih posrednika u evidenciji Ministarstva ekonomije upisano je deset kreditora i jedan kreditni posrednik.

**IZVJEŠTAJ O RADU
DIREKCIJE ZA RAZVOJ MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA
ZA 2015. GODINU**

Februar, 2016.

O DIREKCIJI

Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća (u daljem tekstu: Direkcija za razvoj MSP) obavlja svoju djelatnost od februara 2001. godine i ima višegodišnje iskustvo u obezbjeđivanju neophodne podrške razvoju preduzetništva i malih i srednjih preduzeća (MSP), te povećanju njihove konkurentnosti.

Aktivnosti Direkcije se ogledaju kroz:

- Definisanje Strategije za razvoj MSP, Strategije podsticanja konkurentnosti na mikro nivou, Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje, i Strategije za razvoj ženskog preduzetništva.
- Pripremanje i realizaciju programa i projekata za razvoj MSP, koordinaciju programa, mjera i aktivnosti koje se odnose na razvoj MSP sa posebnim akcentom na podsticanje konkurentnosti i izvoza, ženskog preduzetništva, i unaprjeđenja preduzetničkog učenja;
- Pripremanje programa za edukaciju preduzetnika, organizovanje seminara, treninga, kurseva;
- Internacionalizaciju odnosno pružanje usluga informacija i pomoći domaćim MSP, ali i stranim koji namjeravaju da posluju u Crnoj Gori;
- Organizovanje regionalnih i lokalnih događaja za podršku razvoja MSP
- Unaprjeđenje mjera podrške za podsticaj razvoja MSP (inkubatora, klastera, tehnoloških parkova, itd.);
- Promociju značaja razvoja MSP i preduzetništva kroz organizovanje nastupa na međunarodnim sajmovima, poslovnim susretima između domaćih i stranih kompanija u zemlji i inostranstvu, uspostavljanje poslovnih kontakata itd.

Od 2003. godine, Direkcija je nacionalni koordinator sprovođenja principa *Small Business Acta-SBA* za Crnu Goru. Takođe, od 2008. učesnik je u okviru prvog CIP/EIP programa Evropske unije, odnosno od 2014 COSME programa. Direkcija je takodje nacionalni kontakt za MSP u okviru EU Horizon 2020 programa.

Uredbom o organizaciji državne uprave (Sl. list CG 5/2012, 25/2012 i 61/2012 od 23.01.2012. član 16.), Direkcija za razvoj MSP je postala organ uprave u sastavu Ministarstva ekonomije. Rad Direkcije je dominantno organizovan (po trenutno važećem aktu o sistematizaciji radnih mjesta br. 01-1011/10, usvojenom dana 24.06.2013. godine) u okviru Sektora za strateške i razvojne projekte, regionalnu i institucionalnu podršku, edukaciju i promociju, u okviru kojeg su:

- A) Odsjek za razvojne projekte, institucionalnu podršku, edukaciju i promociju
- B) Odsjek za podsticanje konkurentnosti i promociju izvoza

U okviru Direkcije funkcioniše i Odjeljenje (Evropski centar) za informacije i inovacije.

U Direkciji je sistematizovano je 18 radnih mjesta, od čega je 13 popunjeno. Pored ovih lica, u Direkciji je po osnovu ugovora angažovan još 1 izvršioc.

IZVJEŠTAJ O REALIZOVANIM AKTIVNOSTIMA U 2015. GODINI

Politika razvoja MSP u Crnoj Gori sprovodi se u skladu sa strateškim ciljevima i mjerama definisanim **Strategijom razvoja MSP 2011-2015**. Takođe, Direkcija je koordinator realizacije aktivnosti i mjera:

- **Strategije podsticanja konkurentnosti na mikro nivou 2011-2015;**
- **Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2015-2019.**
- **Strategija razvoja ženskog preduzetništva 2015-2020**

Sprovođenje svih navedenih strategija, po zaključku Vlade Crne Gore, koordinira, i iz svojih nadležnosti realizuje Direkcija za razvoj MSP i ujedno realizuje projekte i aktivnosti iz svoje nadležnosti koje su obuhvaćene navedenim strategijama.

Kako bi se pratila realizacije zadataka i aktivnosti u okviru navedenih strategija, Direkcija za pomenute izrađuje:

- Godišnje akcione planove;
- Godišnje izvještaje o realizaciji akcionih planova.

Realizacija aktivnosti pomenutih strategija je, osim u nadležnosti Direkcije za razvoj MSP, i u nadležnosti cijelog niza institucija javnog i privatnog sektora (ministarstava, državnih institucija, biznis asocijacija, međunarodnih organizacija, centralne banke, itd).

Proces izrade i realizacije aktivnosti ovih strategija nadgledaju:

- **Koordinacioni tim za izradu i implementaciju Strategije razvoja MSP;**
- **Savjet za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou;**
- **Nacionalno partnerstvo za preduzetničko učenje.**

Navedena radna tijela i savjeti su sastavljeni od predstavnika javnog i privatnog sektora i međunarodnih organizacija, uz predsjedavanje predstavnika Direkcije za razvoj MSP.

Direkcija za razvoj MSP je **nacionalni koordinator sprovođenja principa Akta o malim preduzećima-SBA, koji definiše politiku MSP u EU.**

Direkcija za razvoj MSP radi i na jačanju promocije evropskih vrijednosti u razvoju politike MSP i preduzetništva, odnosno **nacionalni je koordinator sprovođenja principa Akta o malim preduzećima – SBA, koji definiše politiku MSP u EU.**

U toku 2015. godine sprovedene su aktivnosti na pripremi novog Izvještaja o sprovođenju politike MSP za period 2012-2014.god, koji treba da pokaže progres koji je Crna Gora ostvarila u odnosu na 2012. godinu. Tokom novembra 2015. godine izvršena je procjena indikatora za svih 10 dimenzija, koje su dio Izvještajnog obrasca, Akta o malim preduzećima. Prema preliminarnim podacima SME policy index-a za 2015.godinu, Crna Gora je postigla napredak u odnosu na zadnji izvještaj u dijelu koji se odnosi na usklađivanje politike razvoja malih i srednjih preduzeća za svih 10 definisanih dimenzija. Naročito se ističe da je Crna Gora postala lider u regionu u dijelu politike koja se odnosi na preduzetničko učenje, gdje je ostvarila najbolje rezultate u odnosu na druge zemlje.

1. RAZVOJNI /MEDJUNARODNI PROJEKTI

1.1. Internacionalizacija mentoring sistema u malim i srednjim preduzećima u Crnoj Gori

Direkcija za razvoj MSP je i tokom 2015.godine nastavila sa aktivnostima pružanja mentoring usluga za mala i srednja preduzeća. U 2015.godini obučeno je novih 7 mentora, a ukupno 15 preduzeća sa teritorija Podgorica, Bar, Cetinje, Nikšić i Bijelo Polej bili su korisnici istih.

U 2015.godini apliciralo se za novi projekat sa Japanskom agencijom za međunarodnu saradnju JICA, koji bi trebao da predstavlja nastavak prvobitnog projekta u pogledu uspostavljanja mentoringa kao standardizovanog seta usluga na teritoriji Crne Gore.

1.2. Kreditna linija-Podrška razvoju preduzetništva

U cilju stimulisanja kreativnosti, afirmacije preduzetništva i otvaranja novih radnih mjesta, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća u saradnji sa Investiciono – razvojnim fondom Crne Gore AD, započela je sprovođenje aktivnosti u okviru program a“PODRŠKA RAZVOJU PREDUZETNIŠTVA”radi pružanja nefinansijske i finansijske podrške zainteresovanim licima koja planiraju da otpočnu sopstveni biznis ili da unaprijede postojeće poslovanje. Tokom 2015. godine održana su dva ciklusa edukacije za potencijalne preduzetnike i preduzeća koja posluju najduže godinu dana od dana podnošenja prijave, a Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća učestvovala je u dijelu obezbjeđenja nefinansijske podrške koja se odnosila na:

Pripremu i realizovanje posebnih ciklusa preduzetničkog obrazovanja za svaku ciljnu grupu; objavljivanja javnog poziva za kandidate koji će pohađati cikluse edukacije, selekciju kandidata, izradu biznis planova i ostalih potrebnih dokumenta na osnovu kojih će se konkurisati kod IRF CG A.D. za dobijanje kredita.

Tokom 2015.god cikluse edukacije je pohađalo oko 80 aplikanata.

1.3. Adria footouring

„Adriatic Food and Tourism: Innovating SME-s“_ADRIA FOOTOURING - Direkcija za razvoja MSP je jedan od partnera u projektu Adria Footouring (hrana i turizam sa područja Jadrana, inoviranje MSP). Projekat se realizuje u okviru IPA Adriatic CBC programa, ko-finansiran od strane EU u iznosu od 85 %, i ima za cilj poboljšanje poslovnog ambijenta sektora agrara i turizma u zemljama Jadranske regije.

Adria Footouring je još jedan u nizu strateški važnih projekata usmjerenih na razvoj malog i srednjeg biznisa - projekat pružanja podrške inovativnim preduzećima u tradicionalnim sektorima, kao što su sektor turizma i sektor prehrambene industrije.

Projekat je počeo sa realizacijom u oktobru 2013. godine. Planirano trajanje projekta je 34 mjeseca (jul 2015. godine), zbog kašnjenja u realizaciji trajanje projekta je produženo do 30.06.2016.

U toku 2015. godine održano je 4 sastanka Upravnog odbora, 3 Regionalne konferencije i 3 Transnacionalne konferencije, kao i obuka mentora za sektore turizma i prehrambene industrije. Uspostavljen je virtualni inkubator, puštena je u rad testna verzija na web adresi www.adriaincubator.eu. U 2016. će se održati sastanak Upravnog odbora u Crnoj Gori i završna konferencija u Peskari, kao i završetak projekta u junu 2016.

1.4 Adriatinn

ADRIATINN – Direkcija je od novembra 2013. partner u projektu u okviru IPA Adriatic CBC. Projektom je formirana jadranska mreža za unaprjeđenje istraživanja, razvoja i inovacija u svrhu stvaranja novih politika za održivu konkurentnost i tehnološku sposobnost MSP. Direkcija je u skladu sa obavezama prisustvovala sastancima Upravnog odbora projekta (februar, maj i novembar 2014.godine). Projekat traje do marta 2016.

Projektom predviđene aktivnosti za Direkciju za razvoj malih i srednjih preduzeća, angažovanje eksternih eksperata i sl., su u značajnom kašnjenju, zbog procedure oko promjene pravnog subjektiviteta. Procedura oko pravnog nasljednika je pokrenuta krajem jula 2014. godine i kompletirana je u aprilu 2015. Projekat je produžen za period od 6 mjeseci, tj. do septembra 2016.

Tokom 2015. održana su dva plenarna sastanka (Portorož i Kragujevac), kao i dvije radionice na kojima su prezentovani rezultati istraživanja, sprovedenih u okviru aktivnosti na projektu. Na radionici koja je održana u Beogradu prezentovano je istraživanje na temu politika i mehanizama za unaprjeđenje poslovnog okruženja, dok su na radionici u Krfu prezentovani rezultati istraživanja na temu mehanizmi podrške RDI sistemu u Crnoj Gori.

U 2016. planirano je održavanje okruglog stola i plenarni sastanak u Crnoj Gori, kao i završna konferencija koja će se održati na Krfu.

1.5. Smartinno

SMART INNO (Smart network and sustainable innovation cluster to increase RDI competitiveness of SME s in the Adriatic) projekat se realizuje u okviru IPA Adriatic CBC. Projekat se odnosi na organizovanje mreže inovativnih klastera, formiranje finansijskih mehanizama za podršku, sa akcentom na međudržavnu kooperaciju.

Realizacijom projektnih aktivnosti podstiče se proces istraživanja i inovacija u poslovanju MSP, povećava se konkurentnost MSP, i podstiče održiv rast kroz upotrebu finansijskih instrumenata i šema za unaprjeđenje investicione spremnosti MSP.

Projekat je započeo u novembru 2013. i traje do septembra 2016.

Tokom 2015 godine održano je 7 promotivnih događaja u Crnoj Gori, 2 sastanka i 2 transnacionalne konferencije Upravnog odbora (Pula i Krk), i 1 plenarni sastanak (Udine).

2. ISTRAŽIVAČKO /EDUKATIVNI PROJEKTI

2.1. Žensko preduzetništvo – motor za stvaranje radnih mjesta u Jugoistočnoj Evropi

Direkcija za razvoj MSP je u okviru ovog regionalnog projekta koji je podržala SIDA (Švedska), u saradnji sa Centrom za preduzetničko učenje Jugoistočne Evrope (SEECCEL), Regionalnim savetom za saradnju i Gender Task Force od 2012.do 2015. godine učestvovala u međunarodnom projektu „Žensko preduzetništvo – motor za stvaranje radnih mjesta u Jugoistočnoj Evropi“. U projektu je bilo uključeno 9 zemalja - Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija, Moldavija, Kosovo, Srbija, Turska i Hrvatska. *Cilj projekta je: Promocija ženskog preduzetništva u zemljama JIE kroz zajednički rad javnog i privatnog sektora.*

U okviru projekta realizovano je više različitih aktivnosti kao što su :

- ✓ Razvijeni indikatori za praćenje Ženskog preduzetništva u okviru Akta o malim preduzećima <http://www.seecel.hr/UserDocImages/Documents/WETNAS%20-%20We%20Indicators.pdf>
- ✓ Sprovedeno „Istraživanje o potrebama za obrazovanjem i obukom u preduzećima čiji su vlasnici žene – TNA“ <http://www.seecel.hr/UserDocImages/Documents/WETNAS.pdf>
- ✓ Izrašeni Trening moduli za žene preduzetnice na tri teme koje su se kroz istraživanje iskristalisale kao najpotrebnije i usaglašeni kriterijumi za izbor primjera dobre prakse, <http://www.seecel.hr/UserDocImages/Documents/WE-Training-Modules-and-Good-Practices.pdf>
- ✓ Snimljeni promotivni filmovi sa po tri predstavnice iz svake zemlje u cilju promocije ženskog preduzetništva i primjera dobre prakse <http://www.seecel.hr/UserDocImages/Documents/WE%20-%20Memento%20-%20Web.pdf> svi filmovi se mogu preuzeti na: <http://www.seecel.hr/multimedija#we>
- ✓ Projekat je uspješno završen krajem 2015.god.

2.3. Razvoj preduzetničkih kompetencija u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju

Direkcija za razvoj MSP je koordinator Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje.Tokom 2015.godine uz ekspertsku podršku od strane ETF-a, radilo se na njegovom osnaživanju i izradi unaprijeđenog modela funkcionisanja, kako bi postalo ključni promoter preduzetničkog učenja u Crnoj Gori i glavno tijelo odgovorno za

obezbjedjivanje efektivnog, efikasnog i pravovremenog sprovođenja Staretegije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2015-2019-god. Novi model njegovog rada biće predstavljen ključnim partnerima i svim zainteresovanim stranama uključenim u procese obrazovanja i osposobljavanja u prvoj polovini 2016. godine.

U oktobru 2015. god predstavnici četiri institucije, Direkcije za razvoj MSP, Zavoda za školstvo, Centra za stručno obrazovanje i Unije poslodavaca Crne Gore, koji su ujedno i članovi Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje boravili su u Cardiffu, Wels, u okviru studijske posjete organizovane od strane ETF-a, Evropske Trening Fondacije.

Cilj posjete bio je predstavljanje jednog od uspješnih primjera prakse, funkcionisanja partnerstva za preduzetničko učenje, na osnovu kojeg bi se unaprijedio rad već postojećeg crnogorskog modela. Takođe, održane su i 2 radionice na pomenutu temu.

2. PROMOTIVNE AKTIVNOSTI

Direkcija je u 2015. sprovedla intenzivne aktivnosti na poboljšanju promocije. U tom pogledu:

- u kontinuitetu se radi na unaprijeđenju internet portala, portala Direkcije www.nasme.me, i EIICM www.euroinfo.me, sa ažuriranim aktuelnostima, projektima, mogućnostima direktne pretrage baze inostranih partnera, kalendarom aktuelnih događaja, konferencija i sajamskih manifestacija u zemlji i inostranstvu.
- urađena su **3 štampana i 3 elektronska newslettera**, sa aktuelnim događajima, kao i nova brošura o **MSP Instrumentima**, kao mehanizma za podršku malim i srednjim preduzećima u okviru novog EU programa Horizon 2020. Sve publikacije su postavljene na pomenutim sajtovima.
- takodje, urađeni su brojni promotivni materijali – kalendari, kese, fascikle, hemijske, kišobrani, šolje, poster, itd

U toku 2015. godine, realizovane su sljedeće promotivne aktivnosti u okviru projekata koji se realizuju u Direkciji za razvoj MSP:

- ✓ Direkcija za razvoj MSP se predstavila na 17. Sajmu Biznisa, poslovnih usluga i ženskog preduzetništva u Budvi, 23. oktobra 2015. godine, organizovanjem B2B poslovnih susreta - Moć umrežavanja Sajmu biznisa i na svom štandu promovisala svoje aktivnosti i usluge.
- ✓ U okviru SME week, zajedno sa Privrednom komorom Crne Gore, organizovana je okrugli sto na temu „Razumijevanje bankarskog poslovanja i njen uticaj na kompaniju“
- ✓ Održane su brojne prezentacije Direkcije i EEN u okviru raznih događaja u organizaciji mnogih institucija i organizacija u zemlji (Ministarstva nauke, Univerziteta Crne Gore, Privredne komore Crne Gore, itd.) i inostranstvu (SEE, JRC, NARR, itd.).
- ✓ Održana Javna rasprava o nacrtu »Strategije za razvoj ženskog preduzetništva 2015-2020«.
- ✓ Održan okrugli sto „Žensko preduzetništvo – primjeri dobre prakse“
- ✓ Održan okrugli sto „**Nove perspektive razvoja ženskog preduzetništva – biznis bez granica i barijera**“.
- ✓ Održana završna prezentacija regionalnog projekta Žensko preduzetništvo motor za stvaranje radnih mjesta u JIE
- ✓ Predstavnici Direkcije su aktivno učestvovali u radu većeg broja domaćih i međunarodnih skupova na temu razvoja ženskog preduzetništva ("Budućnost ženskog preduzetništva u Jugoistočnoj Evropi 2015. – 2020." - Opatija, „Snaga zene“ - Sarajevo; XVIII Cetinjski parlamentarni forum "Žene u biznisu", itd) na kojima je Crna Gora predstavljena kao primjer dobre prakse u regionu.
- ✓ U okviru projekta Smart Inno održana su ukupno 7 promotivnih događaja (info dan, Press konferencije, treninzi)

4. ODJELJENJE (EVROPSKI CENTAR) ZA INFORMACIJE I INOVACIJE

Direkcija za razvoj MSP uspješno koordinira Evropskim Centrom za Informacije i Inovacije – EIICM, odnosno EEN Montenegro od 2008, u svojstvu lidera konzorcijuma. *Enterprise Europe Network - EEN* je dio najveće preduzetničke mreže u svijetu.

Direkcija ima značajno iskustvo u sprovođenju ovog projekta, jer je još od 2002. god. koordinirala pomenutim centrom, koji je bio prva institucija Evropske komisije u Crnoj Gori.

EIICM pruža usluge koje su usmjerene na davanje praktičnih informacija, pomoći privrednicima da lakše pronalaze poslovne partnere, uspostavljaju poslovnu saradnju, pristupaju informacijama o pravnim aspektima i poslovnim regulativama EU, informišu se o programima podrške, transferu tehnologije i znanja, i inovacijama.

U 2015. godini, Direkcija je bila aktivna u realizaciji sljedećih događaja:

- Evropska mreža preduzetništva u Crnoj Gori - Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, u saradnji sa Udruženjem preduzetnica Crne Gore realizovala dvodnevni seminar na temu: „Uticaj novih tehnologija (cloud aplikacija) na povećanje efikasnosti i smanjenje troškova u poslovanju preduzeća”. Seminar je održan u hotelu Podgorica 28. i 29. jula 2015. godine i okupio je 30-ak preduzetnica iz Podgorice, Nikšića, Bara, Ulcinja, Budve.
- U saradnji sa partnerima iz Srbije - Institutom Mihajlo Pupin, organizovana je Druga međunarodna konferencija “Preduzetnice za novo doba: nove mogućnosti za regionalni i ekonomski oporavak” i poslovni susreti, koji su održani u Beogradu, 25-26. septembra 2015. godine. Na poslovnim susretima je prisustvovalo oko 170 predstavnika malih i srednjih preduzeća, udruženja i institucija iz 16 zemalja.
- U okviru 17. Sajma Biznisa, poslovnih usluga i ženskog preduzetništva u Budvi, 23. oktobra 2015. godine, Evropska mreža preduzetništva u Crnoj Gori – Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je organizovala B2B poslovne susrete - Moć umrežavanja. Poslovni susreti su organizovani u saradnji sa Udruženjem preduzetnica Crne Gore i Jadranskim sajmom Budva, kao i parterima iz Evropske mreže preduzetništva iz regiona.
Na poslovnim susretima je učestvovalo 50 predstavnika malih i srednjih preduzeća, žena preduzetnica, udruženja i institucija Srbije, Bosne i Hercegovine (Republika Srpska), Kosova, Bugarske i Crne Gore, i održano je preko 80 poslovnih sastanaka.
Cilj organizacije poslovnih susreta B2B AdriaFair, bio je povezivanje i uspostavljanje poslovne saradnje između crnogorskih preduzeća i preduzeća iz zemalja regiona, unaprjeđenje ženskog preduzetništva, kao i stvaranje prilike za regionalno umrežavanje.
Takođe, učesnici B2B poslovnih susreta su bili u prilici da predstave svoje proizvode i usluge, učestvuju na konferenciji, kao i brojnim radionicama i okruglim stolovima, koji su organizovani u okviru 17. Sajma Biznisa, poslovnih usluga i ženskog preduzetništva.
- Svakodnevno se pružaju informacije preduzetnicima o mogućnostima ostvarivanja poslovne saradnje, mogućnostima predstavljanja na regionalnim i međunarodnim sajmovima i poslovnim misijama, kao i mogućnostima pristupa finansijama iz evropskih fondova.

Cjelokupno informisanje i promovisanje je olakšano putem kreiranih sajtova, www.nasme.me i www.euroinfo.me , gde preduzetnici imaju direktan pristup bazi inostranih preduzeća, tako da mogu i sami da pronađu partnere za plasman svojih proizvoda, usluga, znanja i tehnologija. Uz ponuđene informacije na sajtu, periodično se objavljuje i newsletter u elektronskom i štampanom izdanju, kao i lifleti i brošure o našim uslugama. Mogu se naći najave mnogih događaja, sajmova i poslovnih susreta, kao i konkretnih poslovnih ponuda.

Osnovna aktivnosti i uloga EEN je i dalje pružanje praktičnih poslovnih informacija, i pomoći u uspostavljanju međunarodne saradnje u smislu traženja inostranih partnera. Akcenat se daje na pružanju podrške inovativnim preduzećima i onim koji imaju potencijal za dalji rast i razvoj.

U tom dijelu je značajna podrška pružena u pravcu promocije i što boljeg korišćenja najvećeg Okvirnog Programa i Istraživanje i Inovacije – **Horizon 2020**. Taj značaj, uz preporuke EK, je prepoznalo i naše Ministarstvo nauke kada je imenovalo Direkciju za razvoj MSP za **nacionalni kontakt za MSP** u okviru ovog novog programa.

5. OSTALE AKTIVNOSTI REALIZOVANE U 2015. GODINI

Dijalog javnog i privatnog sektora

Nastavljen je kontinuirani dijalog javnog i privatnog sektora na nacionalnom nivou kroz: održavanje sastanaka Koordinacionog tima za izradu i implementaciju Strategije razvoja MSP 2011-2015, Savjeta za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou 2011-2015 i Nacionalnog partnerstva za preduzetničko. Takođe, dijalog javnog i privatnog sektora ostvaren je i kroz rad Radne grupe za izradu Strategije razvoja ženskog preduzetništva.

Ministarstvo ekonomije

P R I L O G

Izveštaj o radu i stanju u upravnim oblastima za 2015. godinu za:

- **Zavod za intelektualnu svojinu;**
- **Zavod za metrologiju;**
- **Akreditaciono tijela i**
- **Institut za standardizaciju.**

***IZVJEŠTAJ O RADU
ZAVODA ZA INTELEKTUALNU SVOJINU
ZA 2015. GODINU***

Februar, 2016.

Po važećem zakonodavstvu iz oblasti intelektualne svojine, pravna zaštita industrijske svojine, autorskih i srodnih prava, ostvaruje se u upravnom postupku koji se vodi pred Zavodom za intelektualnu svojinu Crne Gore. Strana pravna i fizička lica u postupku pred Zavodom može zastupati zastupnik upisan u registar zastupnika koji vodi Zavod, ili domaći advokat. Priznato pravo za neki od oblika industrijske svojine objavljuje se u službenom glasilu Zavoda.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Zavoda (januar 2014) precizirano je da se za ostvarivanje funkcija u Zavodu formiraju organizacione jedinice, i to:

1. Sektor za industrijsku svojinu, autorsko i srodna prava

1.1. Odsjek za patente, topografiju poluprovodnika i autorsko i srodna prava

1.2. Odsjek za sticanje prava na žig, industrijski dizajn i geografsku oznaku, održavanje i promet prava

2. Sektor za informacione usluge i registar,

3. Služba za opšte poslove i finansije

3.1. Kancelarija za opšte poslove

Pravilnikom je sistematizovano 31 radno mjesto, uključujući i direktora Zavoda, od čega za poslove iz osnovne djelatnosti Zavoda 22 službeničko radno mjesto, a za druge poslove (stručno-tehničke) 9 radnih mjesta. U Zavodu je u radom odnosu 25 službenika i namještenika, uključujući direktora.

Sektor industrijske svojine i autorskog i srodnih prava

U 2015. godini je ostvarivao poslove i zadatke iz osnovne nadležnosti Zavoda - vođenje upravnog postupka za ispitivanje i garantovanje prava industrijske svojine, autorskog i srodnih prava, administriranje međunarodnim konvencijama iz oblasti industrijske svojine koje obavezuju Crnu Goru, kao i obaveza koje proističu iz Poglavlja 7 - Intelektualna svojina u pregovorima o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji.

Radi ostvarivanja navedenih poslova i zadataka pred Sektorom su postavljeni sljedeće ciljeve:

- I. Postizanje kvalitetnog i efikasnog postupka priznanja patenata, žigova i industrijskog dizajna;
- II. Povećanje prepoznatljivosti uloge i djelatnosti Zavoda;
- III. Povećanje zadovoljstva korisnika uslugama Zavoda;
- IV. Povećanje broja korisnika usluga Zavoda.
- V. Poboljšanje upravljanje Sektorom;
- VI. Povećati raspoloživost i dostupnost stručnih znanja u Sektoru;
- VII. Povećanju svijesti o ulozi i značaju intelektualne svojine u Crnoj Gori.

Poslovi Sektora odvijali su se kroz dva odsjeka:

- a) Odsjek za sticanje prava na žig, industrijski dizajn i geografsku oznaku, održavanje i promet prava;
- b) Odsjek za patente, topografiju poluprovodnika i autorsko i srodna prava.

a) U području dodjele prava, u **Odsjeku za sticanje prava na žig, industrijski dizajn i geografsku oznaku, održavanje i promet prava** odvijali su se sljedeći poslovni procesi koji se odnose na vođenje upravnog postupka (od prijave do registracije žiga) :

- po prijavi koja ne ispunjava formalne uslove za registraciju koji obuhvata: zaključke o pozivanju stranke da uredi prijavu, zaključke o obustavi postupka ako ne uredi prijavu;
- ispitivanja apsolutnih razloga za odbijanje registracije žiga, koji obuhvata: pozivanje podnosioca prijave da se izjasni na stav Zavoda o apsolutnim razlozima za odbijanje registracije, izrada rješenja o odbijanju registracije zbog apsolutnih razloga;
- u prijavi žiga, koji obuhvata izradu rješenja o prenosu prijave žiga, licence, promjene i sl.
- registracije žigova, nakon isteka tri mjeseca od objave, koji obuhvata: izradu zaključaka o pozivanju podnosioca prijave za plaćanje takse, izrada rješenja o registraciji žiga za podnosioca prijave koji uplate takse; izrada zaključaka o obustavi postupka za podnosioca prijave koji ne uplate takse;
- po prigovoru na registraciju žiga nosilaca ranijih prava koji obuhvata: dostavljanje prigovora nosiocu prijave sa pozivom za izjašnjenje na navode u prigovoru, dostavljanje odgovora na prigovor sa pozivom na izjašnjenje na odgovor na prigovor, izrada rješenja o odbijanju ili usvajanju prigovora, izrada rješenja o odbijanju registracije žiga ako je usvojen prigovor, dostavljanje spisa predmeta po žalbi na rješenje drugostepenom organu ako neka od stranaka uloži žalbu i izrada izvještaja u vezi predmeta;
- **Administriranje Madridskim aranžmanom i Madridskim protokolom** o međunarodnom registrovanju žigova, za žigove koji su dezinirani na Crnu Goru i njihovo ispitivanje radi priznanja važenja, kao i prijem i stručna obrada prijava nacionalnih podnosilaca i procesuiranje istih Međunarodnom birou WIPO;
- Praćenje stručnog područja u vezi Ničanske klasifikacije i ispitivanje spiska roba i usluga prema Ničanskom sporazumu o međunarodnoj klasifikaciji roba i usluga i pismeno pozivanje stranaka radi usaglašavanja spiska roba i usluga.

STATISTIKA ZA NACIONALNE ŽIGOVE I PREGLED IZRAĐENIH AKATA

Rješenja o registraciji žiga	1.176
Rješenja o odbijanju registracije žiga po osnovu apsolutnih razloga za odbijanje registracije	12
Rješenja po prigovoru	13
Zaključaka o odbacivanju prigovora	3
Zaključaka o odbacivanju prijave žiga	2
Zaključaka o obustavi postupka	86
Zaključaka o objavi prijave žiga nakon ispitivanja apsolutnih razloga za odbijanje registracije	721
Zaključaka o ispunjenosti uslova za registraciju žiga i poziva za plaćanje taksi za sticanje prava	746
Zaključaka o dozvoli povraćaja u pređašnje stanje	36
Rješenja o ograničenju spiska roba i usluga	12
Rješenja o promjenama u Registar prijava	18
Rješenja o upisu ugovora u licenci	1
Rješenja o upisu, obnovama, promjenama za prenijeta prava iz RS	2
Zaključaka o obustavi postupka po prigovoru	1
Zaključaka o produženju roka	3
Obavještenja o nedostacima vezanim za urednost prijave	19
Obavještenja o apsolutnim razlozima za odbijanje prijave	4
Zaključaka o odbijanju predloga za povraćaj u pređašnje stanje	1
Priprema ostalih akata u postupku po prigovoru – pozivi i obavještenja	50
Ostalih podnesaka – poziva i odgovora trećim licima	17
Ispravki rješenja o registraciji žiga	7
Ispravki zaključaka za plaćanje taksi za registraciju žiga	33
Dopisa za doplatu taksi za registraciju žiga	7
UKUPNO	2.970

STATISTIKA ZA MEĐUNARODNE ŽIGOVE

Primljenih međunarodnih registracija	2.603
Naknadnih deziagnacija	400
Obnova međunarodnih registracija	3.719
UKUPNO	6.722

- Ispitanih međunarodnih prijava i deziagnacija 3.475

- Konačno priznatih međunarodnih prijava i deziagnacija 2.919

PREGLED IZRAĐENIH AKATA

Konačno odbijenih međunarodnih prijava po apsolutnim razlozima i po prigovoru	43
Izdatih uvjerenja o važenju međunarodnih žigova	138
Prosljeđenih prijava za međunarodno priznanje žiga WIPO-u	7
Rješenja za transformaciju međunarodnog žiga u nacionalnu prijavu žiga	1
Obavještenja o prestanku prava međunarodnog žiga zbog nekorišćenja	1
Zaključaka za uplatu takse za prosljeđivanje međunarodne prijave WIPO-u i za međunarodno priznanje žiga	9
Rješenja po prigovoru gdje nije bilo izjašnjenja suprotne strane	9
Rješenja po prigovoru sa izjašnjenjem	1
Zaključaka o obustavi postupka po prigovoru	1
Poziva za podnošenje dokaza o korišćenju žiga	1
Zaključaka o odbacivanju zahtjeva za međunarodno priznanje žiga	2
Odluka po žalbi na rješenje o odbijanju registracije žiga	1
Zahtjeva za ponovno izjašnjenje stranke u postupku registracije međunarodnog žiga	1
Obavještenja o žalbi za Ministarstvo ekonomije	3
Poziva za izjašnjenje na prigovor	17
Prosljeđenih zahtjeva za naknadnu deziagnaciju žiga	1
UKUPNO	236

STATISTIKA ZA INDUSTRIJSKI DIZAJN I PREGLED IZRAĐENIH AKATA

Zaključaka – poziva za plaćanje takse za sticanje prava	30
Rješenja o registraciji prava	15
Zaključaka o obustavi postupka	10
Obavještenja o nedostacima vezanim za urednost prijave	21
Rješenja o obnovi zaštite	11
Obavještenja o postojanju razloga za odbijanje prijave	2
Rješenja o odbijanju registracije industrijskog dizajna	2
Zaključaka o odbacivanju prijave	3
Zaključaka o dozvoli povraćaja u pređašnje stanje	4
Zaključaka o obustavi postupka za upis licence na dizajnu	1
Rješenja o promjeni adrese	1
UKUPNO	100

U izvještajnom period urađeno pismenih akata 3.306, upravnih akata i obavještenja Međunarodnom birou WIPO-a o priznavanju žigova deziniranih na Crnu Goru, u skladu sa apsolutnim razlozima Zakona o žigu, 3.475, odnosno ukupno 6.781 akata.

b) U području dodjele prava **Odsjeka za patente, topografiju poluprovodnika i autorsko i srodna prava** obavljali su se poslovi koji se odnose na upravni postupak, kojim se vrši ispitivanje prijava i ispunjenosti uslova za priznavanje prava zaštite pronalazaka, što obuhvata:

- vođenje upravnog postupka po prijavama koje ne ispunjavaju formalne uslove za objavljivanje prijave, odnosno - priznanje patenta, koji obuhvata izradu poziva za uređenje podnosiocu prijave da otkloni nedostatke (rok za postupanje po pozivu do 90 dana); zaključka kojim se dozvoljava produženje roka za postupanje po pozivu za uređenje; zaključka kojim se ne odobrava pravo prvenstva i zaključka o odbacivanju prijave kao posljedica nepostupanja po pozivu za uređenje;
- klasifikacija nacionalnih prijava za zaštitu patenata prema Međunarodnoj klasifikaciji patenata;
- vođenje upravnog postupka po prijavi za priznanje patenta koji obuhvata izradu: Uvjerena o pravu prvenstva; obavještenja kojim se podnosiocu prijave, nakon sprovedenog upravnog postupka daje na znanje da je prijava u skladu sa zakonskim odredbama i da ispunjava zakonske uslove za objavu, sa svim relevantnim podacima u skladu sa međunarodnim standardima WIPO, koje treba objaviti; zaključka kojim se poziva podnosilac da uplati troškove objave podataka iz prijave, naknade za štampanje patentnog spisa i takse za izdavanje isprave; isprave o priznatom patentu; rješenja o prestanku prava kao posljedica neplaćanja takse održavanja; zaključka kojim se postupak obustavlja; zaključka kojim se odobrava stranki povraćaj u pređašnje stanje; rješenja kojim se odobrava stranki ponovno uspostavljanje prava; rješenja o upisu promjene imena i adrese podnosioca u Registar patenata; rješenja o upisu prenosa prava iz prijave u Registar patenata;
- priprema podataka za objavljivanje formalno urednih prijava patenata;
- postupajući po zahtjevima za upis evropskog patenta u Registar patenata Crne Gore koji nijesu u skladu sa zakonskim odredbama upućuje se poziv za uređenje podnosiocu zahtjeva da otkloni nedostatke, a za zahtjeve koji su u skladu sa zakonskim odredbama donosi se zaključak kojim se poziva podnosilac da uplati naknadu za štampanje patentnog spisa i takse za izdavanje isprave i rješenja; kao i rješenje o upisu evropskog patenta u Registar patenata CG i Isprava o priznatom patentu;
- priprema podataka za objavu o proširenom evropskom patentu;

STATISTIKA ZA PATENTE I TOPOGRAFIJU POLUPROVODNIKA

U 2015. godini Zavod za intelektualnu svojinu je primio ukupno 220 zahtjeva za priznanje patenata i zahtjeva za upis proširenog evropskog patenta u Registar patenata, što ukazuje na porast od 38,37 % u odnosu 2014. godinu.

2015	Broj	%	Vrsta podnosioca
Zahtjeva za priznanje patenta	23	10,45	Domaća fizička lica
Zahtjeva za priznanje patenta	2	0,91	Strana fizička lica
Zahtjeva za upis proš. EP u Registar patenata	195	88,64	Strana pravna lica
Ukupno zahtjeva:	220	100	-

- Broj evropskih prijava u 2015. godini u kojima je naznačena Crna Gora je 2.647, za koje je uplaćena taksa za proširenje u iznosu od 202.495,50€
- Ukupno objavljeno prijava patenata koje ispunjavaju uslov za priznanje i proširenih evropskih patenata u Crnogorskom glasniku intelektualne svojine tokom 2015. godine:

Broj Glasnika	Nacionalnih patenata	Proširenih EP	Ukupno
Glasnik br. 17 – 20. 05. 2015. god.	1	71	72
Glasnik br. 18 – 20. 10. 2015. god.	5	61	66
Ukupno:	6	132	138

- I Ukupan broj predmeta po kojima je okončan postupak u 2015. godini, po svim osnovima je 225, a donijeta akta, sa kojima je okončan postupak su:
  - Rješenja o upisu EP u Registar patenata..... **185**
  - Rješenja o prestanku prava..... **30**
  - Zaključka kojim se obustavlja postupak..... **1**
  - Zaključak kojim se odbacuje prijava..... **3**
  - Isprava priznatom patentu..... **6**

Ukupno: 225

- **II** U postupku ispitivanja prijava za priznanje patenta i zahtjeva za upis proširenih evropskih патената u Registar патената urađeno je ukupno:

Poziva za uređenje	50
Zaključaka kojima se obavještava stranka da je prijava uredna i da ispunjava uslove za objavu nacionalne prijave	12
Zaključaka kojima se poziva stranka da uplati troškove za štampanje patentnog spisa, ispravu i objavu nacionalne prijave	12
Zaključaka kojima se poziva stranka da uplati troškove prevoda patentnih zahtjeva, ispravu i rješenje za upis proširenog EP u Registar патената	180
Zaključaka kojima se usvaja zahtjev za produženje roka za postupanje po pozivu za uređenje	11
Zaključaka kojima se poziva stranka da uplati troškove za štampanje patentnog spisa (za priznate patente za koji su klijenti dobili ispravu, a nijesu bili obezbijeđeni tehnički uslovi za izradu patentnog spisa)	86
Zaključaka kojima se dozvoljava prekid postupka	9
Zaključaka kojima se dozvoljava nastavak postupka	3
Rješenja kojima se dozvoljava ponovno uspostavljanje prava	2
Rješenja kojima se odbija ponovno uspostavljanje prava	1
Zaključaka o ispravci greške	19
Rješenja o upisu promjene u Registar prijave	1
Odluka o povraćaju takse tokom postupka	4
Prve strane prevoda patentnih zahtjeva i patentnog spisa o priznatom patentu	184
Uvjerjenja o prijavi	11
Isprave o priznatom patentu	176
UKUPNO	761

Ukupno: I + II = 986

Odsjek za patente i topografiju poluprovodnika, tokom 2015.godine je kreirao XML fajlove, kako bi mogao pristupiti izradi upravnih akata nakon formalnog ispitivanja prijave (što je obaveza IT sektor), tako da je broj kreiranih XML fajlova **206**

U dijelu poslova koje podrazumijevaju **autorsko i srodana prava** posebno značajni su u vezi sa nadzorom rada kolektivnih organizacija:

Organizacije za zaštitu prava autora muzike Crne Gore – PAM CG

- ✓ Poziv za dostavljanje materijala za redovnu godišnju sjednicu Skupštine PAM CG;
- ✓ Poziv za izjašnjenje povodom dopisa Ministarstva ekonomije, a u vezi sa dopisom Udruženja kompozitora Crne Gore;
- ✓ Izvršena je upravna kontrola akata dostavljenih nakon održane redovne godišnje sjednice Skupštine PAM CG.
- ✓ Pripremljen i dostavljen odgovor Ministarstvu ekonomije a u vezi sa dopisom Udruženja kompozitora Crne Gore;
- ✓ Pripremljen je određen broj odgovora na pritužbe korisnika autorskih djela sa repertoara PAM CG, kao i odgovora na dopise drugih organa uprave u vezi sa poslovanjem PAM CG, koji se nalaze u spisima predmeta.

Organizacije za zaštitu prava filmskih producenata u Crnoj Gori „A-PRAVA MONTENEGRO“

- ✓ Poziv za dostavljanje materijala za redovnu godišnju sjednicu Skupštine A-PRAVA MONTENEGRO;
- ✓ Izvršena je upravna kontrola akata dostavljenih nakon održane redovne godišnje sjednice Skupštine A-PRAVA MONTENEGRO;
- ✓ Poziv za dostavljanje sporazuma sa stranim organizacijama i dokazima o pokretanju postupka zaključivanja sporazuma sa stranim organizacijama;
- ✓ Održano je više sastanaka sa predstavnicima A-PRAVA MONTENEGRO i sa predstavnicima kablovskih operatera- korisnika repertoara A-PRAVA MONTENEGRO u vezi sa utvrđivanjem tarife naknada za kablovsku retransmisiju;
- ✓ Pripremljen je određen broj odgovora predstavnicima A-PRAVA MONTENEGRO i predstavnicima kablovskih operatera- korisnika repertoara A-PRAVA MONTENEGRO u vezi sa utvrđivanjem tarife naknada za kablovsku retransmisiju;
- ✓ Sproveden je upravni postupak utvrđivanja privremene tarife naknada za kablovsku retransmisiju predmeta zaštite repertoara A-PRAVA MONTENEGRO. Ovaj postupak započeo je podnošenjem zahtjeva 31.08.2015. godine od strane A-PRAVA MONTENEGRO i okončan je 25.11.2015.godine, kada je, na osnovu sprovedenog postupka utvrđivanja činjeničnog stanja, pripremljeno Rješenje broj 01-511-4 kojim se usvaja zahtjev A-PRAVA MONTENEGRO;
- ✓ Na osnovu sprovedenog postupka utvrđivanja visine naknada za kablovsku retransmisiju audiovizuelnih djela u Crnoj Gori, pripremljena je Privremena tarifa naknada za kablovsku retransmisiju audiovizuelnih djela sa repertoara A-PRAVA MONTENEGRO;
- ✓ Pripremljen su odgovori na pitanja Evropske komisije u vezi sa poslovanjem A-PRAVA MONTENEGRO;
- ✓ Izdat je Nalog za objavljivanje određenih, zakonom utvrđenih akata na zvaničnom web sajtu A-PRAVA MONTENEGRO.

EVIDENCIJA I DEPONOVANJE AUTORSKIH DJELA KAO I PREDMETA SRODNIH PRAVA

Kao jedan od osnovnih poslova Zavoda je unošenje u evidenciju i deponovanje autorskih djela i predmeta srodnih prava:

	Broj prijava
Autorska djela	20
Predmeti srodnih prava	0

SEKTOR ZA INFORMACIONE USLUGE I REGISRE

1. INFORMACIONE USLUGE

Realizovane aktivnosti:

- Projekat implementacije Patentne baze iz IBC sa EPO, do faze testnog okruženja. U toku je testiranje kontrole funkcionalnosti sistema koji je instaliran na serveru, a prema definisanoj dinamici očekuje se stavljanje u funkciju patentne baze aprila 2016. godine.
- U vezi projekta TM-view, koji se realizuje u saradnji sa OHIM-om početkom godine je ispunjen prvi dio tehničkih uslova funkcionalnosti TM-view, koje je OHIM ocjenio kao izuzetno kvalitetan.
- Raspisan je tender u vezi realizacijom nove žigovne baze iz projekta koji se realizuje u saradnji sa OHIM-om. Tenderska procedura je poništena krajem godine.
- Početkom decembra otpočelo se sa izradom novog web sajta, sa mnogim funkcionalnim novitetima. Očekuje se da do kraja februara web sajt bude u potpunosti funkcionalno završen.
- Poslovi koji se odnose na održavanje Informacionog sistema zavoda, kao što su:

Računara, dodatna računarska oprema i računarska mreža;

Servera zavoda (web server, database server i domen kontroler);

Backup baza podataka za žig, dizajn, patent, autorsko i srodna

Prava i pisarnice (ulazna i izlazna dokumenta - upravni i neupravni postupak);

Ažuriranje web sajta;

Ažuriranje sistema za evropske patente dezinirane na crnu goru (european bibliografic data system);

Ažuriranje sistema za publikaciju nacionalnih žigova;

Ažuriranje sistema za publikaciju nacionalnih industrijskih dizajna;

Priprema tenderske dokumentacije za razvoj sistema za nacionalne i međunarodne žigove i integraciju u tmview sistem;

Priprema i rad na implementaciji novog patentnog sistema u saradnji sa Kompanijom "safenet".

Pregled obrađenih predmeta (Statistika)

ŽIG

Ukupan broj editovanih (novih) registrovanih brojeva (zahtjevi za registraciju i i prenos priznatih prava) u 2015.

Godini iznosio je 1.097.

- Rešenja 1.012
- Isprave 415

Period	BROJ PRIJAVA		UKUPNO 2015
	01.01.-30.06.2015.	01.07.-31.12.2015.	
NACIONALNE	275	266	541
MEĐUNARODNE*	1498	1505	3003

*Podacisa WIPO portala

PATENT

- Upisani registarski brojevi 327
- Zahtjevi za pretragu 108
- Izvod iz registra 36
- Rešenja 142
- Patentne isprave 240
- Patentni spisi / odštampano i izdato 266

Period	BROJ PRIJAVA		UKUPNO 2015
	01.01.-30.06.2015.	01.07.-31.12.2015.	
NACIONALNE	9	16	25
PROŠIRENI EP	93	102	195

INDUSTRIJSKI DIZAJN

Period	BROJ PRIJAVA		UKUPNO 2015
	01.01.-30.06.2015.	01.07.-31.12.2015.	
NACIONALNE	8	2	10
MEĐUNARODNE*	190	169	359

*Podacisa WIPOportala

2. IZDAVAČKA DJELATNOST

U ovom periodu pripremljena su i objavljuvana tri (17, 18 i 19-ti) broja Crnogorskog glasnika za intelektualnu svojinu Crne Gore, što je u skladu sa utvrđenom dinamikom. Podaci koji se unose u Glasnik su zakonom propisani, kao i rokovi u kojima je Zavod dužan iste objaviti u Glasniku. Obim posla najilustrativnije se iskazuje kroz broj stranica sva tri glasnika, ukupno 1.876 stranica. Poslovi su prvenstveno bili usmjereni na obavezu obavješćavanje javnosti o priznatim pravima u oblasti industrijske svojine kroz periodično izdavanje službenog glasila.

3. MEĐUNARODNA SARADNJA

Zavod za intelektualnu svojinu Crne Gore nastavlja intenzivnu saradnju sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu (WIPO), Evropskim zavodom za patente (EPO) i Zavodom za harmonizaciju unutrašnjeg tržišta žigova i dizajna EU (OHIM). Zavod je koristio podršku iz okvira TAIEX-a (Instrumenta EC za tehničku pomoć i razmjenu informacija). Predstavnici Zavoda učestvovali su na međunarodnim skupovima iz oblasti zaštite prava intelektualne svojine.

1 Saradnja sa WIPO-om

Saradnja sa WIPO-om odvijala se na osnovu Plana rada za 2015. godinu gdje je Zavod glavna kontakt institucija za saradnju između Crne Gore i WIPO-a, konkretno Sektora za razvijene i zemlje u tranziciji (WIPO TDC). Saradnja sa WIPO datira od 2006. godine, kada je Crna Gora postala punopravna članica WIPO-a, kao i da je dodatno učvršće na nakon osnivanja Zavoda (2008.god.). Zaposleni u Zavodu pohađalo je stručne seminare i učestvovalo na među-regionalnim i međunarodnim događajima, kao i na zasjedanjima Komiteta WIPO-a.

1. Najvažniji događaj u ovoj kalendarskoj godini je posjeta Dr. Francis Gurry-a, generalnog direktora WIPO-a, Crnoj Gori.

Dr Francis Gurry boravio je u službenoj posjeti Crnoj Gori, u Podgorici, 6. i 7. jula 2015.godine. Na sastanku sa gospodinom Guryijem direktor Zavoda izrazio je zadovoljstvo zbog prve posjete generalnog direktora WIPO-a Crnoj Gori i istakao da Zavod, kao glavni subjekt saradnje između Crne Gore i WIPO-a, već ima uspostavljenu na obostranu korist saradnju sa WIPO-om. Takođe, zahvalio se za pozive koje WIPO redovno upućuje Crnoj Gori, posebno Zavodu, za učešće na zasjedanjima komiteta WIPO-a, međunarodnim i regionalnim seminarima i konferencijama, a posebno je istakao značaj događaja koje WIPO organizuje u Crnoj Gori, u saradnji sa Zavodom. U tom smislu u pozitivnom kontekstu apostrofiraana je Međunarodna konferencija o geografskim oznakama, koja je održana 17. i 18. jula prošle godine, u prisustvu 75 učesnika, uz veliku pažnju crnogorske stručne i šire javnosti.

Na sastanku su dogovoreni pravci buduće saradnje: održavanje seminara o svim uslugama WIPO-a u Podgorici, u organizaciji WIPO-a u saradnji sa Zavodom, kao i jačanje saradnje sa crnogorskim univerzitetima, podrška pronalazačima, i drugo.

Tokom posjete Crnoj Gori, gospodin Gurry imao je susrete sa najvišim zvaničnicima Crne Gore, Predsjednikom države i Predsjednikom Vlade, kao i sa ministrom ekonomije i ministarkom nauke.

2. Ove godine po prvi put je upriličena dodjela WIPO medalje naboljem pronalazaču u Crnoj Gori.

Nagrada je uručena u okviru festivala "Otvoreni dani nauke", koji je organizovalo Ministarstvo nauke Crne Gore. Ceremonija dodjele Medalje WIPO-a održana je u prisustvu predstavnika WIPO-a, profesora sa Univerziteta Crne Gore, pronalazača, predstavnika crnogorskih institucija iz sistema zaštite i sprovođenja prava intelektualne svojine. Dobitnici Medalje WIPO-a su Dr. Vesna Maraš i Mr. Đorđije Rajković, eminentni stručnjaci čiji je rad dobro poznat crnogorskoj stručnoj i široj javnosti.

Predstavnik WIPO-a je u svojoj prezentaciji "Globalni inovativni indeks (GII): glavni ciljevi i izazovi" predstavio ovaj najnoviji projekat WIPO-a, čije rezultate je WIPO nedavno objavio, zajedno sa Cornell Univerzitetom (SAD) i SAED-om, i koji lansiran u Londonu, 17. septembra 2015.god.. GII mjeri preformansu inovativnosti u 141 državi svijeta i pravi rang listu na osnovu 79 kriterijuma. Na ovoj listi, Crna Gora zauzima, po generalnim kriterijumima, 44 mjesto, a na osnovu koeficijenta efikasnosti čak 28 mjesto, čime se dokazuje privrženost crnogorskog društva, uz prisutnu podršku države, razvoju pronalazaštva i inovativnosti.

Predstavnici Zavoda učestvovali su na Diplomatskoj konferenciji o zaštiti oznaka geografskog porijekla i njihovu međunarodnoj registraciji, održana je u Ženevi. Za Diplomatsku Konferenciju pripremljen je određeni broj dokumenata, kao i tekst završne izjave Crne Gore kao članice Lisabonske Unije, povodom usvajanja Ženevskog akta Lisabonskog ugovora.

3. Generalna Skupština WIPO 5-14. oktobar 2015.godine

Kao i prethodnih nekoliko godina, ovogodišnja skupština WIPO-a bila je obilježena izrazitim razlikama između stavova, odnosno zahtjeva zemalja u razvoju s jedne, te razvijenih zemalja s druge strane. Rad ovogodišnje skupštine bio je dodatno otežan i zbog rasprava između SAD-a i drugih država tzv. Novog svijeta koje se protive zaštiti geografskih oznaka kao *sui generis* prava intelektualne svojine, kao i država članica Lisabonske unije za zaštitu geografskih oznaka i oznaka porijekla i, zbog kojeg je bilo dovedeno u pitanje i usvajanje Programa i budžeta WIPO-a.

II Saradnja sa EPO-om

Saradnja sa EPO-om odvijala se na osnovu Plana bilateralne saradnje 2014 – 2015 između Zavoda i EPO-a. U okviru realizacije ovog plana, ostvaren je veliki broj aktivnosti: osoblje Zavoda učestvovalo je na stručnim obukama i seminarima o patentima; EPO i Zavod angažuju se na unaprijeđenju informacione infra-strukture Zavoda, što će za rezultat imati kompletiran registar patenata (sredinom 2016. godine).

Najvažniji događaj u 2015. godini bio je seminar "Patenti u Evropi – najbolje prakse", koji je organizovao EPO, u saradnji sa Zavodom i projektom Foremnot, a koji je održan u Podgorici. Uvodno izlaganje imao je direktor Zavoda za intelektualnu svojinu Crne Gore.

Predstavnik EPO-a, koordinator za saradnju sa Crnom Gorom i koordinator Plana bilateralne saradnje, posebno je istakao značaj registra patenata za ZIS CG, čija izrada je u toku i koji će postati operativan polovinom naredne godine. Ovaj registar će korisnicima omogućiti da pristupe elektronskoj bazi podataka nacionalnog registra i da provjere pravni status patenata. Gospodin Jelerčić se osvrnuo i na naredni Plan bilateralne saradnje za period 2016 – 2017., čiji će dio koji se odnosi na IT projekat, kada bude završen, omogućiti da kompletna nacionalna patentna dokumentacija bude na raspolaganju korisnicima putem EPO-og elektronskog servisa Espacenet. Gospodin Jelerčić zahvalio se gospodinu Adžiću i osoblju ZIS-a CG na njihovom posvećenosti i podršci u pripremama i realizaciji ovog seminara.

Seminar je privukao veliku pažnju profesionalne i šire javnosti u Crnoj Gori, o čemu govori prisustvo 70 učesnika, i to predstavnika crnogorskih institucija iz sistema zaštite i sprovođenja pravaintelektualne svojine, predstavnika univerzitetske zajednice, advokata i predstavnika nekoliko crnogorskih kompanija. Seminar su pratili crnogorski mediji.

III Saradnja sa OHIM-om

Saradnju sa OHIM-om odvijala se na osnovu Memoranduma o razumijevanju i Ugovora o realizaciji projekta saradnje za Tmview. Saradnja se odvija kroz učešće osoblja Zavoda na stručnim seminarima, kao i kroz realizaciju IT projekta u oblasti žigova i dizajna (TMview and Designview).

IV Korištenje tehničke pomoći iz okvira TAIEX-a

1. Dva predstavnika Zavoda učestvovala su na Radionici o trgovini nelegalnim robama i pirateriji, koju je organizovao INTERPOL, Kancelarija u Crnoj Gori, u Podgorici;
2. U Podgorici, 25. i 26. marta 2015.god., održana je Radionica o metodologiji prikupljanja podataka o sprovođenju prava intelektualne svojine, na kojoj su eksperti iz Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo Republike Hrvatske, imali prezentacije o prikupljanju podataka i izradi statistike u oblasti intelektualne svojine. Seminar je otvorila pomoćnica direktora Zavoda, koji je podnio zahtjev kod TAIEX-a za organizovanje ove radionice. Učesnici su bili predstavnici crnogorskih institucija iz sistema zaštite i sprovođenja prava intelektualne svojine: Zavoda, Ministarstva ekonomije, Uprave carina, Uprave policije, Tržišne inspekcije, kao i predstavnik Sekretarijata za pregovaračko Poglavlje 7.

IZVJEŠTAJ EVROPSKE KOMISIJE O CRNOJ GORI 2015.

Evropska Komisija je 10. novembra 2015. godine dostavila Izvještaj o Crnoj Gori za 2015., koji prati Saopštenje Komisije Evropskom Parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona.

U ovom Izvještaju u dijelu koji se odnosi na Poglavlje 7: Pravo intelektualne svojine, ocijenjeno je da se Crna Gora nalazi u veoma naprednoj fazi u pogledu prava intelektualne svojine.

Određeni napredak je ostvaren u oblasti intelektualne svojine. Zakonodavstvo prava intelektualne svojine (PIS) je umnogome usklađen s pravnom tekovinom EU. Međutim, potrebno je obratiti pažnju na nedovoljne IT kapacitete i ljudske resurse.

STRATEGIJA INTELEKTUALNE SVOJINE CRNE GORE ZA PERIOD 2012-2015.

Strategija intelektualne svojine urađena je u saradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu i odnosi se na period 2012. do 2015. godine i ima za cilj da, shodno dostignutom nivou razvoja intelektualne svojine u Crnoj Gori i potrebi daljeg usavršavanja modela uspješne i konkurentne privrede, opredijeli dalje pravce djelovanja i mobilise sve segmente društva na valorizaciji benefita koje pruža ovaj segment društvenih aktivnosti.

Ciljevi strategije su: unaprijeđeno sprovođenje prava intelektualne svojine; povećani ekonomski rast kroz djelotvornu upotrebu intelektualne svojine; poboljšane metode sticanja i upravljanja intelektualnom svojinom; bolje razumijevanje upotrebe i vrijednosti intelektualne svojine od strane preduzeća i javnosti, kao i važnosti sprovođenja prava intelektualne svojine; unaprijeđivanje i modernizacija informacionih sistema u pogledu pitanja intelektualne svojine.

Glavne institucije odgovorne za pitanja koja se odnose na intelektualnu svojinu su: Ministarstvo ekonomije, Zavod za intelektualnu svojinu, Uprava carina, Uprava za inspekcijske poslove - Tržišna inspekcija, Sudovi, Tužilaštvo, Uprava policije, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Ministarstvo nauke i dr. Očekivani rezultati ove strategije su: konsolidovanje okvira za intelektualnu svojinu; unaprijeđivanje institucionalnih kapaciteta; efikasnija upotreba intelektualne svojine od strane preduzeća; promocija inovacija i promovisanje kulture intelektualne svojine u društvu.

Strategija se sprovoditi kroz akcioni plan.

Zavod za intelektualnu svojinu, kao i drugi organi nadležni za implementaciju Nacionalne strategije intelektualne svojine za period 2012-2015 pripremio je polugodišnji i godišnji prilog izvještaju za sprovođenje ove Strategije.

Polugodišnji prilog izvještaju dostavljen je Ministarstvu ekonomije za period od 01.01.-30.06.2015. Godišnji prilog izvještaju je pripremljen za cjelokupan period 2015. godine.

Ministarstvo ekonomije objedinjuje, priprema i dostavlja ove Izvještaje Evropskoj komisiji na zahtjev predstavnika ovog tijela.

Prilozi Zavoda sadrže informacije koje se odnose na: saradnju u oblasti intelektualne svojine sa međunarodnim i institucijama drugih zemalja (*Saradnja sa WIPO-om, Saradnja sa EPO-om, Saradnja sa OHIM-om, Korištenje tehničke pomoći iz okvira TAIEX-a i Učešće na međunarodnim događajima*); statističke podatke vezane za podnijete prijave za priznanje prava pred Zavodom za intelektualnu svojinu i jačanje administrativnih kapaciteta (između ostalog povećanje broja zaposlenih, IT alati, obavljene obuke).

SLUŽBA ZA OPŠTE POSLOVE I FINANSIJE

a) Opšti poslovi

- Stalan posao vezan za ostvarivanje prava iz radnih odnosa, u odnosu na prava i dužnosti zaposlenih;
- Aktivnosti koje proizilaze iz Zakona o državnim službenicima i namještenicima, Zakonom o obligacionim odnosima, Zakonom o opštem upravnom postupku, Zakonom o statistici i statističkom sistemu Crne Gore („Mjesečne izvještaje o zaposlenima i zarada zaposlenih“ za svaki mjesec pojedinačno, kao i dva polugodišnja izvještaja).

U skladu sa Zakonom o javnim nabavkama urađen je Izvještaj o ostvarenju plana javnih nabavki Zavoda za 2014. godinu i donesen Plan javnih nabavki za 2015. godinu, i sproveli sljedeće postupke javnih nabavki:

- ❖ Nabavka goriva (rashodi za gorivo)- šoping metoda;
- ❖ Nabavka komunikacionih usluga- šoping metoda;
- ❖ Nabavka usluga vazdušnog prevoza- šoping metoda;
- ❖ Nabavka administrativnog materijala- šoping metoda;
- ❖ Nabavku usluge izrade softvera - Otvoreni postupak javne nabavke

Urađena evidencija postupaka javnih nabavki: Obrazac B - za podnošenje podataka o dodijeljenim javnim nabavkama male vrijednosti (šoping) i Obrazac C - za podnošenje podataka o dodijeljenim javnim nabavkama primjenom neposrednog sporazuma.

Obavljen je godišnji popis imovine Zavoda u skladu zakonom, popunjeni i obrađeni zakonom precizirani obrasci koji se odnose na popis osnovnih sredstava i primjerci dostavljeni Upravi za imovinu Crne Gore i Državnoj revizorskoj ustanovi.

Ostvarena je saradnja sa nevladinim organizacija (NVO sektor),

U skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama (*Sl.list CG br.44/2012*) omogućen je pristup svim zainteresovanim subjektima, odnosno pripremila sam prijedloge:

Rješenja kojima je odobren pristup traženim informacijama –19 rješenja;

Rješenja kojim je odbijen zahtjev SPI, iz razloga što tražene informacije nijesu bile u posjedu Zavoda – 14 rješenja;

Rješenja o djelimičnom pristupu informacijama – 6 rješenja;

Obavještenja o javno objavljenoj informaciji – 4 obavještenja;

Izjašnjenja na žalbe podnosioca zahtjeva za SPI –9 izjašnjenja.

Saradnja sa Upravom za kadrove –

Pripremila materijale (obrasce i službene zabilješke) za ocjenjivanje državnih službenika za 2015. godinu;

Sačinjavanje predloga Izvještaja o realizaciji Kadrovskog Plana za 2014. godinu;

❖ Sačinjavanje predloga Kadrovskog Plana za 2016. godinu;

❖ Preduzimanje mjera u cilju funkcionisanja Etičkog odbora;

- Unos, kontrola, obrada i praćenje podaka o zaposlenim u Kadrovskom informacionom sistemu (KIS-u).

Aktivnosti na izradi Plana integriteta po fazama u skladu sa uputstvima Uprave za antikorupcijsku inicijativu;

Nadzor nad razgledanjem spisa predmeta i fotokopiranje istih shodno Zakonu o opštem upravnom postupku (*„Sl. list CG“, broj 60/2003 i „Sl. list CG“, broj 32/2011*).

- Tokom godine vršena je aktivnost na prijemu podnesaka i akata, razvrstavanju i evidentiranju istih u Evidencione (Elektronske) knjige, dostavljanje u rad preko internih dostavnih knjiga, otpremanje pošte, zavodjenje akata, arhiviranje predmeta, te predaje akata zastupnicima.

U osnovnim evidencionim knjigama (Djelovodnik i Upisnik I) za naznačeni period, uvedeno je: 14.523 dokumenata, i to:

❖ Upravna pošta: ulaz dokumenata 7.548

izlaz dokumenata 5.877

❖ Neupravna pošta: ulaz dokumenata 530

izlaz dokumenata 568

Ova dokumenta su prema sadržini raspoređena:

➤ Kroz elektronske interne knjige samostalnisavjetnici su zadužili sa 2.038 predmeta (prijave nacionalnih žigova; prenijeta priznata prava iz oblasti žiga i promet prava);

➤ Otvoreni omoti spisa predmeta i utvrđen datum podnošenja prijave žiga, počev od Ž-2015-1 zaključno sa brojem prijave: Ž-2015-539.

➤ Otvoreni omoti spisa predmeta iz oblasti patenta, počev od P-2015-1 zaključno sa brojem prijave: P-2015-220.

➤ Otvoreni omoti spisa predmeta iz oblasti autorskog i srodnih prava, počev od A-2014-1 zaključno sa brojem prijave: A-2014-30.

➤ Otvorenimotom spisa predmeta iz oblasti industrijskog dizajna, počev od D-2014-1 zaključno sa brojem prijave: D-2014-10.

➤ Vođenje evidencije prisutnosti zaposlenih;

Pretrage elektronskih access baza na dnevnom nivou.

b) Finansije

I Tekuće aktivnosti podrazumijevaju obavljanje sledećih poslova:

-Kvartalni zvještaji o novčanim tokovima u 2015. godini i izvještaji o neizmirenim obavezama u 2014. godini,

-Izvještaj o realizaciji programskog budžeta za 2014. godinu.

-Izrada finansijskog plana za 2016. godinu (Budžeta za 2016. godinu).

-Usaglašavanje knjigovodstvenog i stvarnog stanja imovine i obaveza uz stalno ažuriranje knjigovodstva,

-Dostavljanje podataka trezoru i Fondu penzijskog i invalidskog osiguranja i drugim državnim organima,

-Dostavljanje podataka Poreskoj upravi – mjesečno za zaposlene.

-Priprema podataka za obračun plata.

- Vođenje knjige blagajne, evidencija i obračunavanje putnih naloga.

- Obavljanje administrativno-tehničkih poslova: zavođenje i distribucija ulaznih računa, obrada i dostava statističkih podataka, praćenje mjesečnih varanata i njihov utrošak.

II U oblasti uređenja finansijskog upravljanja i kontrole, u Zavodu je, shodno zakonskoj obavezi, ažurirana knjiga Finansijsko upravljanje i kontrola (FMC) i Pravilnik internih procedura i ostale dokumentacije. Zavod je formalizovao okvir za FMC u interna pravila i procedure, koji pružaju usmjerenje za zaposlene po ključnim pitanjima. Donesen je i Registar rizika.

III Zavod je u 2015. godini prihodovao u korist Budžeta Crne Gore po osnovu:

- Naplaćenih administrativnih taksi za obavljene usluge **488.483,80 €**,
- Naknade posebnih troškova postupka koji vodi Zavod i naknada za pružene informacione usluge **43.517,44 €**,
- Udjela Crne Gore u podjeli suplementarnih i komplementarnih kontribucija, a u vezi sa Madridskim sporazumom o međunarodnoj registraciji oznaka i Protokola koji se odnosi na taj sporazum i zajedničke odredbe Haškog sporazuma **820.117,85 €**.
- Primjene Sporazuma sa Evropskom patentnom organizacijom o proširenju Evropskog patenta (Sporazum o proširenju) **209.380,50 €**.

Ukupno ostvareni prihod Zavoda u korist Budžeta Crne Gore u 2015. godini, po navedenim osnovama, iznosi: **1.561.499,59 €**.

Budžet Zavoda za 2015. godinu iznosio je 322.158,09 €, i isti je realizovan u iznosu od 317.262,04 €, ili 98,48 %. Zavod je ostvario ukupan prihod u korist Budžeta Crne Gore u 2015. godini, po navedenim osnovama, ukupno 1.561.499,59 €, što je pet puta više od iznosa ostvarenih rashoda Zavoda u istom periodu.

**IZVJEŠTAJ O RADU
ZAVODA ZA METROLOGIJU
ZA 2015. GODINU**

Februar, 2016.

1. UVOD

Osnovu metrološkog sistema u Crnoj Gori predstavlja Zavod za metrologiju koji je osnovala Vlada Crne Gore 14. septembra 2006. godine. Zavod za metrologiju uspostavlja, održava i razvija jedinstveni nacionalni metrološki sistem u Crnoj Gori i doprinosi stvaranju tehničkih preduslova za pristup na međunarodno tržište roba i usluga. Reformisanje metrološke infrastrukture naslijeđene iz Državne zajednice Srbije i Crne Gore, kao i izmjena legislative i usklađivanje sa zakonodavstvom Evropske Unije, predstavljaju aktivnosti koje se kontinuirano sprovode u Crnoj Gori.

Izvještaj o radu Zavoda za metrologiju, sadrži informacije o kompleksnim aktivnostima koje su sprovedene u cilju:

- ❖ obezbjeđenja metrološke sljedivosti na teritoriji Crne Gore;
  - ❖ ostvarivanja, čuvanja, održavanja i usavršavanja etalona Crne Gore;
  - ❖ odobrenja tipa mjerila;
  - ❖ ovjeravanja zakonskih mjerila;
  - ❖ sprovođenja kalibracije etalona i mjerila;
  - ❖ akreditovanja laboratorija Zavoda;
  - ❖ poboljšanja mjernih i kalibracionih mogućnosti;
  - ❖ učešća u međulaboratorijskim poređenjima;
  - ❖ kontrole predmeta od dragocjenih metala;
  - ❖ pripreme stručne osnove za izradu nacrt propisa iz oblasti metrologije, kao i kontrole predmeta od dragocjenih metala;
  - ❖ obuke zaposlenih;
  - ❖ predstavljanja Crne Gore u međunarodnim i regionalnim metrološkim organizacijama, kao i organizacijama u oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala;
  - ❖ obezbjeđenja informacija iz oblasti metrologije i kontrole predmeta od dragocjenih metala u Crnoj Gori;
- kao i o drugim aktivnostima u 2015. godini, koje su obilježile rad Zavoda za metrologiju.

U Izvještaju o radu za 2015. godinu, predstavljena je i djelatnost i organizaciona struktura Zavoda za metrologiju.

2. DJELATNOST ZAVODA ZA METROLOGIJU

Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave („Sl. list CG“, br. 05/12, 25/12, 61/12, 20/13, 1/14, 06/15 i 80/15) definisano je da Zavod za metrologiju vrši poslove koji se odnose na: obezbjeđenje primjene sistema zakonskih mjernih jedinica; ostvarivanje, čuvanje, održavanje i usavršavanje etalona Crne Gore; obezbjeđenje metrološke sljedivosti za laboratorije za etaloniranje, kao i za ispitne i kontrolne laboratorije; organizovanje djelatnosti etaloniranja (kalibracije); ocjenjivanje usaglašenosti mjerila sa metrološkim zahtjevima; davanje stručnog mišljenja za ovlašćivanje laboratorija za ovjeravanje mjerila; predstavljanje Crne Gore u međunarodnim i regionalnim metrološkim organizacijama i uspostavljanje saradnje u oblasti metrologije; kontrolu predmeta od dragocjenih metala, kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

Zavod za metrologiju u okviru svoje nadležnosti sprovodi aktivnosti u cilju ispunjavanja člana 77 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih članica sa jedne strane i Crne Gore, sa druge strane.

3. ORGANIZACIONA STRUKTURA ZAVODA ZA METROLOGIJU I ZAPOSLENI

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Zavoda za metrologiju, koji je Vlada Crne Gore utvrdila na sjednici od 31. jula 2014. godine, utvrđena je unutrašnja organizacija i sistematizacija službeničkih i namješteničkih mjesta. Unutrašnje organizacione jedinice Zavoda su:

- ❖ Sektor za metrološku sljedivost i državne etalone;
- ❖ Sektor za ovjeravanje mjerila;
- ❖ Odjeljenje za dragocene metale;
- ❖ Služba za opšte poslove, finansije i informacioni sistem.

Van organizacionih jedinica obavljaju se poslovi koji se odnose na uspostavljanje, održavanje i unaprjeđenje sistema kvaliteta.

Pravilnikom o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Zavoda za metrologiju koji je usvojila Vlada Crne Gore na sjednici od 16. jula 2015. godine sistematizovana su radna mjesta za ukupno 56 izvršilaca uključujući i starješinu Zavoda. Ukupan broj zaposlenih u Zavodu za metrologiju iznosio je 36 na dan 31.12.2015. godine.

4. METROLOŠKI LANAC SLJEDIVOSTI U CRNOJ GORI

U okviru Sektora za metrološku sljedivost i državne etalone uspostavljene su i razvijaju se nacionalne kalibracione laboratorije: Laboratorija za masu, Laboratorija za velike mase, Laboratorija za pritisak, Laboratorija za male zapremine, Laboratorija za velike zapremine, Laboratorija za dužinu, Laboratorija za temperaturu, Laboratorija za električne veličine i Laboratorija za vrijeme i frekvenciju.

Najvažnija uloga metroloških laboratorija Zavoda za metrologiju je uspostavljanje i održavanje metrološke sljedivosti u Crnoj Gori. Metrološki lanac sljedivosti u oblasti mase, dužine, temperature, pritiska, zapremine, električnih veličina, kao i vremena i frekvencije u Crnoj Gori bazira se na opremi koja je isporučena Zavodu u okviru programa IPA 2007: *Razvoj infrastrukture kvaliteta u Crnoj Gori*, programa IPA 2011: *Razvoj infrastrukture kvaliteta i metrologije u Crnoj Gori*, kao i opremi koju je obezbijedio Zavod iz sopstvenih sredstava. Kalibracija etalona Zavoda za metrologiju se vrši u laboratorijama nacionalnih metroloških instituta ili ovlašćenih instituta (EURAMET Designated Institutes) koji imaju objavljen CMC u BIPM KCDB ili su akreditovani od strane akreditacionog tijela potpisnika EA MLA sporazuma.

Referentni etaloni Zavoda za metrologiju koriste se za prenošenje sljedivosti na etalone i mjerila, koji si njima kalibrišu, kao i u međulaboratorijskim poređenjima.

Kontinuirano potvrđivanje kompetentnosti nacionalnih kalibracionih laboratorija doprinosi efikasnosti uspostavljenog metrološkog sistema. Hrvatska akreditacijska agencija (HAA) i Akreditaciono tijelo Crne Gore (ATCG) potvrdili su u toku 2014. i 2015. godine da Zavod za metrologiju zadovoljava zahtjeve standarda MEST EN ISO/IEC 17025:2011 i da je osposobljen za kalibraciju:

- ❖ tegova, tegova slobodnih nazivnih masa i vaga sa neautomatskim funkcionisanjem;
- ❖ etalona i mjerila dužine;
- ❖ mjerila temperature;
- ❖ mjerila pritiska;
- ❖ etalona i mjerila električnih veličina, frekvencije i vremenskog intervala.

Akreditovanjem kalibracionih laboratorija Zavoda za metrologiju: Laboratorije za masu, Laboratorije za dužinu, Laboratorije za temperaturu, Laboratorije za pritisak, Laboratorije za električne veličine i Laboratorije za vrijeme i frekvenciju, od strane akreditacionog tijela potpisnika EA MLA sporazuma, potvrđena je kompetentnost tih laboratorija, što im omogućava međunarodnu prepoznatljivost i povjerenje u kvalitet postupaka kalibracija mjerila/etalona.

U toku 2015. godine, u **Laboratoriji za male zapremine** i **Laboratoriji za velike zapremine** izvršena je priprema dokumentacije i uspostavljene su procedure za kalibraciju mjerila i etalona u cilju pripreme za akreditaciju koja se planira u 2016. godini.

U Zavodu za metrologiju su uspostavljene i razvijaju se i **Laboratorija za električnu snagu** i **Laboratorija za ovjeravanje mjerila brzine vozila u pokretu**.

Osnovna nadležnost **Laboratorije za masu**, Zavoda za metrologiju je ostvarivanje, čuvanje, održavanje i usvršavanje državnog etalona mase i obezbjeđivanje metrološke sljedivosti u oblasti mase u Crnoj Gori. Sljedivost u oblasti mase ostvaruje se pomoću dvije garniture tegova klase tačnosti E_1 u mjernom opsegu od 1 mg – 20 kg. Državni etaloni se redovno kalibrišu u nacionalnim metrološkim institutima iz Evrope. Na slici 1. prikazan je lanac sljedivosti u oblasti mjerenja mase. Laboratorija za masu, Zavoda za metrologiju predstavlja polaznu osnovu u oblasti mjerenja mase u Crnoj Gori. Ona omogućava da se realizuju nacionalni etaloni iz ove oblasti i da se pomoću lanca kalibracija povežu sa praktičnim mjerenjima, koja se sprovode u industriji, trgovini, zdravstvu, prehrambenoj i farmaceutskoj industriji, vladinim i naučnim ustanovama.

Laboratorija za masu je u toku 2015. godine sprovodila:

- ❖ Kalibraciju i ovjeravanje tegova koji su u skladu sa preporukom OIML R 111: 2004, klase tačnosti E_2 , F_1 , F_2 , M_1 i M_2 nominalnih masa od 1 mg do 20 kg;
- ❖ Kalibraciju tegova slobodnih nazivnih masa kod kojih oblik i nazivna masa nijesu u skladu sa preporukom OIML R 111: 2004, u opsegu od 1 g do 50 kg (diskovi za pritisak, diskovi za specijalne namjene);
- ❖ Kalibraciju i ovjeravanje vaga sa neautomatskim funkcionisanjem do 2000 kg, na mjestu upotrebe, u skladu sa EURAMET cg-18: *Guidelines on the Calibration of Non-Automatic Weighing Instruments*, v.3.0 (03/2011).

U **Laboratoriji za velike mase** realizuju se postupci kalibracije etalona mase klase tačnosti F_2 , M_1 i M_2 nominalne mase 50 kg i 500 kg, kao i ovjeravanja etalona mase, klase tačnosti F_2 , M_1 i M_2 nominalne mase 20 kg, 50 kg i 500 kg. Uspostavljanjem Laboratorije za velike mase u okviru Zavoda za metrologiju, osigurana je sljedivost i tačnost mjerenja u ovoj oblasti (slika 2.).

Slika 1.

Slika 2.

Slika 1. Lanac sljedivosti u oblasti mjerenja mase

Slika 2. Lanac sljedivosti u oblasti mjerenja mase Laboratorije za velike mase

Osnovna nadležnost **Laboratorije za pritisak** je obezbjeđivanje metrološke sljedivosti u oblasti mjerenja pritiska u Crnoj Gori, odnosno prenos mjernih jedinica pritiska prema laboratorijama nižeg nivoa. Laboratorija za pritisak pruža usluge u oblasti kalibracija mjerila u opsegu od 5 kPa do 120 MPa, kao i ovjeravanja mjerila pritiska. Na slici 3. prikazan je lanac sljedivosti u oblasti mjerenja pritiska.

Slika 3. Lanac sljedivosti u oblasti mjerenja pritiska

Laboratorija za male zapremine, Zavoda za metrologiju obezbjeđuje metrološku sljedivost u oblasti mjerenja zapremine u Crnoj Gori, učestvuje u međunarodnim interkomparacijama i pruža tehničku podršku zakonskoj metrologiji. Potrebe za kalibracijom mjerila zapremine su posebno iskazane u farmaceutskoj industriji, biohemijским laboratorijama, laboratorijama u oblasti genetskog inženjeringa, kao i akreditovanim laboratorijama. Laboratorija za male zapremine, Zavoda za metrologiju pruža usluge kalibracije gravimetrijskom metodom:

- ❖ laboratorijskih mjerila zapremine od stakla u opsegu od 1 l do 5 l;
  - Kalibracija volumetrijskih pipeta u opsegu od 1 ml do 100 ml;
  - Kalibracija graduisanih mjernih pipeta, u opsegu od 1 ml do 25 ml;

- Kalibracija bireta, u opsegu od 1 ml do 100 ml;
- Kalibracija piknometara u opsegu od 1 ml do 100ml;
- Kalibracija graduiranih mjernih cilindara, u opsegu od 5 ml do 2000 ml;
- Kalibracija mjernih tikvica sa jednom mjernom crtom, u opsegu od 1 ml do 5000 ml.

❖ uređaja sa klipom;

- pipeta sa klipom u opsegu od 1μl do 10 ml;
- bireta sa klipom u opsegu od 1 ml do 100 ml;
- dispnzera u opsegu od 0,01 ml do 150 ml.

Sljedivost u oblasti zapremine se ostvaruje interno kroz sljedivost Laboratorije za masu preko 2 garniture tegova klase tačnosti E_1 u opsegu od 1 mg do 10 kg (slika 4.). Kalibracija garnitura tegova klase tačnosti E_1 , obavlja se u laboratorijama evropskih nacionalnih metroloških instituta (NMI) ili ovlašćenih instituta (EURAMET Designated Institutes) koji imaju objavljen CMC u bazi podataka BIMP KCDB ili su akreditovani od strane akreditacionog tijela potpisnika EA MLA sporazuma.

Laboratorija za velike zapremine, obezbjeđuje metrološku sljedivost u oblasti mjerenja velikih zapremina u Crnoj Gori (slika 5.).

Slika 4.

Slika 5.

Slika 4. Lanac sljedivosti u oblasti malih zapremina

Slika 5. Lanac sljedivosti u oblasti velikih zapremina

Laboratorija za velike zapremine Zavoda za metrologiju pruža usluge kalibracije:

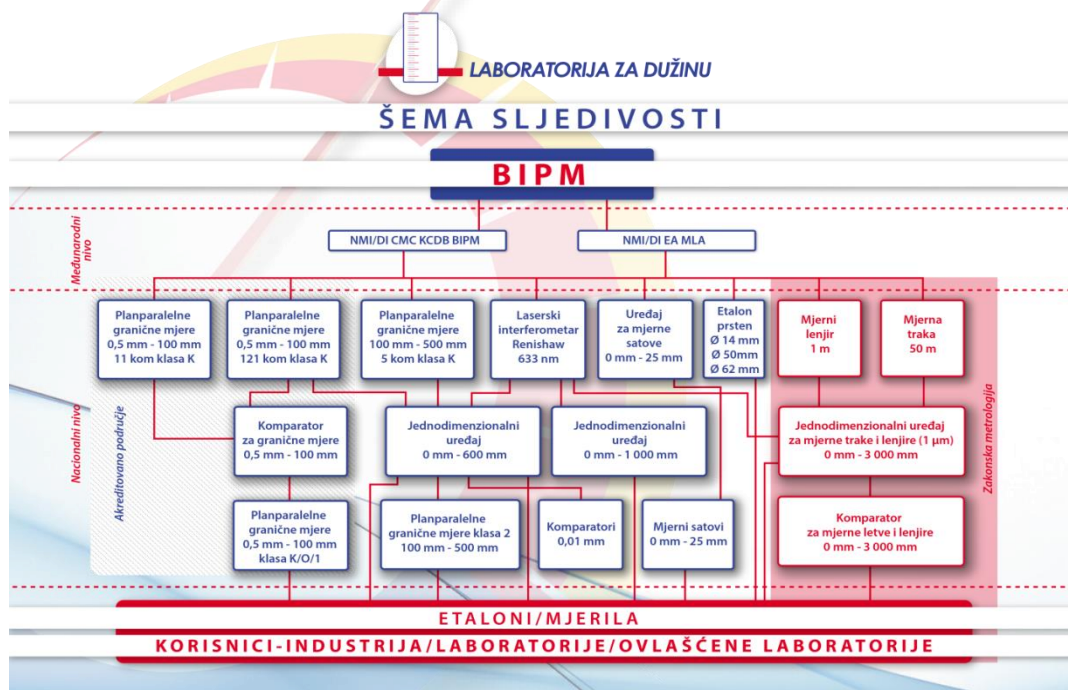
- ❖ gravimetrijskom metodom, prelivnih pipeta od metala u opsegu od 5 L do 100 L, kao i mjernih posuda, u opsegu od 1 L do 500 L;
- ❖ volumetrijskom metodom, mjernih posuda u opsegu od 5 L do 1000 L.

Sljedivost u Laboratoriji za velike zapremine obezbjeđuje se interno, pomoću sljedivosti Laboratorije za masu preko 2 garniture tegova klase tačnosti E_1 u opsegu od 1 mg do 20 kg za slučaj gravimetrijske metode kalibracije; dok se za volumetrijsku metodu kalibracije, sljedivost obezbjeđuje nacionalnim etalonima zapremine, etalon prelivnim pipetama od metala nazivnih zapremina 5 L, 10 L, 50 L i 100 L sa sljedivošću rezultata kalibracije prema laboratorijama nacionalnih metroloških instituta ili ovlašćenih instituta (EURAMET Designated Institutes) koji imaju objavljen CMC u bazi podataka BIMP - a ili su akreditovane od strane akreditacionog tijela potpisnika EA MLA sporazuma.

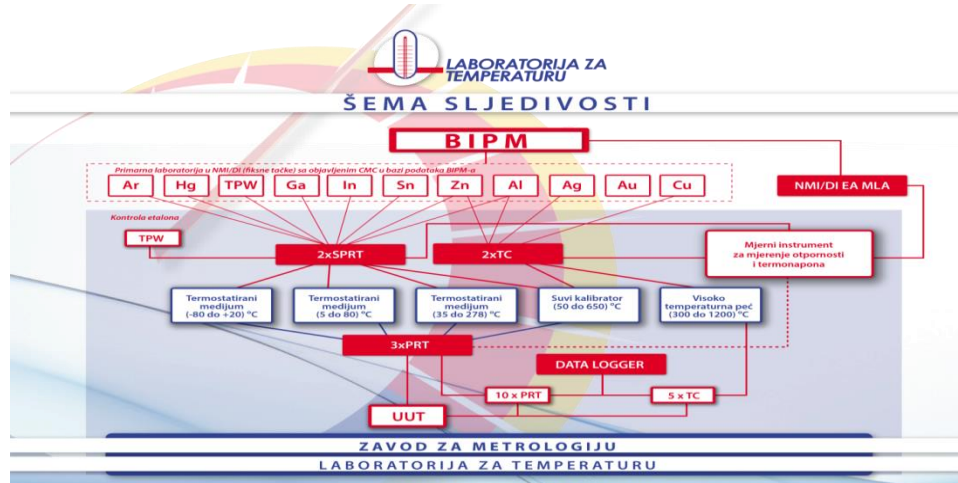
U **Laboratoriji za dužinu** se čuvaju i održavaju etaloni dužine koji se koriste za obezbjeđenje metrološke sljedivosti (slika 6.), kao i za prenošenje jedinice dužine do korisnika usluga. Da bi se obezbijedila metrološka sljedivost, kalibracija etalona i mjerne opreme se vrši u nacionalnim metrološkim institutima koji imaju objavljen CMC u bazi podataka BIPM-a, ili su akreditovani od strane akreditacionog tijela potpisnika EA MLA. U tom smislu, u toku 2015. godine, realizovana je kalibracija planparalelnih graničnih mjera od 0,5 mm do 100 mm, koje služe za kalibraciju komparatora za planparalelne granične mjere. Izvršena je i kalibracija i dvije planparalelne granične mjere proizvođača Hoffmann (3 mm i 5 mm) u PTB - nacionalnom metrološkom institutu Njemačke.

Navedeni etaloni i mjerna oprema neophodni su za izvođenje kalibracija i ovjeravanja mjerila dužine. Sa referentnih etalona jedinica dužine se metodom poređenja prenosi na etalone nižih klasa tačnosti (klasa 0, klasa 1 i klasa 2). Sa ovih etalona jedinica dužine se dalje prenosi do korisnika u Crnoj Gori, čime se uspostavlja metrološki lanac sljedivosti u oblasti metrologije dužine.

Slika 6. Lanac sljedivosti u oblasti mjerenja dužine

U **Laboratoriji za temperaturu** ostvaruje se, čuva i održava državni etalon za temperaturu standardni platinski otpornički termometar (SPRT) za temperature od -80°C do 650°C , termoelement (TC) za temperature od iznad 650°C , kao i etalon za relativnu vlažnost dewpoint metar (DP) za temperaturni opseg od 10°C do 70°C i relativnu vlažnost od 10 % rh do 90 % rh. Ovi etaloni imaju najbolja metrološka svojstva u Crnoj Gori, i zajedno sa ostalom opremom služe kao osnova za obezbjeđivanje metrološke sljedivosti u oblasti temperature i relativne vlažnosti, odnosno dodjeljivanja vrijednosti jedinica temperature (slika 7.) i relativne vlažnosti krajnjim korisnicima (slika 8.).

Slika 7. Lanac sljedivosti u oblasti mjerenja temperaturu

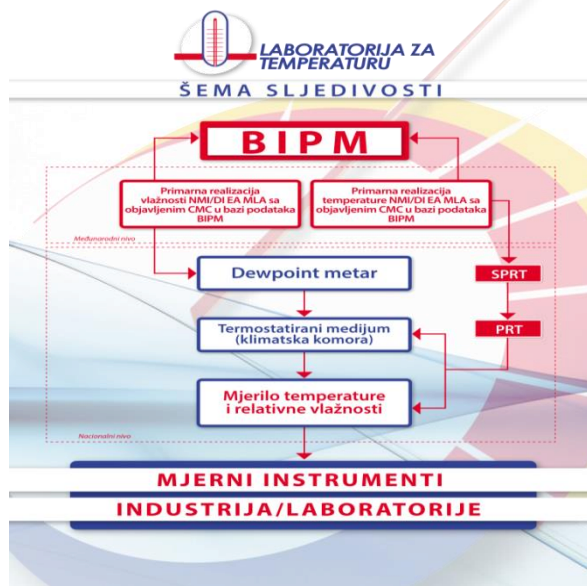
U Laboratoriji za temperaturu se metodom poređenja sa referentnim etalonima sprovode kalibracije:

- ❖ staklenih termometara punjenih tečnošću u opsegu od $-80\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $+278\text{ }^{\circ}\text{C}$;
- ❖ indikatorskih termometara koji imaju sondu i odgovarajući indikatorski dio (digitalan ili analogan) u opsegu od $-80\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $+650\text{ }^{\circ}\text{C}$;
- ❖ platinskih otporničkih termometara u opsegu od $-80\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $+650\text{ }^{\circ}\text{C}$;
- ❖ termoelemenata u opsegu od $-80\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $+650\text{ }^{\circ}\text{C}$;
- ❖ zračnih senzora u opsegu od $-75\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $+150\text{ }^{\circ}\text{C}$;
- ❖ mjerila relativne vlažnosti u opsegu od $10\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $+70\text{ }^{\circ}\text{C}$ i $10\text{ }\%$ rh do $90\text{ }\%$ rh.

Osim kalibracija koje se izvode u Laboratoriji za temperaturu, Zavod za metrologiju posjeduje opremu kojom se izvode kalibracije na terenu. U slučaju kada se mjerila temperature, termostatisani medijumi: kupatila, sušnice, peći, klimatske komore, inkubatori i autoklavi, fizički i iz bilo kojih drugih razloga ne mogu transportovati u Laboratoriju za temperaturu, njihova kalibracija se vrši na terenu.

Sljedivost metroloških rezultata kalibracija u Laboratoriji za temperaturu, za temperaturni opseg:

- ❖ od $-80\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $+650\text{ }^{\circ}\text{C}$, ostvaruje se preko dva $25\text{ }\Omega$ standardna platinska otpornička termometra (SPRT), proizvođača Fluke Hart Scientific, tipa 5681-S i mjernog instrumenta Fluke Hart Scientific 1560 System, 2560;
- ❖ od $650\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $+1450\text{ }^{\circ}\text{C}$, ostvaruje se preko dva termoelementa (TC) tipa R i tipa S;
- ❖ od $10\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $70\text{ }^{\circ}\text{C}$ i opseg relativne vlažnosti od $10\text{ }\%$ rh do $90\text{ }\%$ rh, ostvaruje se preko dewpoint metra.

Slika 8. Lanac sljedivosti u oblasti mjerenja relativne vlažnosti

Laboratorija za električne veličine ostvaruje sljedivost preko *digitalnog multimetra* proizvođača FLUKE, tip 8508A (slika 9.). Laboratorija za električne veličine eksterne kalibracije svojih referentnih etalona i opreme obavlja u laboratorijama nacionalnih metroloških instituta ili ovlašćenih instituta (*EURAMET Designated Institutes*) koji imaju objavljen CMC u bazi podataka BIPM-a ili su akreditovane od strane akreditacionog tijela potpisnika EA MLA sporazuma.

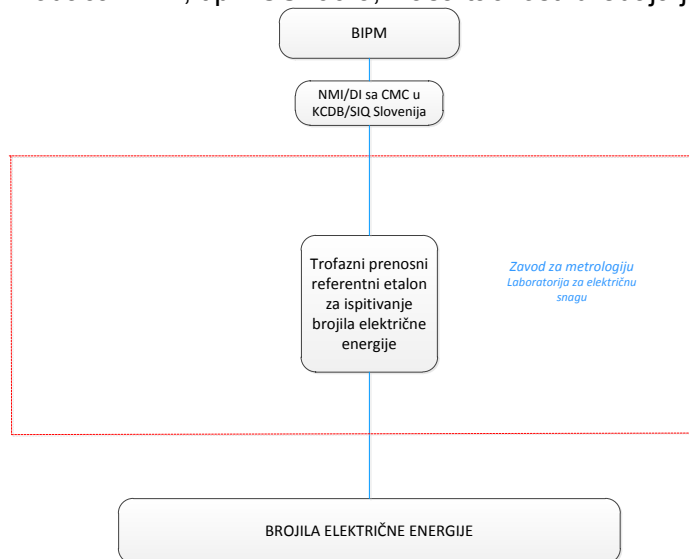

Laboratorija za vrijeme i frekvenciju učestvuje u CCTF-K001.UTC ključnom poređenju iz oblasti vremena i frekvencije od avgusta 2015. godine.

Laboratorija za vrijeme i frekvenciju ostvaruje sljedivost preko državnog etalona za vrijeme i frekvenciju, cezijumskog časovnika. Primjenom GPS metode istovremenog posmatranja obezbjeđuje se uspostavljanje sljedivosti etalona za vrijeme i frekvenciju, odnosno rezultata mjerenja do SI sistema. Ovom metodom se obezbjeđuje jednostavno poređenje dva etalona za vrijeme i frekvenciju lociranim na različitim mjestima.

Laboratorija za električnu snagu ostvaruje sljedivost (slika 11.) preko etalonskog uređaja za ispitivanje brojila električne energije, proizvođača MTE, tip PCS400.3, klasa tačnosti uređaja je 0,02 (fabrički broj 39783).

Slika 11. Lanac sljedivosti u Laboratoriji za električnu snagu

Rekalibracioni period za etalonski uređaj za ispitivanje brojila električne energije je 2 godine, zbog čega nije vršena kalibracija tog uređaja u toku 2015. godine (poslednja kalibracija je 2014. godine).

U Laboratoriji za električnu snagu se vrši ovjeravanje brojila električne energije (klasa tačnosti 0,2S; 0,5S; 1 i 2, aktivne električne energije i klasa tačnosti 2 i 3 reaktivne električne energije).

U **Laboratoriji za ovjeravanje mjerila brzine vozila u pokretu** realizuje se pregled u cilju utvrđivanja ispunjenosti metroloških zahtjeva, odnosno ovjeravanja sljedećih mjerila brzine vozila u pokretu:

- ❖ mjerila brzine na principu Doplerovog efekta;
- ❖ laserskih mjerila brzine na principu mjerenja vremena za koje emitovani zrak pređe put od mjerila do vozila i nazad;
- ❖ mjerila brzine na principu mjerenja dužine pređenog puta u odnosu na vrijeme;
- ❖ mjerila brzine na principu mjerenja vremena pri prolasku vozila između najmanje dvije stacionarne tačke na poznatom rastojanju.

Ovjeravanja mjerila brzine vozila u pokretu se odnosi na:

- ❖ mjerila brzine koja mjere iz stacionarne tačke (mjerilo nije u pokretu),
- ❖ mjerila brzine koja mjere iz mobilne tačke (mjerilo je u pokretu).

Za ovjeravanja mjerila brzine vozila koriste se mjerna oprema čija se kalibracija obavlja u laboratorijama nacionalnih metroloških instituta (NMI) ili ovlašćenih instituta (*EURAMET Designated Institutes*) koji imaju objavljen CMC u bazi podataka BIPM-a ili su akreditovane od strane akreditacionog tijela potpisnika EA MLA sporazuma.

5. MEĐULABORATORIJSKA POREĐENJA

U toku 2015. godine, Zavod za metrologiju je učestvovao u međulaboratorijskim poređenjima u oblasti mase, temperature, električnih veličina i zapremine (tabela 1.) organizovanim u okviru različitih projekata.

Tabela 1. Međulaboratorijska poređenja

Laboratorija	Projekat	Naziv	Oblast	Period realizacije mjerenja	Period realizacije projekta	Završni izvještaj
Laboratorija za masu	EURAMET-ov projekat 1350	Mass standards - sub-multiples of the kilogram	Masa	april 2015.	januar 2015.g. do januara 2016.g.	2016.g.

Laboratorija za masu	PT-M-EMB-1-2015	Međulaboratorijsko poređenje - Etaloniranje vaga	Masa	17.12.2015.	nov. 2015.g. do jan. 2016.g.	2016.g.
Laboratorija za temperaturu	EURAMET-ov projekat 1358	Calibration of Thermocouple by Comp. in the Temp. Ran. from 0 °C to 1100 °C	Termometrija	od 1. maja do 1. juna 2015.	1. maja 2015. do 1. maja 2016.	2016.g.
Laboratorija za temperaturu	EURAMET-ov projekat 1357	Interlaboratory Comparison of Triple Point of Water Cells	Termometrija	od 1. sept do 30. okt. 2015.	januar 2015. do juna 2016.	2016.g.
Laboratorija za električne veličine	EURAMET-ov projekat 1341	Comparison on Calibration of Multimeter	Elektricitet i magnetizam	mart 2015.	16.02.2015. do 2016.	2016.g.
Laboratorija za zapreminu	EURAMET-ov projekat 1297	Comparison of a 50 ml pycnometer and 500 ml flask	Protok	februar 2015. do marta 2015.	februar 2014. do aprila 2015.	2016.g.

6. SISTEM KVALITETA I AKREDITOVANJE LABORATORIJA ZAVODA ZA METROLOGIJU

Kompetentnost Zavoda za metrologiju za obavljanje poslova kalibracije koji su specificirani u utvrđenom obimu akreditacije, potvrdilo je **Akreditaciono tijelo Crne Gore (ATCG)** koje je 4. marta 2014. godine dodijelilo **Sertifikat o akreditaciji (Lk14.02)**, kao i **Hrvatska akreditacijska agencija (HAA)** koja je 16. aprila 2014. godine izdala **Potvrdu o akreditaciji (2451)** kojom se utvrđuje da je Zavod za metrologiju osposobljen za umjeravanje (kalibraciju) mjerila mase, temperature i dužine.

Hrvatska akreditacijska agencija i Akreditaciono tijelo Crne Gore potvrdili su u novembru 2014. godine da Zavod za metrologiju zadovoljava zahtjeve standarda MEST EN ISO/IEC 17025:2011 i da je kompetentan za obavljanje kalibracija tegova, tegova slobodnih nazivnih masa i vaga sa neautomatskim funkcionisanjem, kalibraciju mjerila temperature i kalibraciju etalona i mjernih uređaja dužine. Proširen je akreditacioni opseg za Laboratoriju za masu u pogledu kalibracije tegova slobodnih nazivnih masa od 1 mg do 50 kg.

Hrvatska akreditacijska agencija i Akreditaciono tijelo Crne Gore potvrdili su 2015. godine da Zavod za metrologiju zadovoljava zahtjeve standarda MEST EN ISO/IEC 17025:2011 i da je kompetentan za obavljanje kalibracija mjerila pritiska, kalibracija etalona i mjerila električnih veličina, frekvencije i vremenskog intervala.

U Zavodu za metrologiju je uspostavljen sistem menadžmenta kvalitetom koji je prilagođen djelatnosti. Odbor za kvalitet Zavoda za metrologiju je posvećen razvoju i primjeni sistema menadžmenta i stalnom poboljšanju njegove efektivnosti. Odbor za kvalitet sprovodi periodično preispitivanje sistema menadžmenta kvalitetom i aktivnosti kalibracija u laboratorijama, radi obezbjeđenja njihove trajne prikladnosti i efektivnosti, kao i radi uvođenja neophodnih promjena ili poboljšavanja.

U toku 2015. godine izvršena su unapređenja implementiranog sistema menadžmenta kvalitetom u laboratorijama Zavoda za metrologiju u cilju:

- ❖ revizije postojećih dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom;
- ❖ akreditovanja Laboratorije za pritisak, Laboratorije za električne veličine i Laboratorije za vrijeme i frekvenciju;
- ❖ priprema za proširenje obima akreditacije Zavoda za metrologiju u Laboratoriji za temperaturu i Laboratoriji za dužinu;
- ❖ pripremu dokumentacije za prijavu za akreditovanje Laboratorije za male zapremine i Laboratorije za velike zapremine.

Odbor za kvalitet na sjednici, održanoj 16.01.2015. godine donio je odluke o usvajanju novih verzija sljedećih dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom:

- ❖ QM.01: *Poslovnik o kvalitetu* (izdanje/verzija 03/04);
- ❖ QP.4.13: *Upravljanje zapisima* (izdanje/verzija 01/04);
- ❖ QP.5.4/02: *Procjena i izražavanje mjerne nesigurnosti* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.5/01: *Korišćenje i odžavanje mjerne opreme* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.10/01: *Izdavanje uvjerenja o kalibraciji* (izdanje/verzija 01/03).

U cilju proširenja opsega akreditacije Zavoda za metrologiju na Laboratorije za pritisak, Laboratoriju za vrijeme i frekvenciju, kao i Laboratoriju za električne veličine, Odbor za kvalitet je na sjednici, održanoj 13.02.2015. godine, donio odluke o usvajanju sljedećih dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom:

- ❖ QP.5.4/01-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na gasnoj vagi pritiska*;
- ❖ QP.5.4/02-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na uljnoj vagi pritiska*;

- ❖ QP.5.4/03-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na preciznom indikatoru pritiska (PPI - precision pressure indicator);*
- ❖ QP.5.4/01-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na preciznom etalonu pritiska (PPS - precision pressure standard);*
- ❖ QP.5.4/01-LTF: *Tehnička procedura za mjerenje frekvencije;*
- ❖ QP.5.4/02-LTF: *Tehnička procedura za mjerenje vremenskog intervala;*
- ❖ QP.5.4/03-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju državnog etalona za vrijeme i frekvenciju (cezijumski časovnik 3230);*
- ❖ QP.5.4/04-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju frekvencometara;*
- ❖ QP.5.4/05-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju štoperica;*
- ❖ OI/LEQ/05: *Uputstvo za rukovanje etalonima otpornosti proizvođača Leeds and Northrup company;*
- ❖ OI/LEQ/07: *Uputstvo za rukovanje sistemom za praćenje uslova okoline TESTO 177-H;*
- ❖ OI/LTF/01: *Uputstvo za rukovanje državnim etalom za vrijeme i frekvenciju (cezijumski časovnik 3230);*
- ❖ OI/LTF/02: *Uputstvo za rukovanje frekvencometrom 53230A;*
- ❖ OI/LTF/03: *Uputstvo za rukovanje generatorom signala Agilent 33512A;*
- ❖ OI/LTF/04: *Uputstvo za rukovanje sistemom za common view komparaciju TimeTrace II;*
- ❖ OI/LTF/05: *Uputstvo za rukovanje sistemom za praćenje uslova okoline TESTO 177-H;*
- ❖ QI.5.6/00-06: *Uputstvo za međuprovjeru državnog etalona za vrijeme i frekvenciju (cezijumskog časovnika 3230) u Laboratoriji za vrijeme i frekvenciju;*
- ❖ QI.5.6/00-07: *Uputstvo za međuprovjeru frekvencometra Agilent 53230A u Laboratoriji za vrijeme i frekvenciju;*
- ❖ QI.5.6/00-08: *Uputstvo za međuprovjeru generatora signala Agilent 3512A u Laboratoriji za vrijeme i frekvenciju;*
- ❖ QI.5.6/00-09: *Uputstvo za međuprovjere u Laboratoriji za pritisak.*

Na istoj sjednici, Odbor za kvalitet je donio odluke o usvajanju izmjena dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom:

- ❖ QP.LM.01: *Opšta tehnička procedura za kalibraciju tegova (izdanje/verzija 01/05);*
- ❖ QP.LM.02: *Tehnička procedura za proračun konvencionalne mase i mjerne nesigurnosti kod kalibracije tegova (izdanje/verzija 02/01);*
- ❖ QP.LM.03: *Tehnička radna procedura za kalibraciju tegova (izdanje/verzija 01/03);*
- ❖ QP.LM.04: *Tehnička procedura kalibracije vaga sa neautomatskim funkcionisanjem (izdanje/verzija 02/01);*
- ❖ QI.LM.02: *Tehničko radno uputstvo za međuprovjere u Laboratoriji za masu;*
- ❖ QI.LM.01: *Tehničko radno uputstvo za podešavanje komparatora mase i vaga;*
- ❖ QP.5.4/01-LEQ: *Tehnička procedura za kalibraciju kalibratora (izvora napona, struje i otpornosti);*
- ❖ QP.5.4/02-LEQ: *Tehnička procedura za kalibraciju multimetra;*
- ❖ QP.5.4/03-LEQ: *Tehnička procedura za kalibraciju mjernih kliješta.*

Odbor za kvalitet na sjednici održanoj 05.06.2015. godine, donio je odluke o usvajanju sljedećih dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom:

- ❖ QP.5.4/06-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju etalona vremena (izdanje/verzija 01/01);*
- ❖ QP.5.4/01-LL: *Tehnička procedura za kalibraciju planparalelnih graničnih mjera od 0,5 mm do 100 mm (izdanje/verzija 02/01);*
- ❖ QP.5.4/02-LL: *Tehnička procedura za kalibraciju mikrometara za spoljašnja mjerenja od 0 mm do 150 mm (izdanje/verzija 02/01);*
- ❖ QP.5.4/03-LL: *Tehnička procedura za kalibraciju pomičnih mjerila od 0 mm do 300 mm (izdanje/verzija 02/01);*
- ❖ QP.5.4/01-LL: *Tehnička procedura za kalibraciju komparatora za planparalelne granične mjere od 0,5 mm do 100 mm (izdanje/verzija 02/01);*
- ❖ QP.5.4/01-LT: *Tehnička procedura za kalibraciju staklenih termometara punjenih tečnošću od -80 °C do +278°C (izdanje/verzija 02/01);*
- ❖ QP.5.4/02-LT: *Tehnička procedura za kalibraciju indikatorskih termometara koji imaju sondu od -80 °C do +650°C (izdanje/verzija 02/01);*
- ❖ QP.5.4/03-LT: *Tehnička procedura za kalibraciju otporničkih termometara PRT/IPRT od -80 °C do +650°C (izdanje/verzija 02/01);*

- ❖ QP.5.4/04-LT: *Tehnička procedura za kalibraciju termoelemenata (TC) od -80 °C do +650°C (izdanje/verzija 02/01);*
- ❖ QP.5.4/05-LT: *Tehnička procedura za realizaciju tačke leda (izdanje/verzija 01/02);*
- ❖ QP.5.4/06-LT: *Tehnička procedura za određivanje evaluacije kalibracionih sistema (kupati i suvi blok kalibrator) - (izdanje/verzija 01/02);*
- ❖ QP.5.4/07-LT: *Tehnička procedura za provjeru sekundarnog etalona SPRT ("annealing")- (izdanje/verzija 01/02);*
- ❖ QP.5.4/08-LT: *Tehnička procedura za realizaciju trojne tačke vode (izdanje/verzija 01/02);*
- ❖ QI.LL.01-01: *Tehničko radno uputstvo za održavanje i korišćenje planparalelnih graničnih mjera;*
- ❖ QI.LL.01: *Tehničko radno uputstvo za rukovanje laserom;*
- ❖ QI.LL.03: *Tehničko radno uputstvo za rukovanje softverom za praćenje uslova okoline OMEGA OM CP;*
- ❖ QP.LL.05: *Tehnička procedura za kalibraciju jednodimenzionalnog mjernog uređaja BMG 3000;*
- ❖ QP.LL.06: *Tehnička procedura za kalibraciju mjernih traka i lenjira;*
- ❖ QP.5.4/01-LTF: *Tehnička procedura za mjerenje frekvencije;*
- ❖ QP.5.4/02-LTF: *Tehnička procedura za mjerenje vremenskog intervala;*
- ❖ QP.5.4/03-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju državnog etalona za vrijeme i frekvenciju (cezijumski časovnik 320);*
- ❖ QP.5.4/04-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju frekvenmetara;*
- ❖ QP.5.4/05-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju štoperica;*
- ❖ OI/LEQ/05: *Uputstvo za rukovanje etalonima otpornosti proizvođača Leeds and Northrup company;*
- ❖ OI/LEQ/07: *Uputstvo za rukovanje sistemom za praćenje uslova okolike TESTO 177-H1;*
- ❖ OI/LTF/01: *Uputstvo za rukovanje državnim etalom za vrijeme i frekvenciju (cezijumski časovnik 3230);*
- ❖ OI/LTF/02: *Uputstvo za rukovanje frekvenmetrom 53230A;*
- ❖ OI/LTF/03: *Uputstvo za rukovanje generatorom signala Agilent 33512A;*
- ❖ OI/LTF/04: *Uputstvo za rukovanje sistemom za comon view komparaciju TimeTrace II;*
- ❖ OI/LTF/05: *Uputstvo za rukovanje sistemom za praćenje uslova okoline TESTO 177-H1;*
- ❖ QI.5.6/00-06: *Uputstvo za međuprovjeru državnog etalona za vrijeme i frekvenciju (cezijumskog časovnika 3230) u Laboratoriji za vrijeme i frekvenciju;*
- ❖ QI.5.6/00-07: *Uputstvo za međuprovjeru frekvenmetra Agilent 53230A u Laboratoriji za vrijeme i frekvenciju;*
- ❖ QI.5.6/00-08: *Uputstvo za međuprovjeru generatora signala Agilent 3512A u Laboratoriji za vrijeme i frekvenciju;*
- ❖ QI.5.5/01-02: *Uputstvo za transport opreme van laboratorija Zavoda za metrologiju;*
- ❖ QI.5.5/01-01: *Uputstvo za obilježavanje kalibracionog statusa etalona, mjerne i pomoćne opreme.*

Nakon podnošenja prijave za proširenje obima akreditacije Zavoda za metrologiju, glavni i tehnički ocjenjivači iz Hrvatske akreditacijske agencije (HAA) i Akreditacionog tijela Crne Gore (ATCG) posjetili su 1. i 2. jula 2015. godine Laboratoriju za električne veličine, Laboratoriju za vrijeme i frekvenciju i Laboratoriju za pritisak.

Tehnički ocjenjivači su utvrdili:

- ❖ 3 neusaglašenosti u Laboratoriji za pritisak;
- ❖ 5 neusaglašenosti u Laboratoriji za vrijeme i frekvenciju;
- ❖ 5 neusaglašenosti u Laboratoriji za električne veličine.

Postavljen je rok od 1 mjesec za otklanjanje neusaglašenosti i sprovođenje korektivnih mjera. U sklopu postupka otklanjanja neusaglašenosti, Odbor za kvalitet je donio odluke o izmjenama, a potom na sjednici održanoj 31.07.2015. godine, odluke o usvajanju izmjena sljedećih dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom:

- ❖ QP.5.4/01-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na gasnoj vagi pritiska (izdanje/verzija 01/01);*
- ❖ QP.5.4/02-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na uljnoj vagi pritiska (izdanje/verzija 01/01);*
- ❖ QP.5.4/03-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na preciznom indikatoru pritiska (PPI - precision pressure indicator) - (izdanje/verzija 01/01);*
- ❖ QP.5.4/04-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na preciznom etalonu pritiska (PPS-precision pressure standard)- (izdanje /verzija 01/01);*
- ❖ QP.5.4/01-LEQ: *Tehnička procedura za kalibraciju kalibratora (izvora napona, struje i otpornosti) - (izdanje/verzija 01/04);*
- ❖ QP.5.4/02-LEQ: *Tehnička procedura za kalibraciju multimetara (izdanje/verzija 01/04);*
- ❖ QP.5.4/01-LTF: *Tehnička procedura za mjerenje frekvencije (izdanje/verzija 01/03);*

- ❖ QP.5.4/02-LTF: *Tehnička procedura za mjerenje vremenskog intervala* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.4/03-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju državnog etalona za vrijeme i frekvenciju (cezijumski časovnik 3230)* - (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.4/04-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju frekvencmetra* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.4/05-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju štoperica* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.4/06-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju etalona vremena* (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ QI.5.6/00-09: *Uputstvo za međuprovjere u Laboratoriji za pritisak* (izdanje/verzija 01/01);
- ❖ QI.5.6/00-02: *Uputstvo za međuprovjeru kalibratora FLUKE 5520A u Laboratoriji za električne veličine* (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ QI.5.6/00-03: *Uputstvo za međuprovjeru digitalnog multimetra FLUKE 8508A u Laboratoriji za električne veličine* (izdanje/verzija 01/02).

U cilju pripreme dokumentacije za akreditovanje Laboratorije za male zapremine i Laboratorije za velike zapremine, kao i proširenja opsega akreditacije Laboratorije za temperaturu i Laboratorije za dužinu, Odbor za kvalitet je na sjednici od 30.07.2015. godine, izvršio reviziju dokumentacije sistema menadžmenta kvalitetom.

Nakon sprovedenog postupka otklanjanja neusaglašenosti utvrđenih prilikom ocjenjivačke posjete, Odbor za kvalitet je na sjednici od 31. 07. 2015. godine, donio odluke o usvajanju sljedećih izmjena dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom:

- ❖ QP.5.4/01-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na gasnoj vagi pritiska* (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ QP.5.4/02-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na uljnoj vagi pritiska* (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ QP.5.4/03-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na preciznom indikatoru pritiska (PPI - precision pressure indicator)* - (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ QP.5.4/04-LP: *Tehnička procedura za kalibraciju na preciznom etalonu pritiska (PPS - precision pressure standard)* - (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ QP.5.4/01-LEQ: *Tehnička procedura za kalibraciju kalibratora (izvora napona, struje i otpornosti)*(izdanje /verzija01/04);
- ❖ QP.5.4/02-LEQ: *Tehnička procedura za kalibraciju multimetara* (izdanje/verzija 01/04);
- ❖ QP.5.4/01-LTF: *Tehnička procedura za mjerenje frekvencije* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.4/02-LTF: *Tehnička procedura za mjerenje vremenskog intervala* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.4/03-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju državnog etalona za vrijeme i frekvenciju (cezijumski časovnik 3230)* - (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.4/04-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju frekvencmetra* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.4/05-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju štoperica* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ QP.5.4/06-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju etalona vremena* (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ QI.5.6/00-09: *Uputstvo za međuprovjere u Laboratoriji za pritisak* (izdanje/verzija 01/01);
- ❖ QI.5.6/00-02: *Uputstvo za međuprovjeru kalibratora FLUKE 5520A u Laboratoriji za električne veličine* (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ QI.5.6/00-03: *Uputstvo za međuprovjeru digitalnog multimetra FLUKE 8508A u Laboratoriji za električne veličine* (izdanje/verzija 01/02).

Nakon dostavljanja Izvještaja o sprovedenim korektivnim radnjama, tehnički ocjenjivač za oblast električnih veličina i vremena i frekvencije, uputio je zahtjev da se izvrše dodatne popravne radnje. U cilju ispunjavanja tih zahtjeva, Odbor za kvalitet je na sjednici od 08.10.2015. godine donio odluke o usvajanju sljedećih dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom:

- ❖ QP.5.4/01-LEQ: *Tehnička procedura za kalibraciju kalibratora (izvora napona, struje i otpornosti)* - (izdanje/verzija 01/05);
- ❖ QP.5.4/02-LEQ: *Tehnička procedura za kalibraciju multimetara* (izdanje/verzija 01/05);
- ❖ QP.5.4/02-LTF: *Tehnička procedura za mjerenje vremenskog intervala* (izdanje/verzija 01/04);
- ❖ QP.5.4/04-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju frekvencmetra* (izdanje/verzija 01/04);
- ❖ QP.5.4/05-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju štoperica* (izdanje/verzija 01/04);
- ❖ QP.5.4/06-LTF: *Tehnička procedura za kalibraciju etalona vremena* (izdanje/verzija 01/03).

Nakon dostavljanja izvještaja o sprovođenju dodatnih popravnih radnji, koji je tehnički ocjenjivač ocijenio kao uspješan, u novembru 2015. godine, Hrvatska akreditacijska agencija HAA i Akreditaciono tijelo Crne Gore ATCG su donijeli odluke o proširenju opsega akreditacije Zavoda za metrologiju, odnosno da Zavod za metrologiju zadovoljava zahtjeve standarda MEST EN ISO/IEC 17025:2011 i da je osposobljen za kalibraciju:

- ❖ tegova, tegova slobodnih nazivnih masa i vaga sa neautomatskim funkcionisanjem;

- ❖ etalona i mjerila dužine;
- ❖ mjerila temperature;
- ❖ mjerila pritiska;
- ❖ etalona i mjerila električnih veličina, frekvencije i vremenskog intervala.

U cilju implementacije sistema menadžmenta kvalitetom u Laboratoriji za male zapremine i Laboratoriji za velike zapremine, nakon revizije dokumentacije sistema menadžmenta kvalitetom, Odbor za kvalitet je na sjednici od 30.11.2015. godine donio Odluke o usvajanju izmjena dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom:

- ❖ *Poslovnik o kvalitetu: QM.01* (izdanje/verzija 04/01);
- ❖ *QP.4.1/01: Ovlašćenja i odgovornosti* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.1/02: Zaštita povjerljivosti informacija i vlasničkih prava korisnika* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.1/03: Zaštita elektronskog čuvanja i prenosa podataka* (izdanje/verzija 01/05);
- ❖ *QP.4.1/04: Rad Odbora za kvalitet* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.1/05: Utvrđivanje redoslijeda kalibracija* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.1/06: Informisanje o efektivnosti sistema menadžmenta kvalitetom* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.3/01: Upravljanje dokumentima sistema menadžmenta kvalitetom* (izdanje/verzija 02/04);
- ❖ *QP.4.3/02: Upravljanje eksternom dokumentacijom* (izdanje/verzija 01/04);
- ❖ *QP.4.4/01: Preispitivanje zahtjeva, ponuda i ugovora* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.5/01: Podugovaranje kalibracija* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.6/01: Nabavka usluga i proizvoda* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.7./01: Odnos prema korisniku* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.8./01: Rješavanje prigovora i žalbi* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.9./01: Upravljanje neusaglašenostima* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.10/01: Poboljšavanja* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.11/01: Korektivne mjere* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.4.12/01: Preventivne mjere* (izdanje/verzija 01/04);
- ❖ *QP.4.13/01: Upravljanje zapisima* (izdanje/verzija 01/05);
- ❖ *QP.4.14/01: Interne provjere* (izdanje/verzija 02/03);
- ❖ *QP.4.15/01: Preispitivanje od strane rukovodstva* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.5.2/01: Stručno osposobljavanje osoblja* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.5.4/01: Validacija metoda kalibracije* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.5.4/02: Procjena i izražavanje mjerne nesigurnosti* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.5.4/03: Upravljanje podacima* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.5.5/01: Korišćenje i održavanje opreme* (izdanje/verzija 01/04);
- ❖ *QP.5.6/01: Sljedivost mjerenja* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.5.8/01: Rukovanje predmetima za kalibraciju* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.5.9/01: Obezbjedenje povjerenja u kvalitet rezultata kalibracija* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QP.5.10/01: Izdavanje uvjerenja o kalibraciji* (izdanje/verzija 01/04);
- ❖ *QI.4.3/01-01: Uputstvo za unošenje teksta u obrasce dokumenata sistema menadžmenta kvalitetom* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QI.5.5/01-01: Uputstvo za obilježavanje kalibracionog statusa etalona, mjerne i pomoćne opreme* (izdanje/verzija 01/03);
- ❖ *QI.5.5/01-02: Uputstvo za transport opreme van laboratorija Zavoda za metrologiju* (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ *QI.4.3/00-01: Uputstvo za dokumentaciju* (izdanje/verzija 01/02);
- ❖ *QI.4.1/00-01: Nadzor nad osobljem* (izdanje/verzija 01/02).

Na istoj sjednici usvojene su sljedeće tehničke procedure:

- ❖ *QP.5.4/05-LL: Tehnička procedura za kalibraciju uređaja za mjerne trake i lenjire BMG300;*
- ❖ *QP.5.4/06-LL: Tehnička procedura za kalibraciju mjernih traka i lenjira.*

Na sjednici od 29.12.2015. godine, Odbor za kvalitet je usvojio dostavljena dokumenta sistema menadžmenta kvalitetom, koja su pripremljena u okviru revizije sistema menadžmenta kvalitetom, sa ciljem proširenja opsega akreditacije Zavoda za metrologiju u Laboratoriji za temperaturu i Laboratoriji za dužinu, kao i akreditovanja Laboratorije za male zapremine i Laboratorije za velike zapremine:

- ❖ *QP.5.4/09-LT: Tehnička procedura za kalibraciju klimatskih i temperaturnih komora;*
- ❖ *QP.5.4/10-LT: Tehnička procedura za kalibraciju mjerila relativne vlažnosti (termohigrometara);*
- ❖ *QP.5.4/11-LT: Tehnička procedura za kalibraciju zračnih termometara;*
- ❖ *QP.5.4/12-LT: Tehnička procedura za kalibracije koje se izvode na terenu;*
- ❖ *QP.5.4/07-LL: Tehnička procedura za kalibraciju mjernih satova;*

- ❖ QP.5.4/01-LSV: Tehnička procedura za kalibraciju laboratorijskih mjerila od stakla gravimetrijskom metodom;
- ❖ QP.5.4/02-LSV: Tehnička procedura za kalibraciju uređaja zapremine sa klipom gravimetrijskom metodom;
- ❖ QP.5.4/03-LSV: Tehnička procedura za kalibraciju piknometara gravimetrijskom metodom;
- ❖ QP.5.4/01-LLV: Tehnička procedura za kalibraciju etalon prelivnih pipeta gravimetrijskom metodom;
- ❖ QP.5.4/02-LLV: Tehnička procedura za kalibraciju mjernih posuda gravimetrijskom metodom;
- ❖ QP.5.4/03-LLV: Tehnička procedura za kalibraciju mjernih posuda volumetrijskom metodom;
- ❖ QI.5.6/00-10: Uputstvo za međuprovjere u Laboratoriji za dužinu;
- ❖ QI.5.6/00-11: Uputstvo za međuprovjere sekundarnog i radnog etalona u Laboratoriji za temperaturu;
- ❖ QI.5.6/00-12: Uputstvo za međuprovjere vaga u Laboratoriji za male zapreme i Laboratorije za velike zapremine;
- ❖ OI/LL/04: Uputstvo za rukovanje uređajem za kalibraciju mjernih traka lenjira BMG 3000.
- ❖ OI/LSV/04: Uputstvo za rukovanje uređajem za praćenje uslova okoline TESTO 480.

7. OCJENJIVANJE USAGLAŠENOSTI MJERILA SA PROPISANIM, METROLOŠKIM ZAHTEJEVIMA

Prije stavljanja nekog mjerila na tržište, preduzimaju se **zaštitne mjere**, što znači da se na tržište može staviti neko mjerilo, samo ako je za njega izdato **uvjerenje o odobrenju tipa mjerila** i ako je to mjerilo na propisan način pregledano i žigosano, dakle ovjereno, odnosno ako je za njega izdato **uvjerenje o ovjeravanju mjerila**. Ovakve mjere se sprovode jer je država odgovorna za vjerodostojnost mjerenja koja utiču na transparentnost ekonomskih transakcija, zdravlje i bezbjednost ljudi. Predstavnici Zavoda za metrologiju su u toku 2015. godine realizovali veliki broj aktivnosti u pogledu ocjenjivanja usaglašenosti mjerila sa propisanim metrološkim zahtjevima.

7.1 Odobrenje tipa mjerila

Nakon sprovedenog ispitivanja, kojim se potvrđuje da je ispitivani tip mjerila usklađen sa propisanim metrološkim zahtjevima i da je mjerilo podesno za upotrebu u određenom vremenskom periodu, Zavod za metrologiju izdaje *Uvjerenje o odobrenju tipa mjerila*. U toku 2015. godine, obrađeno je 60 zahtjeva i izdato je 51 Uvjerenje o odobrenju tipa mjerila i 3 Rješenja o dopuni uvjerenja o odobrenju tipa mjerila (Tabela 2.).

Tabela 2. Uvjerenja o odobrenju tipa mjerila

Red. br.	Vrsta mjerila	Mjerilo	Službena oznaka
1.	Mjerila mase	Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-03-025
2.		Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-03-026
3.		Elektromehanički mjerni pretvarač	MNE-M-00-011
4.		Elektronski mjerni pokazni uređaj	MNE-M-00-012
5.		Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-03-027
6.		Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-03-016 dopuna
7.		Elektronski mjerni pokazni uređaj mjerila mase	MNE-M-0-013
8.		Elektromehanički mjerni pretvarač	MNE-M-0-014
9.		Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-03-028
10.		Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-03-029
11.		Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-03-030
12.		Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-03-031
13.		Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-01-002
14.		Elektromehanička vaga sa neautomatskim funkcionisanjem	MNE-M-02-005

Red. br.	Vrsta mjerila	Mjerilo	Službena oznaka
15.	Mjerila dužine	Automatsko mjerilo nivoa tečnosti u nepokretnim rezervoarima	MNE-DZ-08-004
16.		Automatsko mjerilo nivoa tečnosti u nepokretnim rezervoarima	MNE-DZ-08-005
17.		Automatsko mjerilo nivoa tečnosti u nepokretnim rezervoarima	MNE-DZ-08-006

Tabela 2. Uvjerjenja o odobrenju tipa mjerila (nastavak)

Red. br.	Vrsta mjerila	Mjerilo	Službena oznaka
18.	Mjerila protoka	Sprava za mjerenje tečnih goriva	MNE-Z-05-013
19.		Mjerni sistem za punjenje goriva u avionu	MNE-Z-15-008
20.		Kombinovani vodomjer za hladnu vodu	MNE-Z-14-030
21.		Kombinovani vodomjer za hladnu vodu	MNE-Z-14-031
22.		Kombinovani vodomjer za hladnu vodu	MNE-Z-14-032
23.		Kombinovani vodomjer za hladnu vodu	MNE-Z-14-033
24.		Vodomjer za hladnu vodu	MNE-Z-14-034
25.		Vodomjer za hladnu vodu	MNE-Z-14-035
26.		Vodomjer za hladnu vodu	MNE-Z-14-015 dopuna
27.		Vodomjer za hladnu vodu	MNE-Z-14-008 dopuna
28.		Vodomjer za hladnu vodu	MNE-Z-14-019 dopuna
29.		Vodomjer za integrisanim ventilom	MNE-Z-14-036
30.		Woltman turbinski vodomjer	MNE-Z-14-037
31.		Vodomjer	MNE-Z-14-038
32.		Vodomjer	MNE-Z-14-039
33.		Vodomjer	MNE-Z-14-040
34.		Vodomjer	MNE-Z-14-041
35.		Vodomjer	MNE-Z-14-042
36.		Vodomjer	MNE-Z-14-043
37.		Vodomjer	MNE-Z-14-044
38.		Vodomjer	MNE-Z-14-045
39.		Vodomjer	MNE-Z-14-046
40.		Vodomjer	MNE-Z-14-047
41.		Vodomjer	MNE-Z-14-008 dopuna
42.		Vodomjer	MNE-Z-14-048
43.	Mjerila pritiska	Manometar za mjerenje pritiska u pneumaticima	MNE-P-01-007
44.		Manometar za mjerenje krvnog pritiska	MNE-P-03-004
45.		Manometar za mjerenje krvnog pritiska	MNE-P-03-005
46.		Manometar za mjerenje krvnog pritiska	MNE-P-03-006
47.		Manometar za mjerenje krvnog pritiska	MNE-P-03-007
48.		Manometar za mjerenje krvnog pritiska	MNE-P-03-008
49.	Mjerila električne energije	Trofazno poluindirektno elektronsko brojilo električne energije	MNE-F-06-027 dopuna
50.		Trofazno elektronsko brojilo električne energije	MNE-F-06-028 dopuna
51.		Brojilo električne energije	MNE-F-06-030
52.		Brojilo električne energije	MNE-F-06-031
53.		Brojilo električne energije	MNE-F-06-032
54.	Mjerila električnih veličina	Mjerilo za ispitivanje zaštite električnih instalacija	MNE-EL-03-004

7.2 Ovjeravanje mjerila

Ovjeravanje mjerila je postupak koji obuhvata pregled i žigosanje, odnosno izdavanje uvjerenja o ovjeravanju mjerila, pri čemu se konstatuje i potvrđuje da je mjerilo usklađeno sa propisanim metrološkim zahtjevima. Aktivnosti Zavoda za metrologiju u oblasti ovjeravanja mjerila u periodu 01.01.2015. do 31.12.2015. godine, ilustrovane su tabelom 3. Realizovano je 1002 zahtjeva za ovjeravanje mjerila, pri čemu je utrošeno 200366 godišnjih žigova u obliku naljepnice bez mjesečne podjele, 4428 godišnjih žigova u obliku naljepnice sa mjesečnom podjelom i 932 zaštitna žiga u obliku naljepnice. U toku 2015. godine izdato je 2043 *Uvjerenja o ovjeravanju mjerila*.

Osim ovjeravanja zakonskih mjerila po zahtjevu stranke, izvršeno je i ovjeravanje opreme Zavoda za metrologiju: 32 tegova klase tačnosti M_1 od 500 kg, 250 tegova klase tačnosti M_1 od 20 kg, 1 teg klase tačnosti M_1 od 10 kg i garnitura tegova klase tačnosti M_1 od 1 mg do 5 kg (28 kom.).

Tabela 3. Mjerila koja su ovjerena u periodu 01.01.2015. do 31.12.2015. godine

Mjerila	Pregledano [kom]	Ovjereno [kom]	Odbijeno [kom]
Vage klase tačnosti I sa neautomatskim funkcionisanjem	2	2	0
Vage klase tačnosti II sa neautomatskim funkcionisanjem	42	42	0
Vage klase tačnosti III sa neautomatskim funkcionisanjem do 9000 kg	1497	1485	12
Vage klase tačnosti III sa neautomatskim funkcionisanjem, preko 9000 kg („Kamionske vage“)	58	58	0
Vage sa automatskim funkcionisanjem	10	10	0
Vage na transportnoj traci	3	3	0
Garnitura tegova klase tačnosti M_1 (1 mg do 10 kg)	1 (28 tegova)	1 (28 tegova)	0
Garnitura tegova klase tačnosti M_1 (1 g do 10 kg)	1 (17 tegova)	1 (17 tegova)	0
Tegovi klase tačnosti M_1 od 1 kg	2	2	0
Tegovi klase tačnosti M_1 od 5 kg	2	2	0
Tegovi klase tačnosti M_1 od 10 kg	2	2	0
Tegovi klase tačnosti M_1 od 20 kg	101	101	0
Vodomjeri	16125	16058	67
Sprave za tečna goriva (TG)	1620	1620	0
Sprave za tečni naftni gas (TNG)	152	151	1
Mjerni sistemi za tečnosti koje nijesu voda	42	41	1
Rezervoari	64	64	0
Automatska mjerila nivoa tečnosti u nepokretnim rezervoarima	114	114	0
Brojila električne energije	101080	101078	2
Mjerni transformatori	189	189	0
Mjerila za ispitivanje mjera zaštite u elektrotehnici	10	10	0
Osnovni časovnici kod telefonskih centrala	9	9	0

Tabela 3. Mjerila koja su ovjerena u periodu 01.01.2015. do 31.12.2015. godine (nastavak)

Mjerila	Pregledano [kom]	Ovjereno [kom]	Odbijeno [kom]
Manometri za mjerenje pritiska u pneumatičima motornih vozila	115	110	5
Manometri za mjerenje krvnog pritiska	215	214	1
Manometri (industrija, laboratorije, itd.)	48	39	9
Mjerne letve	66	62	4
Etilometri	109	96	13
Mjerila za kontrolu brzine vozila u pokretu	47	44	3

Taksimetri	1500	1495	5
Mjerila zaštite od zračenja	33	33	0
Mjerila nivoa zvuka	3	3	0

8. KALIBRACIJA MJERILA I ETALONA

Kalibracija je skup postupaka kojima se, u određenim uslovima, uspostavlja odnos između vrijednosti veličina koje pokazuje neko mjerilo ili mjerni sistem ili vrijednosti koje prikazuje neka materijalizovana mjera ili referentni materijal i odgovarajućih vrijednosti izraženih etalonima. U tabelama 4. i 5., navedeni su podaci o kalibracijama koje su realizovane u laboratorijama Zavoda za metrologiju, za potrebe stranaka i Zavoda (interne kalibracije).

Tabela 4. Eksterne kalibracije realizovane u laboratorijama Zavoda za metrologiju

Red. br	Laboratorija	Broj zahtjeva	Mjerilo/etalon	Kom.	Uvjerjenje o kalibraciji (kom.)
1.	Laboratorija za masu	32	Analitička vaga	15	15
2.			Vaga klase tačnosti II	43	43
3.			Vaga klase tačnosti III	22	22
4.			Vaga za građevinske svrhe	32	38
5.			Tegovi E ₂	36	30
6.			Tegovi F ₁	10	10
7.			Tegovi F ₂	3	2
8.			Tegovi M ₁	5	5
9.			Tegovi slobodnih nazivnih masa	5	5
Ukupno:				171	170
10.	Laboratorija za temperaturu	23	Stakleni termometri punjeni tečnošću	20	20
11.			Indikatorski termometri (digitalni)	67	67
12.			Indikatorski termometri (termom.)	7	7
13.			Termostatirani mediji	2	2
Ukupno:				96	96

Tabela 4. Eksterne kalibracije realizovane u laboratorijama Zavoda za metrologiju (nastavak)

Red. br	Laboratorija	Broj zahtjeva	Mjerilo/etalon	Kom.	Uvjerjenje o kalibraciji (kom.)
14.	Laboratorija za dužinu	8	Planparalelne granične mjere	3	1
15.			Mikrometar za spoljašnje mjerenje	7	7
16.			Pomično mjerilo	14	14
17.			Mjerna traka	1	1
Ukupno:				25	23
18.	Laboratorija za vrijeme i frekvenciju	4	Digitalna štoperica	7	7
Ukupno:				7	7
19.	Laboratorija za pritisak	7	Manometar	23	23
Ukupno:				23	23
UKUPNO:				322	319

Tabela 5. Interne kalibracije realizovane u laboratorijama Zavoda za metrologiju

Red. br.	Laboratorija	Broj zahtjeva	Mjerilo/etalon	Kom.	Uvjerjenje o kalibraciji (kom.)
1.	Laboratorija za masu	9	Analitička vaga	2	2
2.			Vaga klase tačnosti II	3	5

3.			Komparatori mase	7	12
4.			Mikro vaga	2	3
5.			Tegovi E ₂	85	5
6.			Tegovi F ₁	32	5
7.			Tegovi F ₂	30	3
8.			Tegovi M ₁	1	1
9.			Tegovi slobodnih nazivnih masa	35	2
Ukupno:				197	38
10.	Laboratorija za temperaturu	17	Stakleni termometri punjeni tečnošću	14	14
11.			Indikatorski termometri (digitalni)	23	23
12.			Platinski otpornički termometri	3	3
13.			Indikatorski digitalni higrometri	7	7
Ukupno:				47	47
14.	Laboratorija za dužinu	9	Planparalelne granične mjere	266	4
15.			Komparator za planparalelne granične mjere	1	1
16.			Jednodimenzionalni mjerni uređaj BMG 3000	1	1
17.			Mjerni ljenjir	1	1
18.			Pomično mjerilo	1	1
19.			Mikrometar	1	1
Ukupno:				271	9

Tabela 5. Interne kalibracije realizovane u laboratorijama Zavoda za metrologiju

Red. br.	Laboratorija	Broj zahtjeva	Mjerilo/etalon	Kom.	Uvjerenje o kalibraciji (kom.)
20.	Laboratorija za vrijeme i frekvenciju	4	Etalon vremena (cezijumski časovnik)	2	2
21.			GPS oscilator	1	1
22.			Štoperica	1	1
Ukupno:				4	4
23.	Laboratorija za pritisak	4	Barometar	3	3
24.			Manometar	2	2
Ukupno:				5	5
25.	Laboratorija za električne veličine	4	Kalibrator FLUKE 5520A	1	1
26.			Digitalni multimetar HP 3468A	1	1
27.			Izvor napajanja	1	1
28.			Etaloni otpornosti	9	9
Ukupno:				12	12
Ukupno:				537	115

9. PROVJERA ISPUNJENOSTI PROPISANIH USLOVA ZA OVLAŠĆIVANJE LICA ZA VRŠENJE PRIPREME MJERILA ZA OVJERAVANJE

U toku 2015. godine, na zahtjev Ministarstva ekonomije, Komisije sastavljene od zaposlenih iz Zavoda za metrologiju, procjenjivale su ispunjenost uslova za ovlašćivanje lica za pripremu mjerila za ovjeravanje i izdavale stručna mišljenja o ispunjavanju tih uslova. Ministarstvo ekonomije je nakon dostavljanja mišljenja Zavoda za metrologiju, ocijenilo ispunjenost propisanih uslova i odlučilo o davanju ovlaštenja za pripremu mjerila za ovjeravanje, odnosno izdalo Rješenje o ovlašćenju za sljedeća lica:

- VODOVOD i KANALIZACIJA d.o.o, Herceg Novi, *Rješenje Ministarstva ekonomije o ovlašćenju za pripremu vodomjera DN 13 mm do DN 40 mm za ovjeravanje, broj 0901-42/2 od 15.01.2015. godine;*
- PETROL SERVIS d.o.o, Kotor, *Rješenje Ministarstva ekonomije o ovlašćenju za pripremu mjernih sistema za tečnosti koje nijesu voda, za ovjeravanje, broj 01-526/6 od 23.03.2015. godine.*

Zahtjev privrednog društva VODOVOD i KANALIZACIJA d.o.o, Budva, za ovlašćenje za pripremu vodomjera za ovjeravanje, upućen je Ministarstvu ekonomije krajem decembra 2014. godine, a Rješenje je izdato u januaru 2015. godine.

10. KONTROLA PRETHODNO UPAKOVANIH PROIZVODA

Oblast kontrole prethodno upakovanih proizvoda u Crnoj Gori, uređena je Zakonom o metrologiji („Sl. list CG“ br. 79/08 i 40/11), kao i podzakonskim aktima. U cilju zaštite interesa potrošača putem primjene pouzdanih mjerenja i pravilnog označavanja prethodno upakovanih proizvoda, kao i obezbjeđivanja lojalne konkurencije kroz definisanje jasnih pravila jednakih za sve, efikasnog nadzora i omogućavanja slobodnog protoka prethodno upakovanih proizvoda, harmonizovanjem crnogorskog zakonodavstva sa legislativom Evropske unije (direktive 76/211/EEZ, 2007/45/EEZ i 75/107/EEZ) donijeti su Pravilnik o prethodno upakovanim proizvodima („Sl. list CG“, br. 56/11) i Pravilnik o bocama kao mjernim posudama („Sl. list CG“, br. 56/11).

Zaposleni u Zavodu za metrologiju sprovode ispitivanje prethodno upakovanih proizvoda u cilju provjere ispunjenosti metroloških zahtjeva u slučaju količina prethodno upakovanih proizvoda, kao i načina označavanja količina i dozvoljenih odstupanja stvarnih količina od označenih količina na prethodno upakovanom proizvodu.

Ispitivanje podrazumijeva kontrolu prethodno upakovanih proizvoda, odnosno pregled:

- ❖ označavanja prethodno upakovanih proizvoda;
- ❖ mjerne opreme odnosno mjernih instrumenata;
- ❖ dokumentacije o vršenju interne kontrole količina i njeno sprovođenje u praksi, odnosno odgovarajućih garancija o količini uvezenih proizvoda, koje mora obezbijediti uvoznik ukoliko sam ne vrši mjerenja;
- ❖ stvarnog sadržaja prethodno upakovanih proizvoda sa uzorkovanja koji se određuje referentnom metodom za pregled.

U cilju utvrđivanja usklađenosti prethodno upakovanih proizvoda u prometu sa metrološkim zahtjevima sprovedeno je ispitivanje kod privrednih subjekata (tabela 6.) u saradnji sa metrološkim inspektorima iz Uprave za inspeksijske poslove.

Tabela 6. Podaci o ispitivanju prethodno upakovanih proizvoda

Paker ili uvoznik	Ispitivanje	Grupa zadovoljava ili nezadovoljava
paker	provjera statističkim ispitivanjem za veličinu grupe od 100 do 500 komada	nezadovoljava
paker	provjera statističkim ispitivanjem za veličinu grupe od 3201 do 10000 komada	nezadovoljava
paker	provjera statističkim ispitivanjem za veličinu grupe od 501 do 3200 komada	zadovoljava
paker	provjera statističkim ispitivanjem za veličinu grupe od 501 do 3200 komada	nezadovoljava
paker	provjera statističkim ispitivanjem za veličinu grupe od 501 do 3200 komada	nezadovoljava

11. ISPITIVANJE I ŽIGOSANJE PREDMETA OD DRAGOCJENIH METALA

Jedna od najstarijih aktivnosti za zaštitu potrošača je kontrola predmeta od dragocjenih metala. Monitoring djelovanja sistema proizvođača i uvoznika, radi utvrđivanja usklađenosti predmeta od dragocjenih metala u prometu sa državnom regulativom u Crnoj Gori, dao je sljedeće rezultate:

- U toku 2015. godine, u Zavodu za metrologiju je žigosano 12529 g (3670 komada) predmeta od zlata i 202398 g (28834 komada) predmeta od srebra.
- Žigosani predmeti od zlata su finoće 750/1000 u količini 1846 g (340 komada), odnosno finoće 585/1000 u količini 10683 g (3330 komada).
- Žigosani predmeti od srebra su finoće 925/1000 u količini 202398 g (28334 komada).

U toku 2015. godine, Zavod za metrologiju je izdao 2 **Rješenja o određivanju znaka proizvođača predmeta od dragocjenih metala** i 13 **Rješenja o određivanju znaka uvoznika predmeta od dragocjenih metala**.

Zavod za metrologiju je toku u 2014. godine, realizovao upravne postupke po službenoj dužnosti, oduzimanje znaka proizvođača/uvoznika predmeta od dragocjenih metala u slučaju 2 privredna subjekta.

U toku 2015. godine izvršena je nabavka opreme za određivanje falsifikata žiga na predmetima od dragocjenih metala sa odgovarajućim softverom za obradu slike, kao i fotoaparata za pripremu dokaznog materijala u postupcima ispitivanja i žigosanja predmeta od dragocjenih metala kada je neophodno sprovesti odbijanje žigosanja određenih predmeta.

12. PRIHOD

Za sprovođenje postupka ovjeravanja mjerila, odobrenja tipa mjerila, kalibracije, ekspertiza, određivanja znaka proizvođača, znaka uvoznika, pregleda i žigosanja predmeta od dragocjenih metala, plaćaju se naknade u skladu sa Uredbom o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti metrologije („Sl. list CG“, br. 73/10), odnosno Uredbom o visini i načinu plaćanja naknada iz oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala („Sl. list CG“, br. 34/11). Ukupan prihod od naknada uplaćenih u toku 2014. godine iznosi **1044235,02 €**.

13. OBUKA ZAPOSLENIH

Zavod za metrologiju kontinuirano obezbjeđuje usavršavanje zaposlenih učešćem u međulaboratorijskim poređenjima, na kongresima, konferencijama, seminarima, radionicama, kao i putem saradnje sa drugim nacionalnim metrološkim institutima. Službenici se usavršavaju i kroz program koji organizuje Uprava za kadrove Crne Gore.

U toku 2015. godine, u okviru EURAMET-WELMEC-ove grupe - *Focus Group on Facilitating National Metrology Infrastructure Development* (Radne grupe za olakšavanje razvoja nacionalne metrološke infrastrukture), organizovane su obuke zaposlenih iz Zavoda za metrologiju u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Turskoj i Češkoj Republici.

- ❖ **Obuka: „Priprema potencijalnih tema istraživanja i zajedničkih istraživačkih projekata“**, Bosna i Hercegovina, 17. februar 2015.godine (1 službenik).
- ❖ **Radionica: „Principi strateškog menadžmenta“**, Srbija, od 12. do 13. marta 2015. godine (1 službenik);
- ❖ **Obuka - priprema za sprovođenje dva međulaboratorijska poređenja u oblasti termometrije**, Turska, od 18. do 19. marta 2015. godine (1 službenik);
- ❖ Radionica i obuka za ocjenjivače kontrolnih tijela koji rade u skladu sa standardom ISO/IEC 17020:2012, Srbija, od 20. do 22. maja 2015. godine (2 službenika);
- ❖ **Trening za menadžment nacionalnih metroloških instituta: „Pristup medijima“**, Češka Republika, od 9. do 11. novembra 2015. godine (1 službenik);
- ❖ **Obuka iz oblasti distribucije vremena i frekvencije**, Srbija, 19. i 20. novembra 2015. godine (2 službenika).

U okviru projekta DQIM (*Development of Accreditation Infrastructure Quality and Metrology - Montenegro*), PTB projekta (*Physikalisch-Technische Bundesanstalt*), kao i u okviru programa IPA 2014: *Razvoj infrastrukture kvaliteta i metrologije u Crnoj Gori*, u toku 2015. godine za zaposlene iz Zavoda za metrologiju organizovane su sljedeće obuke:

- ❖ **Priprema Laboratorije za vrijeme i frekvenciju za akreditaciju**, Podgorica, od 16. do 20. februara 2015. godine (2 službenika);
- ❖ **Obuka iz oblasti vremena i frekvencije i električnih veličina**, Bosna i Hercegovina, od 11. do 15. maja 2015. godine (2 službenika);
- ❖ **Obuka o mjernim poređenjima prema standardu ISO/IEC 17043:2010**, Bosna i Hercegovina, od 05. do 08. maja 2015. godine (1 službenik).

U okviru bilateralne saradnje Crne Gore i Republike Slovenije, kao i u okviru saradnje Zavoda za metrologiju i Urada Republike Slovenije za meroslovje (MIRS) organizovane su sljedeće obuke:

- ❖ **Obuka za pregled analizatora izduvnih gasova**, Podgorica, od 15. do 17. septembra 2015. godine (3 službenika);
- ❖ **Obuka: „Međulaboratorijska poređenja“**, Podgorica, od 15. do 17. septembra 2015. godine (5 službenika);
- ❖ **Obuka za ovjeravanje etilometara**, Podgorica, od 22. do 24. septembra 2015. godine (3 službenika);
- ❖ **Obuka za pregled vaga sa automatskim funkcionisanjem**, Podgorica, od 22. do 24. septembra 2015. godine (3 službenika);

❖ **Obuka za izradu nacrtu Pravilnika o metrološkim zahtjevima za etilometre u skladu sa preporukom OIML R126:2012**, Podgorica, od 22. do 24. septembra 2015. godine (3 službenika);

❖ **Obuka za kalibraciju vertikalnih cilindričnih rezervoara geometrijskom metodom**, Podgorica, od 29. septembra do 1. oktobra 2015. godine (7 službenika).

Zaposleni iz Zavoda za metrologiju, u toku 2015. godine obučavani su i u Upravi za kadrove, prema odgovarajućem planu obuke državnih službenika i namještenika:

❖ **Seminar: „Informatička zaštita podataka“**, Podgorica, 10. februar 2015. godine (3 službenika);

❖ **Seminar: „Saradnja između organa državne uprave i organizacija civilnog sektora“**, Podgorica, 16. i 17. februar 2015. godine (2 službenika);

❖ **Seminar: „Prezentacija novog Zakona o upravnom postupku (ZUP)“**, Podgorica, 27. februar 2015. godine (6 službenika);

❖ **Seminar: „Inspekcijski nadzor“**, Podgorica, 19. mart 2015. godine (1 službenik);

❖ **Seminar: „Etika i integritet“**, Podgorica, 24. mart 2015. godine (2 službenika);

❖ **Seminar: „Poslovna korespondencija“**, Podgorica, 26 mart 2015. godine (1 službenik);

❖ **Seminar: „Rješavanje konfliktnih situacija“**, Podgorica 2. april 2015. godine (3 službenika);

❖ **Seminar: „Ljudski resursi u javnoj upravi“**, Podgorica, 17. i 18. jun 2015. godine (2 službenika);

❖ **Seminar: „Timski rad“**, Podgorica, 11. jul 2015. godine (1 službenik);

❖ **Seminar: „Zaštita podataka o ličnosti“**, Podgorica, 2. oktobr 2015. godine (2 službenika);

❖ **Seminar: „Slobodan pristup informacijama“**, Podgorica, 15. oktobar 2015. godine (3 službenika);

❖ **Seminar: „Izrada i donošenje zakona“**, Podgorica, 16. oktobar 2015. godine (2 službenika);

❖ **Seminar: „Postupak ocjenjivanja državnih službenika i namještenika“**, Podgorica, 30. oktobar 2015. godine (1 službenik);

❖ **Seminar: „Tajnost podataka“**, Podgorica, 10. decembar 2015. godine (1 službenik);

❖ **Seminar: „Finansijsko računovodstveni poslovi u državnim organima“**, Podgorica, 15. decembar 2015. godine (1 službenik);

❖ **Seminar: „Odnosi sa javnošću“**, Podgorica, 18. decembar 2015. godine (3 službenika);

❖ **Seminar: „Timski rad“**, Podgorica, 23. decembar 2015. godine (1 službenik);

❖ **Seminar: „Strateško planiranje“**, Podgorica, 27. decembar 2015. godine (6 službenika).

Zavod za metrologiju je u saradnji sa Elektrotehničkim fakultetom iz Ljubljane organizovao u Podgorici obuku za izradu tehničkih procedura za kalibraciju mjerila relativne vlažnosti i zračnih senzora, kao i sprovođenje kalibracija koje se izvode na terenu (od 14. do 18. septembra i od 9. do 13. novembra 2015. godine (2 službenika).

Obuku pod nazivom: „**Ustrojstvo laboratorija prema HRN EN ISO/IEC 17025:2007**“, od 29. septembra do 1. oktobra 2015. godine u Hrvatskoj, u organizaciji Hrvatske akreditacijske agencije i Centra za transfer tehnologije, završio je 1 službenik Zavoda za metrologiju.

Zaposleni iz Zavoda za metrologiju su prisustvovali i sljedećim radionicama:

❖ „**Priprema za implementaciju IPA 2014 aktivnosti**“, u Podgorici, 16. marta 2015. godine (1 službenik);

❖ „**Nova revizija standarda ISO 9001:2015**“, u Podgorici, 6. oktobra 2015. godine (3 službenika).

14. PROPISI IZ OBLASTI METROLOGIJE

Zaposleni u Zavodu za metrologiju su u toku 2015. godine, pripremali stručnu osnovu za izradu nacrtu propisa iz oblasti metrologije, tako da je na osnovu Zakona o metrologiji („Sl. list CG“, br. 79/08 i 40/11):

❖ donešena Uredba o izmjenama i dopunama uredbe o zakonskim mjernim jedinicama („Sl. list CG“, br. 72/15), koja transponuje EU direktivu 2009/3/EC;

❖ pripremljen Nacrt Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o bližem postupku i načinu ispitivanja i odobravanja tipa mjerila.

15. STRATEGIJA RAZVOJA METROLOGIJE U CRNOJ GORI ZA PERIOD 2016 – 2018

Radni tim sačinjen od predstavnika Zavoda za metrologiju i Ministarstva ekonomije pripremio je **Nacrt Strategije razvoja metrologije u Crnoj Gori za period 2016-2018**. Budući da razvijeni metrološki sistem, kao dio nacionalne infrastrukture kvaliteta, omogućava adekvatnu zaštitu zdravlja, zaštitu životne sredine, bezbjednost i zaštitu potrošača, u okviru **Strategije razvoja metrologije u Crnoj Gori** na osnovu analize postojeće metrološke infrastrukture, izvršavanja obaveza predviđenih **Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj Uniji 2015 – 2018** i **Strategijom Crne Gore za primjenu pravne tekovine u oblasti slobode kretanja robe 2014 –**

2018, kao i karakteristika metrološkog sistema koji je neophodan Crnoj Gori, definisani su strateški ciljevi daljeg razvoja metrologije u periodu 2016 – 2018. Realizacija planiranih aktivnosti omogućit će kontinuirano ostvarivanje, čuvanje, održavanje i usavršavanje državnih etalona i obezbjeđenje metrološke sljedivosti u Crnoj Gori; održavanje visokog kvaliteta postojećih usluga i pružanja novih usluga kalibracije mjerila i etalona u akreditovanim laboratorijama Zavoda za metrologiju za potrebe klijenata iz Crne Gore, ali i van Crne Gore; unapređenje aktivnosti u oblasti zakonske metrologije u Crnoj Gori, odnosno obezbjeđenje tačnosti mjerenja u oblastima u kojim mjerenja utiču na transparentnost ekonomskih transakcija, zdravlje i bezbjednost; pouzdanu kontrolu prethodno upakovanih proizvoda; jačanje metrološkog nadzora, kao i aktivno učešće u međunarodnim i regionalnim projektima.

Strategiju razvoja metrologije u Crnoj Gori za period 2016-2018 je usvojila Vlada Crne Gore na sjednici od 28. decembra 2015. godine.

16. ČLANSTVO U MEĐUNARODNIM I REGIONALNIM ORGANIZACIJAMA

Zavod za metrologiju predstavlja Crnu Goru u međunarodnim i regionalnim metrološkim organizacijama, kao i organizacijama u oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala. U okviru svoje nadležnosti, Zavod za metrologiju sprovodi aktivnosti u cilju ispunjavanja člana 77 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih članica sa jedne strane i Crne Gore, sa druge strane.

U toku 2015. godine, predstavnici Zavoda za metrologiju su učestvovali na EK-CG Pododboru i sektorskom unaprijeđenom stalnom dijalogu za trgovinu, industriju, carine, poreze i saradnju sa drugim zemljama kandidatima, kao i u radu dvije radne grupe za pripremu pregovora Crne Gore sa Evropskom unijom: radnoj grupi za pregovaračko poglavlje 1 – Sloboda kretanja robe i poglavlje 28 – Zaštita potrošača i zdravlja.

Zavod za metrologiju je punopravni član **Evropskog udruženja Nacionalnih metroloških instituta, EURAMET-a** od 7. juna 2011. godine. Imenovani su predstavnici Zavoda za sljedeće tehničke komitete EURAMET-a: TC – EM: Tehnički komitet za elektricitet i magnetizam (*Electricity and Magnetism*), TC – IM: Tehnički komitet za interdisciplinarnu metrologiju (*Interdisciplinary Metrology*), TC – F: Tehnički komitet za protok (*Flow*), TC – M: Tehnički komitet za masu i srodne veličine (*Mass and related Quantities*), TC - Q: Tehnički komitet za kvalitet (*Quality*), TC – L: Tehnički komitet za dužinu (*Length*) i TC - Tehnički komitet za termometriju (*Thermometry*).

Status punopravnog člana, obavezuje Zavod za metrologiju i predstavnike Zavoda, da prisustvuju sjednicama Generalne skupštine, kao i da učestvuju u radu tehničkih komiteta.

IX Generalna skupština organizacije EURAMET, održana je u Krakovu od 02. do 04. juna 2015. godine.

Predstavnici Zavoda za metrologiju u toku 2015. godine, učestvovali su u radu EURAMET-ovih Tehničkih komiteta: za termometriju (TC-T), kvalitet (TC-Q), masu i srodne veličine (TC-M) i protok (TC-F).

U okviru EURAMET-a, 2008. godine je osnovana **Radna grupa za olakšavanje razvoja nacionalne metrološke infrastrukture** (Focus Group on Facilitating National Metrology Infrastructure Development), koja je u toku 2015. godine funkcionisala kao zajednička radna grupa EURAMET-a i WELMEC-a. Zadatak ove grupe je planiranje treninga iz oblasti metrologije, organizovanje međulaboratorijskih poređenja za potrebe metroloških institucija iz Crne Gore, Srbije, Makedonije, Bosne i Hercegovine i Albanije, kao i uključivanje nacionalnih metroloških instituta u EMRP i EMPIR. Realizaciju planiranih aktivnosti finansirala je **PTB Technical Cooperation (Njemačka)** u okviru regionalnog projekta **Promotion of regional cooperation in South East Europe in the field quality infrastructure** (Unapređenje regionalne saradnje u zemljama jugoistočne Evrope u oblasti infrastrukture kvaliteta). Veoma važne obuke iz oblasti metrologije za zaposlene iz Zavoda za metrologiju u toku 2015. godine organizovane su u okviru pomenute Radne grupe.

Zavod za metrologiju je dopisni član **Međunarodne organizacije za zakonsku metrologiju OIML** od novembra 2007. godine. OIML obezbjeđuje članicama uputstva za definisanje nacionalnih i regionalnih zahtjeva koji se odnose na proizvodnju i upotrebu mjerila koja se upotrebljavaju u zakonskoj metrologiji.

U januaru 2009. godine, Zavod za metrologiju je postao pridruženi član **Evropske kooperacije u zakonskoj metrologiji WELMEC**, čiji su ciljevi: razvijanje međusobnog povjerenja između organa za zakonsku metrologiju u Evropi, usklađivanje aktivnosti u zakonskoj metrologiji, kao i razmjena informacija između zainteresovanih strana. WELMEC savjetuje Evropsku komisiju i Savjet u vezi sa primjenom i daljim razvojem relevantnih metroloških direktiva, tako da praćenje rada WELMEC-ovih radnih grupa omogućava informacije značajne za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa legislativom Evropske unije. Predstavnici Zavoda imaju pravo učešća u radu radnih grupa (WG, WELMEC Working Groups). Punopravno članstvo u WELMEC-u je uslovljeno prijemom Crne Gore u Evropsku uniju.

XXXI sjednica Odbora organizacije WELMEC održana je u Beogradu od 5. do 7. maja 2015. godine.

Crna Gora je od 1. avgusta 2011. godine pridružena članica **Generalne Konferencije za tegove i mjere CGPM**. Navedeno članstvo prethodi prijavi za punopravno članstvo u **Međunarodnom birou za tegove i mjere**

BIPM. Pridruženo članstvo CGPM-u omogućilo je da Zavod za metrologiju 19. oktobra 2011. godine, potpiše **CIPM MRA** odnosno **CIPM Aranžman o međusobnom priznavanju**.

Zavod za metrologiju se i 2015. godine uključio u proslavu **20. maja, Svjetskog dana metrologije** kojim se obilježava potpisivanje Metarske konvencije. Međunarodne metrološke organizacije i nacionalni metrološki instituti pripremili su poster posvećen mjerenjima i svjetlosti. Metrološka zajednica se ove godine pridružila UNESCO-u u akciji promovisanja uloge svjetlosti i optičkih tehnologija u svakodnevnom životu ljudi, ali i njihovom uticaju na održivi razvoj našeg društva u budućnosti.

U sklopu obilježavanja Svjetskog dana metrologije, Zavod za metrologiju je pripremio postere koji su dostavljeni školama osnovnog i srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori, organizovani su i otvoreni dani, odnosno zainteresovanim učenicima omogućeno je da posjete laboratorije Zavoda u periodu od 11.05. do 15.05. i 25.05.2015. godine, od 9:00 do 12:30 časova.

Zavod za metrologiju je od 2012. godine, član **Međunarodnog udruženja službi za analizu IAAO**.

17. DANI NAUKE „Noć istraživača”

Festival nauke „**Noć istraživača**” je događaj koji se istog dana održava širom Evrope, u preko 300 gradova. Zavod za metrologiju je po prvi put učestvovao na Danima nauke u okviru „Noći istraživača” 25. septembra 2015. godine u periodu od 12 h do 18 h. U skladu sa motom Zavoda: „Pouzdana, međunarodno prepoznati mjerni sistem podstiče kompetitivnost i inovacije” posjetiocima je demonstrirano izvođenje hemijskih eksperimenata, kao i mjerenje mase, dužine, električnih veličina, vremena i frekvencije i pritiska. Posjetioci su uz pomoć službenika Zavoda za metrologiju imali mogućnost da:

- ❖ odrede masu nepoznatih predmeta;
- ❖ pomoću graničnih mjera i etalona prstenova izvrše demonstraciju mjerenja;
- ❖ vide postupak pregleda multimetara pri mjerenju električne otpornosti;
- ❖ vide simulaciju ispitivanja radara u postupku ovjeravanja;
- ❖ posmatraju ispitivanje i pregled manometara za mjerenje krvnog pritiska.

U organizovanju hemijskih eksperimenata pomogli su nam profesori i saradnici sa Metaluško-tehnološkog fakulteta u Podgorici, a ostale eksperimente smo planirali kao pokazne vježbe mjerenja jer smo željeli da posjetioci festivala približimo segment metrologije kao nauke o mjerenjima.

18. SARADNJA SA NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

Komunikacionom strategijom Zavoda za metrologiju, kao jedan od strateških ciljeva prepoznata je i saradnja sa nevladinim sektorom.

Zavod za metrologiju je, kao organ državne uprave, u obavezi da obezbijedi što bolju saradnju sa nevladinim sektorom, a u cilju ostvarivanja transparentnosti rada i edukacije šire javnosti o djelatnosti Zavoda. U okvirima saradnje Zavoda sa nevladinim sektorom omogućeno je i lakše ispitivanje javnog mnjenja, kad je u pitanju oblast metrologije.

Uloga metrologije u savremenom društvu, svakim danom postaje sve više naglašena. Integracioni proces Crne Gore u EU, zahtijeva i usklađivanje u oblasti metrologije. Polje metrologije je posebno istaknuto u oblasti slobodnog kretanja robe i zaštite potrošača i zdravlja.

Zavod za metrologiju aktivno jača saradnju sa nevladinim sektorom u srodnim oblastima i to: nauka, istraživačka djelatnost, zaštita potrošača, trgovina, zaštita životne sredine itd.

U toku 2015.godine je intezivirana saradnja između Zavoda za metrologiju i nevladinog sektora, na inicijativu Zavoda. Aktivnosti koje su sprovedene prethodne godine na ovom polju su:

- ❖ Uspostavljena je saradnja sa NVO „CRNVO – Centar za razvoj nevladinih organizacija”;
- ❖ Humanitarna akcija sa NVO „Banka Hrane”;
- ❖ Učešće u manifestaciji „Dani nauke – Noć Istraživača” sa NVO „PRONA – Fondacija za promovisanje nauke”;
- ❖ Otpočet je zajednički projekat sa NVO „Građanski kreativni centar - Cetinje”;
- ❖ Održani su inicijalni sastanci sa predstavnicima nevladinih organizacija „CEZAP – Centar za zaštitu potrošača”, „Ekološki pokret OZON” i „CAZAS”.

Obzirom da je u toku 2015. godine Zavod za metrologiju bio prilično prisutan u medijskom prostoru Crne Gore, a samim tim je i djelatnost Zavoda bila bliža i jasnija široj javnosti, očekuje se i veće interesovanje nevladinog sektora za saradnju sa Zavodom.

19. METROLOŠKI GLASNIK

Krajem 2015. godine, odštampan je šesti broj službenog glasila Zavoda za metrologiju pod nazivom „METROLOŠKI GLASNIK”, koji pruža potrebne informacije o nacionalnim propisima iz oblasti metrologije i kontrole predmeta od dragocjenih metala, izdatim uvjerenjima o odobrenju tipa mjerila, donešenim rješenjima o znaku proizvođača, rješenjima o određivanju znaka uvoznika itd.

**IZVJEŠTAJ O RADU
AKREDITACIONOG TIJELA CRNE GORE
ZA 2015. GODINU**

Februar, 2016.

1. UVOD

Oblast akreditacije u Crnoj Gori regulisana je Zakonom o akreditaciji („Sl. list CG“, br. 54/09), Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o akreditaciji („Sl. list CG“, br. 43/2015) i Odlukom o osnivanju Akreditacionog tijela Crne Gore („Sl. list CG“, br. 21/07).

Zakon o akreditaciji utvrđuje osnovne principe akreditacije, definiše pravila i postupak akreditacije i propisuje osnivanje i djelatnost Akreditacionog tijela Crne Gore (u daljem tekstu ATCG) i u tom dijelu je usaglašen sa odredbama Uredbe 765/2008/EZ. Princip zabrane konkurencije nacionalnog akreditacionog tijela u odnosu na druga nacionalna akreditaciona tijela nije tretiran Zakonom o akreditaciji, dok politika prekogranične akreditacije nije u potpunosti usaglašena sa relevantnim odredbama Uredbe 765/2008/EZ.

Donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o akreditaciji, definicije iz Člana 2 Uredbe 765/2008/EC („akreditacija“, „harmonizovani standard“ i „kolegijalno ocjenjivanje“) identično su preuzete iz Regulative, dok su politike vezane za zabranu konkurencije i prekogranične akreditacije u potpunosti usaglašene sa odredbama Člana 6 i Člana 7 Uredbe 765/2008/EC. Donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o akreditaciji ostvarena je potpuna usklađenost zakonodavnog okvira sa odredbama Regulative 765/2008/EZ koje se odnose na oblast akreditacije.

Odluka o osnivanju Akreditacionog tijela Crne Gore, koja je podzakonski akt Zakona o akreditaciji, bliže uređuje djelatnosti, organe i način funkcionisanja ATCG.

Vlade Crne Gore je osnovala ATCG kao nacionalno akreditaciono tijelo koje obavlja poslove akreditacije vodeći se principima nezavisnosti, nepristrasnosti i objektivnosti. Odgovornosti i zadaci ATCG-a su jasno razdvojeni od odgovornosti i zadataka drugih nacionalnih organa. ATCG je neprofitna organizacija i radi izbjegavanja sukoba interesa nema vlasnička prava ili druge finansijske ili upravljačke interese u tijelima za ocjenjivanje usaglašenosti. Opšta akta koja regulišu poslovanje ATCG-a, Godišnji Program rada, Izveštaj o radu, Registar akreditovanih tijela sa obimima akreditacija i druge relevantne informacije su dostupne javnosti. ATCG svoju djelatnost obavlja u skladu sa Zakonom o akreditaciji, Odlukom o osnivanju, Statutom Akreditacionog tijela Crne Gore, kao i internim pravilima i procedurama ATCG (12 internih pravila i 7 procedura). Takođe, ATCG svoju djelatnost obavlja poštujući zahtjeve standarda *MEST EN ISO/IEC 17011:2010 – Ocjenjivanje usaglašenosti – Opšti zahtjevi za akreditaciona tijela koja akredituju tijela za ocjenjivanje usaglašenosti*, i poštujući pravila evropskih i međunarodnih organizacija iz oblasti akreditacije (EA, ILAC i IAF).

U radu upravljačkih, stručnih i savjetodavnih tijela ATCG-a uključeni su i učestvuju predstavnici zainteresovanih strana.

ATCG vodi i ažurira Registar akreditovanih tijela za ocjenu usaglašenosti. Na početku 2015. godine, u Registru je bilo ukupno upisano dvadesetjedno (21) tijelo za ocjenu usaglašenosti akreditovano od strane ATCG, od kojih petnaest (15) pripadaju grupi laboratorija za ispitivanje, dva (2) pripadaju grupi laboratorija za kalibraciju, tri (3) pripadaju grupi kontrolnih tijela i jedno (1) grupi sertifikacionih tijela za sertifikaciju proizvoda.

ATCG učestvuje u radu Evropske kooperacije za akreditaciju (EA) i njen je punopravni član od novembra 2011. godine, pridruženi je član Međunarodne organizacije za akreditaciju laboratorija (ILAC) od 2009. godine i ima intenzivnu saradnju sa akreditacionim tijelima u regionu, sa kojima je potpisalo bilateralne sporazume o saradnji (Srbija - ATS, Bosna i Hercegovina - BATA, Makedonija - IARM, Hrvatska - HAA i Albanija - DA).

ATCG nije potpisalo multilateralni sporazum sa EA (EA MLA) kojim bi se i formalno potvrdilo da je sistem akreditacije u Crnoj Gori ekvivalentan i na istom nivou sa sistemima akreditacije u državama članicama EU čija su nacionalna akreditaciona tijela potpisnice ovog sporazuma. Iako je ATCG predano radilo na svim aspektima neophodnim za potpisivanje EA MLA sporazuma, iz razloga nedostatka odgovarajućih finansijskih resursa potrebnih za ove namjene podnošenje aplikacije za potpisivanje EA MLA je prolongirano.

2. CILJEVI U 2015. GODINI

Programom rada ATCG za 2015. godinu, definisani su sljedeći opšti ciljevi:

1. Usvojiti i implementirati evropske politike i pravila u oblasti akreditacije
2. Ispuniti obaveze koje proističu iz članstva nacionalnog akreditacionog tijela u evropskim i međunarodnim organizacijama za akreditaciju
3. Ojačati administrativno-tehničke kapacitete nacionalnog akreditacionog tijela
4. Povećati uključenost zainteresovanih strana
5. Osnažiti korišćenje akreditacije u kreiranju i sprovođenju javnih politika
6. Ojačati međunarodnu saradnju u oblasti akreditacije
7. Osigurati stabilne izvore finansiranja potrebne za rad nacionalnog akreditacionog tijela.

3. REALIZACIJA PLANIRANIH AKTIVNOSTI

3.1. Međunarodna saradnja

Od novembra 2011. godine ATCG ima status punopravnog člana Evropske kooperacije za akreditaciju (EA). U skladu sa obavezama koje proističu iz punopravnog članstva, ATCG je u maju 2015. godine izvršilo uplatu sredstava za godišnju članarinu u ovoj evropskoj organizaciji. ATCG kao punopravni član EA ima obavezu učešća u radu njenih upravljačkih tijela. Predstavnik ATCG-a je prisustvovao sjednicama i uzeo učešća u radu Generalne Skupštine Evropske kooperacije za akreditaciju (EA GA), održanim u periodu 27-28.05.2015.god u Atini i 25-26.11.2015.god u Budimpešti. Takođe, predstavnik ATCG-a je prisustvovao sjednicama i uzeo učešća u radu Komiteta za multilateralne sporazume (EA MAC), održanim u periodu 22-23.04.2015.god u Istanbulu i 01-02.10.god u Berlinu. Pored učešća u radu upravljačkih tijela EA, u skladu sa obavezama koje proističu iz punopravnog članstva, potrebno je i veoma značajno da ATCG delegira svoje predstavnike za prisustvo sjednicama tehničkih komiteta EA na kojima se diskutuju i rješavaju stručna i tehnička pitanja iz oblasti akreditacije po pojedinim oblastima. Tehnički komiteti EA su EA HHC – komitet za horizontalnu harmonizaciju, EA LC – komitet za laboratorije, EA IC – komitet za kontrolna tijela, EA CC – komitet za sertifikaciona tijela i EA CPC – komitet za komunikacije i publikacije i svi ovi komiteti pojedinačno zasijedaju dva puta godišnje. Zbog nedostatka finansijskih sredstava, ATCG je u toku 2015. godine bilo u mogućnosti da delegira svog predstavnika samo na jednom sastanku EA LC koji je održan u periodu 08-10.09.2015. u Beogradu. ATCG je u toku 2015. godine nastavilo da doprinosi radu EA kroz redovnu razmjenu relevantnih informacija i učešće u razvoju procedura i pravila EA putem davanja komentara na nacрте dokumenata i glasanja s ciljem njihovog usvajanja. U toku 2015. godine, ATCG je odgovorilo na više od 20 upita, dostavilo komentar na više od 10 nacрта dokumenata i glasalo o 6 konačnih nacрта dokumenta u cilju njihovog usvajanja od strane EA.

ATCG ima status pridruženog člana Međunarodne organizacije za akrediaciju laboratorija (ILAC). U skladu sa obavezama koje proističu iz pridruženog članstva, ATCG je u maju 2015. godine izvršilo uplatu sredstava za godišnju članarinu u ovoj međunarodnoj organizaciji. ATCG kao pridruženi član ILAC ima obavezu učešća u radu njenih upravljačkih tijela. Predstavnik ATCG-a je prisustvovao sjednici i uzeo učešća u radu Generalne Skupštine Međunarodne organizacije za akrediaciju laboratorija (ILAC GA), održanoj u periodu 28.10.-06.11.2015.god u Milanu-Italija. ATCG je u toku 2015. godine nastavilo da doprinosi radu ILAC kroz redovnu razmjenu relevantnih informacija i učešće u razvoju procedura i pravila ILAC putem davanja komentara na nacрте dokumenata i glasanja s ciljem njihovog usvajanja. U toku 2015. godine, ATCG je odgovorilo na više od 5 upita, dostavilo komentar na više od 10 nacрта dokumenata i glasalo o 5 konačnih nacрта dokumenta u cilju njihovog usvajanja od strane ILAC.

3.2. Podnošenje aplikacije za potpisivanje MLA

Najznačajniji cilj svih nacionalnih akreditacionih tijela zemalja EU i zemalja kandidata je potpisivanje i održavanje multilateralnog sporazuma sa EA, tzv. EA MLA. Konačno potpisivanje sporazuma EA MLA je ujedno priznanje da je nacionalni sistem akreditacije u potpunosti kompatibilan sa evropskim, tj. na istom nivou sa sistemima akreditacije drugih država članica EU. Istovremeno, potpisivanjem sporazuma EA-MLA, sertifikati koje izdaju tijela za ocjenu usaglašenosti akreditovana od strane nacionalnog akreditacionog tijela potpisnika EA MLA su priznati na čitavoj teritoriji EU kao relevantni i pouzdani.

U toku 2015. godine ATCG je realizovalo više aktivnosti i preduzelo mjere koje vode podnošenju zvanične aplikacije za potpisivanje sporazuma EA MLA. Naime, sami aplikacioni fajl sadrži veliki broj dokumenata (tj. više stotina strana teksta na engleskom jeziku) koja do detalja opisuju sve aspekte organizacije i rada nacionalnog akreditacionog tijela – aplikanta. Zaključno sa oktobrom 2015. godine ATCG je kompletiralo cca 50% aplikacionog fajla. Najveći problem predstavlja prevođenje obimne dokumentacije na engleski jezik, što zahtjeva vrijeme ali i značajna finansijska sredstva sa kojima ATCG trenutno ne raspolaže.

3.3. Regionalna saradnja

U toku 2015. godine, a na osnovu prethodno potpisanih bilateralnih sporazuma o saradnji, ATCG je nastavilo saradnju sa nacionalnim akreditacionim tijelima zemalja regiona (Srbije, Makedonije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Albanije). Saradnja je uključivala razmjenu informacija, iskustva, ocjenjivača, organizovanje zajedničkih skupova, obuka i sl.

3.4. Ocjenjivanje i nadzorno ocjenjivanje organizacija

U cilju monitoringa i praćenja kompetentnosti predhodno akreditovanih tijela za ocjenu usaglašenosti, ATCG sprovodi redovna nadzorna ocjenjivanja shodno utvrđenom godišnjem planu nadzornih posjeta. U toku 2015. godine, prema *Planu redovnih nadzornih aktivnosti i ponovnog ocjenjivanja akreditovanih organizacija* ATCG je zaključno sa oktobrom 2015. godine sprovело šesnaest (16) redovnih nadzornih posjeta akreditovanim tijelima za ocjenu usaglašenosti.

Nakon isteka važenja sertifikata o akreditaciji (period važenja sertifikata je 4 godine), ATCG sprovodi ponovno ocjenjivanje (reakreditaciju) tijela za ocjenu usaglašenosti u cilju obnavljanja njegove akreditacije tj. produžetka važenja sertifikata o akreditaciji za period od 4 godine. U toku 2015. godine, prema *Planu redovnih nadzornih aktivnosti i ponovnog ocjenjivanja akreditovanih organizacija* ATCG je u toku 2015. godine sprovело pet (5) ponovnih ocjenjivanja u cilju produženja trajanja sertifikata o akreditaciji tijela za ocjenu usaglašenosti.

ATCG na zahtjev tijela za ocjenu usaglašenosti može sprovoditi ocjenjivanja radi proširenja dodijeljenog obima akreditacije. ATCG je u toku 2015. godine sprovело jedanaest (11) ocjenjivanja u cilju proširenja obima akreditacije akreditovanih tijela za ocjenu usaglašenosti.

Ukoliko postoji sumnja u održavanje kompetentnosti akreditovanog tijela za ocjenu usaglašenosti, koja proističe recimo kao posledica promjene vlasničke strukture, statusa, slabog poslovanja, odlaska ključnog osoblja, otkaza opreme, žalbi korisnika i sl. ATCG može obaviti vanredno ocjenjivanje organizacije u cilju donošenja odluke o produžetku ili suspenziji akreditacije. ATCG je u toku 2015. godine sprovело dva (2) vanredna ocjenjivanja u cilju praćenja kompetentnosti akreditovanih tijela za ocjenu usaglašenosti.

U toku 2015. godine, na osnovu podnešenog Zahtjeva za akreditaciju, a nakon sprovedenog postupka akreditacije u skladu sa dokumentom Q2.01 – *Pravila akreditacije*, ATCG je akreditovalo tijela za ocjenu usaglašenosti i to:

1. MMLAB d.o.o. Kotor - Laboratorija za ispitivanje građevinskih materijala (*područje akreditacije: Fizičko-mehanička ispitivanja agregata, kamena, cementa i betona. Geomehaničko ispitivanje tla*)
2. Univerzitet Crne Gore, Institut za biologiju mora - Laboratorija za opštu biologiju i zaštitu mora (*područje akreditacije: Mikrobiološka ispitivanja morske vode*)
3. Univerzitet Crne Gore, Mašinski fakultet - Kontrolno tijelo za motore i vozila (*područje akreditacije: Kontrolisanje tehničkih zahtjeva i uslova koje moraju da ispunjavaju uređaji i oprema za pogon motorni vozila na tečno naftni ili prirodni gas. Kontrolisanje prilagođenosti vozila za transport opasnog tereta u drumskom saobraćaju (ADR). Kontrolisanje sabraznosti dokumentacije i vozila kategorije M, N i O*)
4. J.U. Institut za razvoj i istraživanja u oblasti zaštite na radu – Ispitna laboratorija (*područje akreditacije: Ispitivanja jačine električnog i magnetnog polja niskih frekvencija*)
5. Institut za certificiranje sistema, ekspertizu, obuku i usluge (*područje akreditacije: Sertifikacija sistema menadžmenta bezbjednošću hrane*)

Zaključno sa krajem 2015. godine, u nacionalnom sistemu akreditacije postoji ukupno dvadesetjedno (26) tijela za ocjenu usaglašenosti akreditovanih od strane ATCG, od kojih osamnaest (18) pripadaju grupi laboratorija za ispitivanje, dva (2) pripadaju grupi laboratorija za kalibraciju, četiri (4) pripadaju grupi kontrolnih tijela, jedno (1) grupi sertifikacionih tijela za sertifikaciju proizvoda i jedno (1) grupi sertifikacionih tijela za sertifikaciju sistema menadžmenta.

Takođe, na samom završetku 2015. godine u postupku akreditacije se nalazi jedno (1) novo tijelo za ocjenu usaglašenosti koje pripada grupi ispitnih laboratorija, dok je nekoliko organizacija pokazalo interesovanje i najavilo skoro podnošenje zahtjeva za akreditaciju.

3.5. Podizanje nivoa kompetencije i jačanje kapaciteta ATCG

3.5.1. Menadžment i zaposleni

U toku 2015. godine nije bilo promjene u vezi sa menadžmentom i osobljem ATCGa. ATCG ima 8 stalno zaposlenih, koji zadovoljavaju zahtjeve definisane Pravilnikom o sistematizaciji i organizaciji radnih mjesta.

3.5.2 Rad Komisija i Tehničkih komiteta

U toku 2015, Komisija za akreditaciju je detaljno razmatrala Izvještaje o ocjenjivanju akreditovanih organizacija i shodno Pravilima akreditacije predlagala odgovarajuće odluke.

Komisije za prigovore i žalbe u prethodnom periodu nijesu zasijedale, jer nije bilo prigovora i žalbi na rad ATCGa.

Komisija za praćenje ocjenjivača je imenovala nove ocjenjivače, tehničke eksperte, tehničke ocjenjivače i kandidate za tehničke ocjenjivače, za potrebe akreditacije novih akreditovanih organizacija ili najavljenih novih šema akreditacije.

3.5.3 Obezbjedenje kvaliteta

Preispitivanje od strane rukovodstva je sprovedeno u okviru 47 sjednice Upravnog Odbora ATCG održane 13.03.2015.godine. Generalno je konstatovano slijedeće: 1) ATCG je uspostavio sistem menadžmenta kvaliteta koji je uskladjen sa predmetnim standardom i zakonskom regulativom u ovoj oblasti, nivo ispunjenja ciljeva je zadovoljavajući. 2) Ohrabruju očekivanja porasta akreditovanih organizacija za tekuću godinu. 3) Postignut je značajan iskorak u smislu poboljšanja i uskladjivanja legislative sa evropskom regulativom a očekuje se i skorije usvajanje predloženih izmjena Zakona o akreditaciji. 4) Nastavljen je stalni trend usavršavanja i uzdizanja nivoa kompetentnosti svih zaposlenih.

U novembru 2015. godine sprovedena je interna provjera sistema kvaliteta ATCGa (provjeru su izvršili interni provjerivači ATCGa), koja je pokazala zadovoljavajuću stabilnost uspostavljenog sistema kvaliteta.

3.5.4. Obuke za potrebe Akreditacionog tijela

U cilju održavanja kompetentnosti i unapređenja stručnih znanja, a u skladu sa finansijskim mogućnostima, zaposleni u ATCG su tokom 2015. godine prisustvovali na više specijalističkih obuka, okruglih stolova i seminara održanih u zemlji i inostranstvu, a koji se odnose direktno ili tangiraju oblast akreditacije. Navedene su neke od njih:

- obuka na temu zaštite geografskog porijekla poljoprivrednih proizvoda, održana u Podgorici u periodu 03-06.02.2015.godine, na kojoj je prisustvovao 1 zaposleni iz ATCG;
- okrugli sto na temu bezbjednosti hrane, održan u Podgorici 31.03.2015.godine, na kojem je prisustvovao 1 zaposleni iz ATCG;
- seminar pod nazivom „Kvalitetom do konkurentnosti proizvoda“, održan u Podgorici 21.04.2015.godine, na kojem je prisustvovao 1 zaposleni iz ATCG;
- obuka na temu sertifikacionih tijela za sertifikaciju prehrambenih proizvoda, održana u Beogradu u periodu 27-30.04.2015.godine, na kojoj je prisustvovao 1 zaposleni iz ATCG;
- seminar na temu IPA programiranja, održan u Podgorici 27-29.04.2015.godine, na kojem je prisustvovao 1 zaposleni iz ATCG;
- konferencija pod nazivom „15. Hrvatska konferencija o kvaliteti“, održana u Primoštenu u periodu 07-09.05.2015.godine, na kojem je prisustvovao 1 zaposleni iz ATCG;
- seminar na temu slobodnog protoka roba u neharmonizovanom području (čl.34-36 Sporazuma o EU), održan u Podgorici 19.05.2015.godine, na kojem je prisustvovao 1 zaposleni iz ATCG;
- konferencija o kvalitetu, održana u Kragujevcu u periodu 04-06.06.2015.godine, na kojoj su prisustvovala 3 zaposlena iz ATCG;
- okrugli sto na temu razmjene iskustava akreditacionih tijela zemalja iz regiona, održan u Dobrim Vodama - Bar u periodu 17-18.06.2015.godine, na kojoj su prisustvovala 3 zaposlena iz ATCG;
- okrugli sto na temu mjerenja emisija iz stacionarnih izvora, održan u Podgorici 29.06.2015.godine, na kojem je prisustvovao 1 zaposleni iz ATCG;
- obuka na temu akreditacije medicinskih laboratorija, održana u Istanbulu u periodu 14-15.07.2015.godine, na kojoj je prisustvovao 1 zaposleni iz ATCG;
- konferencija pod nazivom „Quality and Competence 2015“, održana u Ohridu u periodu 17-18.09.2015.godine, na kojoj su prisustvovala 3 zaposlena iz ATCG;
- obuka na temu „Fleksibilni obim akreditacije“, održana u Atini u periodu 29-30.09.2015.godine, na kojoj su prisustvovala 2 zaposlena iz ATCG.

U cilju povećanja kompetentnosti eksternih saradnika - ocjenjivača i kandidata za ova zvanja, ATCG je tokom 2015. godine delegiralo tri predstavnika na dvije specijalističke obuke namijenjene tehničkim ocjenjivačima i ekspertima.

3.5.5. Informacioni sistem

U cilju optimizacije troškova u vezi sa nabavkom odgovarajuće IT opreme potrebne za unapređenje rada, ATCG je u 2015. godini učestvovalo u planiranju i projektovanju nabavke neophodnog softvera i hardvera kroz IPA 2014 fondove pomoći. U tom smislu, ATCG je blagovremeno dostavilo specifikacije potrebnog softvera i hardvera nadležnom Ministarstvu ekonomije, a u cilju njihovog objedinjavanja sa potrebama drugih institucija. Za potrebe ATCG, projektovana je izrada web portala sa pratećim on-line aplikacijama, razvoj sistema elektronskog

upravljanja dokumentima, nabavka servera i drugog potrebnog hardvera za podršku navedenim aplikacijama, nabavka skenera i racunara. Konačnoj realizaciji projekta predhodi priprema Projektnog zadatka, nakon čega slijedi objavljivanje tendera za izbor najboljeg ponuđača. Imajući u vidu sam proces i predviđenu dinamiku realizacije ovakvih projekata, projekat se nije implementirao do kraja 2015. godine.

U međuvremenu, u septembru 2015. godine ATCG je kroz povoljan ugovorni aranžman o korišćenju i održavanju opreme obezbijedilo nove uređaje za štampanje i skeniranje dokumenata.

3.5.6 Odnosi sa javnošću

U cilju promocije akreditacije, rada nacionalnog akreditacionog tijela i nacionalnog sistema akreditacije, ATCG je tokom 2015. godine imao više javnih obraćanja putem medija.

Medijski su praćeni svečani činovi uručivanja sertifikata o akreditaciji Laboratoriji za ispitivanje građevinskih materijala MMLAB d.o.o. Kotor, kao i Laboratoriji za opštu biologiju i zaštitu mora Instituta za biologiju mora Univerziteta Crne Gore.

Dana 30. marta 2015.godine u prostorijama Privredne komore Crne Gore prigodno je obilježen dan ATCGa povodom osam godina od njegovog osnivanja. Na svečanosti su pored zaposlenih u ATCGu, predstavnika akreditovanih tijela za ocjenu usaglašenosti, predstavnika institucija infrastrukture kvaliteta, predstavnika Privredne komore i drugih zainteresovanih strana prisustvovali i predstavnici medija koji su na prikladan način pratili ovaj svečani događaj.

Povodom Svjetskog dana akreditacije, dva predstavnika ATCGa su dana 09. juna 2015. godine gostovala na Prvom programu RTCG i prezentovali rad ATCGa na razvoju nacionalnog sistema akreditacije.

3.6. Saradnja sa organima državne uprave

U toku 2015. godine saradnja ATCG-a sa organima državne uprave se odvijala direktno ili posredstvom nadležnog Ministarstva ekonomije. Saradnja sa državnim organima se ostvarivala uključivanjem ATCG u aktivnosti i obaveze koje se tiču procesa pristupanja EU a odnose se na akreditaciju i ocjenjivanje usaglašenosti, kao i prilikom donošenja novih zakonskih i podzakonskih akata.

3.7. Saradnja sa ostalim zainteresovanim stranama

ATCG je u toku 2015. godine sarađivao sa ostalim institucijama Infrastrukture kvaliteta, prvenstveno sa Zavodom za metrologiju Crne Gore i Institutom za standardizaciju Crne Gore. Kao rezultat dobre saradnje proistekla je i prvo akreditacija a zatim i proširenje obima akreditacije laboratorija Zavoda za metrologiju Crne Gore od strane ATCG-a kao i najava podnošenja zahtjeva za akreditaciju Crnogorskog sertifikacionog tijela čiji je osnivač Institut za standardizaciju Crne Gore.

Radi motivisanja tijela za ocjenu usaglašenosti da svoju kompetentnost dokažu akreditacijom, kao i u cilju povećanja broja akreditovanih tijela u nacionalnom sistemu akreditacije, ATCG je tokom 2015. godine inicirao i održalo više sastanaka sa predstavnicima nadležnih institucija kao i sa predstavnicima organizacija koje su potencijalni kandidati za akreditaciju. Navode se neki od ostvarenih kontakata:

- .. sa izvršnim direktorom Jugoinspekt - Beograd i saradnicima u vezi sa akreditacijom područne jedinice sa sjedištem u Baru, u periodu mart-septembar 2015
- .. sa direktorom Agencije za lijekove i medicinska sredstva u vezi sa akreditacijom kontrolnog tijela za potrebe kontrolisanja navedenih proizvoda, u periodu april-decembar 2015
- .. sa dekanom Fakulteta za pomorstvo - Kotor u vezi sa akreditacijom fakultetskih laboratorija, maj 2015
- .. sa rektorkom Univerziteta Crne Gore u vezi sa akreditacijom laboratorijskih kapaciteta fakultetskih jedinica, jun 2015
- .. sa ministarkom Ministarstva nauke u vezi sa akreditacijom laboratorijskih kapaciteta koje bi poslovale u okviru inovaciono-preduzetničkog centra Tehnopolis, jun 2015
- .. sa direktorom Uprave carina Crne Gore u vezi sa akreditacijom laboratorijskih kapaciteta za potrebe rada carine, jun 2015
- .. sa izvršnim direktorom Centralne Putne Laboratorije – Novi Sad u vezi sa akreditacijom područne jedinice u Crnoj Gori koja bi radila za potrebe izgradnje autoputa Bar-Boljari, u periodu jun-decembar 2015
- .. sa vlasnikom medicinske laboratorije „Dr Vuksanovic“ – Bar u vezi sa akreditacijom laboratorije, decembar 2015
- .. sa direktorom Instituta za standardizaciju Crne Gore u vezi sa akreditacijom sertifikacionog tijela kojeg je osnovao Institut, u više navrata u periodu avgust-decembar 2015

Neke od navedenih aktivnosti rezultirale su zvaničnim podnošenjem zahtjeva za akreditaciju ATCG-u od strane tijela za ocjenu usaglašenosti.

IZVJEŠTAJ O RADU ZA 2014. GODINU

Februar, 2016.

Sredstva koja je Institut za standardizaciju Crne Gore (u daljem tekstu: Institut) tokom 2015. godine dobio iz Budžeta znatno su umanjena u odnosu na potrebna. Pa ipak, Institut je uspio realizovati aktivnosti u cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz Odluke o osnivanju Instituta, Programa rada i plana donošenja crnogorskih standarda za 2015. godinu i Ugovora o obezbjeđenju sredstava, zaključenog između Vlade Crne Gore (u svojstvu Osnivača) i Instituta.

Institut je 2015. godine donio 2.111 crnogorskih standarda (MEST) i srodnih dokumenata – 5,5% više od planiranog broja. Više od 8% ovih dokumenata predstavljaju harmonizovani standardi.

Institut je aktivno sarađivao sa tijelima državne uprave po raznim pitanjima koja se odnose na oblast standardizacije i primjene standarda. Održano je više sastanaka sa predstavnicima ministarstava, a posebno sa onima koja su zadužena za transpoziciju tehničkog zakonodavstva EU i njegovu implementaciju. Takođe, aktivna saradnja bila je i sa ostalim organizacijama infrastrukture kvaliteta.

Realizacija planiranih aktivnosti za 2015. godinu

Donošenje novih i preispitivanje već donešenih standarda, saradnja sa državnim organima i ostalim subjektima u Crnoj Gori, kao i učešće u međunarodnoj i evropskoj standardizaciji, glavne su karakteristike poslovanja Instituta za 2015. godinu. Institut je blagovremeno i ažurno informisao javnost o aktuelnostima i procesima u vezi crnogorske standardizacije.

Programom rada i planom donošenja crnogorskih standarda za 2015. godinu bilo je predviđeno da se u toku 2015. godine donese 2.000 crnogorskih standarda. Institut je tokom prošle godine donio ukupno 2.111 crnogorskih standarda i srodnih dokumenata, odnosno 5,55% više od planiranog. Osim toga, krajem prošle godine pripremljeno je i stavljeno na javnu raspravu dodatnih 513 nacrt crnogorskih standarda.

U skladu sa Planom i programom rada, Institut je tokom 2015. godine donio 174 crnogorska standarda kojima su preuzeti harmonizovani standardi. To znači da od ukupnog broja crnogorskih standarda i srodnih dokumenata koji su donešeni 2015. godine, oko 8,24% čine harmonizovani standardi.

a) informisanje javnosti o crnogorskim standardima

Putem internet portala Instituta, ali i na druge načine, javnost je u kontinuitetu informisana o crnogorskim standardima u pripremi, o javnim raspravama u vezi sa nacrtima crnogorskih standarda kao i o donešenim crnogorskim standardima.

b) prodaja standarda

Institut je tokom 2015. godine prodao 475 standarda, a Institut je sve šire prepoznat kao referentno mjesto za informisanje o standardizaciji i standardima. Najznačajniji kupci standarda bili su: Mašinski fakultet, Uprava carina, Institut za crnu metalurgiju, Centar za ekotoksikološka ispitivanja, Zavod za metrologiju Crne Gore, Tržišna inspekcija, Institut za transport, Institut "Sigurnost", Institut za biologiju mora, Vatrooprema i dr.

Međunarodna saradnja

Iako su budžetom opredijeljena sredstva znatno manja od onih potrebnih, Institut je i tokom 2015. godine uspio održavati saradnju kako sa međunarodnim i evropskim organizacijama za standardizaciju, tako i sa nacionalnim institucijama za standardizaciju drugih država.

a) Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO)

Kao pridruženi član ISO (*Correspondent member* od 1. jula 2007. godine), Institut je pratio rad dva komiteta ISO koji definišu politike standardizacije – COPOLCO (*Committee on consumer policy*) i DEVCO (*Committee on developing countries*), kao i rad tehničkih komiteta ISO. Bez obzira na status pridruženog člana, Institutu je omogućeno aktivno učešće u radu četiri stručna tijela ISO i to sa pravom odlučivanja/glasanja (koje imaju samo punopravni članovi). Ovakav uspjeh Instituta predstavlja sublimaciju dobrih višegodišnjih rezultata i uspješne saradnje sa ISO.

U periodu 14-18. septembra 2015. godine u Seulu, Južna Koreja, održana je 38. Generalna skupština ISO, seminar o malim i srednjim preduzećima, kao i dan posvećen zemljama u razvoju. Zbog nedostatka finansijskih sredstava, delegacija Instituta nije prisustvovala ovom važnom zasijedanju.

b) Međunarodna elektrotehnička komisija (IEC)

Članstvom u IEC (*Associate member* od 1. januara 2009. godine) Institut je stekao mogućnost aktivnog učešća u radu stručnih tijela ove organizacije, kao i pravo pristupa cjelokupnoj bazi standarda i srodnih dokumenata IEC.

Na taj način stvorena je pretpostavka za preuzimanje međunarodnih standarda iz oblasti elektrotehnike na nacionalni nivo, u skladu sa državnim interesima. Korisnicima je omogućeno da u prostorijama Instituta ostvare uvid u tekst IEC standarda kao i da izvrše njihovu kupovinu.

Periodu 12-16. oktobra 2015. godine delegacija Instituta bila je u Minsku, Bjelorusija, gdje je učestvovala u radu 79. Godišnje skupština IEC.

c) Evropska organizacija za standardizaciju (CEN)

Od sticanja članstva u CEN (*Affiliate member* od 1. juna 2008. godine), Institut konstantno prati rad stručnih tijela CEN, što, između ostalog, podrazumijeva delegiranje i aktivno učešće predstavnika Crne Gore u cilju iznošenja i zastupanja nacionalnih stavova u postupku donošenja evropskih standarda. Daljim razvojem stručnih tijela Instituta, a shodno prioritetima crnogorske privrede i društva, postepeno će se preispitivati stručna tijela CEN čiji će se rad pratiti.

U periodu 3-5. juna 2015. godine delegacija Instituta pratila je rad 42. Generalne skupštine CEN, te je učestvovala na Četvrtom evropskom samitu u oblasti standardizacije, koji je u organizaciji CEN/CENELEC i letonskog tijela za standarde (LVS) održan u Rigi, Letonija.

d) Evropski komitet za standardizaciju u oblasti elektrotehnike (CENELEC)

Kao član CENELEC (*Affiliate member* od 1. jula 2009. godine), Institut prati i učestvuje u radu stručnih tijela CENELEC. Takođe, stečeno je i pravo delegiranja i aktivnog učešća predstavnika Crne Gore u cilju iznošenja i zastupanja nacionalnih stavova u postupku donošenja evropskih standarda. Stoga je 3-5. juna 2015. godine delegacija Instituta učestvovala u zasijedanju 55. Generalne skupštine CENELEC koja je održana u Rigi, Letonija.

e) Evropski institut za telekomunikacione standarde (ETSI)

U decembru 2014. godine Institut i Evropski institut za telekomunikacione standarde (ETSI) potpisali su Memorandum o razumijevanju. Institut je postao nacionalno tijelo za standarde u zemljama članicama ETSI, te stekao mogućnost aktivnog učešća u radu stručnih tijela ove organizacije, kao i pravo pristupa cjelokupnoj bazi standarda i srodnih dokumenata ETSI.

U skladu sa državnim interesima, tokom prošle godine, 85 ETSI dokumenata preuzeti su kao crnogorski standardi i srodni dokumenti.

f) Saradnja sa nacionalnim institucijama za standardizaciju drugih država

Na osnovu sporazuma o poslovno-tehničkoj saradnji, tokom 2015. godine nastavljena je dobra poslovna saradnja sa nacionalnim institucijama za standardizaciju Srbije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Slovenije, Hrvatske, Albanije i Turske. Saradnja se ostvarivala kroz razmjenu informacija, znanja, iskustava, eksperata, kao i zajednički rad po raznim pitanjima u oblasti standardizacije.

Važan segment saradnje sa nacionalnim institucijama za standardizaciju drugih država predstavljaju ugovorni odnosi koje Institut za standardizaciju Crne Gore ima sa institutima iz Njemačke (DIN), Velike Britanije (BSI) i Francuske (AFNOR). Ova ugovorna saradnja omogućava zainteresovanim stranama da u prostorijama Instituta ostvare uvid u tekst njemačkih, britanskih, odnosno francuskih standarda i da, ukoliko to žele, preko Instituta izvrše njihovu nabavku.

Sredinom jula 2015. godine Institut je potpisao Memorandum o razumijevanju sa *ASTM International*, ranije poznat kao Američko društvo za ispitivanje i materijale (*American Society for Testing and Materials – ASTM*). Cilj ove saradnje je da zainteresovanim stranama u Crnoj Gori postanu dostupni i ASTM standardi.

U periodu 21-23. oktobra 2015. godine u Zagrebu je održana IV Balkanska konferencija o standardizaciji, koju je organizovao Hrvatski zavod za norme. Pored domaćina, na konferenciji su učestvovali i predstavnici nacionalnih tijela za standardizaciju Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije, Srbije i Turske, uključujući i predstavnike Kosovske agencije za standardizaciju. Evropske organizacije za standardizaciju predstavljao je g. Tore Bloch Trondvold, predsjednik CENELEC.

Učesnici IV Balkanske konferencije o standardizaciji potpisali su Protokol o saradnji u skladu sa zaključcima III konferencije koja je održana 2014. godine u Tivtu. Potpisivanje Protokola predstavlja još jedan dokaz jačanja

međusobnog povjerenja i saradnje nacionalnih tijela sa standardizaciju iz Jugoistočne Evrope, čime se omogućava lakši, zajednički pristup rješavanju srodnih ili zajedničkih problema te lakše stavljanje proizvoda na tržište ili u upotrebu, kao i pružanje usluga među unutrašnjim tržištima država potpisnica.

g) Komisija Codex Alimentarius

Od 15. decembra 2008. godine Institut je zvanično priznat od strane Komisije *Codex Alimentarius* (CAC) kao kontaktna tačka za Crnu Goru. Osnovni zadatak CAC je donošenje standarda i drugih dokumenata (uputstava, pravila dobre prakse itd.) iz oblasti hrane radi zaštite zdravlja potrošača i olakšavanja međunarodne trgovine hranom.

Tokom 2015. godine Institut je ažurno izvršavao obaveze kontaktne tačke za CAC.

Poslovi podrške državnoj upravi

Institut ima aktivnu saradnju sa organima državne uprave. Osim uobičajenih vidova saradnje na polju razmjene informacija i edukacije, Institut organima državne uprave daje osnovu (u vidu pružanja informacija o postojećim standardima) prilikom izrade tehničkog zakonodavstva.

Predstavnici Instituta aktivno su učestvovali u radu Radne grupe za pregovaračko poglavlje 1 – Sloboda kretanja robe. Institut je, takođe, nadležnim organima državne uprave pružao konstantnu podršku iz domena standardizacije, čime se olakšava i ubrzava proces usklađivanja nacionalnog tehničkog zakonodavstva sa evropskom pravnom tekovinom.

Pored navedenog, tokom 2015. godine predstavnici Instituta bili su učesnici i na:

- sastancima Radne grupe za izradu Akcionog plana za ispunjenje obaveza iz čl. 34-36 Ugovora o funkcionisanju EU;
- sastancima Radne grupe za inovacije i konkurentnost;
- VIII sastanku Pododbora za industriju, trgovinu, carinu i poreze i saradnju sa drugim zemljama kandidatima.

Početkom juna prošle godine Institut je uputio dopis svim ministarstvima tražeći od njih da dostave Institutu spiskove standarda koji su im potrebni kao podrška u postupku donošenja zakonodavstva iz njihove nadležnosti, a u cilju uključivanja tih standarda u Program rada i plan donošenja crnogorskih standarda za 2016. godinu. Svi zahtjevi koji su od ministarstava dostavljeni u predviđenom roku uključeni su u Program i plan rada Instituta za 2016. godinu.

Tokom 2015. godine, Institut je dostavljao mišljenja na više radnih dokumenata koja su pripremala tijela državne uprave. Posebno intenzivna saradnja bila je sa Ministarstvom ekonomije, koje je nadležni državni organ za oblast infrastrukture kvaliteta.

Projekti tehničke pomoći

Kroz TAIEX Instrument Evropske komisije, a u saradnji Generalnog Direktorata za unutrašnje tržište, industriju, preduzetništvo i MSP, CEN-CENELEC i Instituta za standardizaciju Bugarske, u Sofiji je krajem maja prošle godine održan seminar na temu "Intenzivnija saradnja sa zemljama Zapadnog Balkana u oblasti standardizacije".

Crnogorsku delegaciju činili su po jedan predstavnik Ministarstva ekonomije, Instituta za standardizaciju i Privredne komore, a na seminaru su učestvovali i predstavnici iz sljedećih zemalja: Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Turske i Kosova.

Ostalo

Zaključno sa 2015. godinom Institut ima ukupno 16 tehničkih komiteta od kojih je 14 aktivnih i dva u statusu mirovanja (ISME/TK 005: Upravljanje ljudskim resursima i ISME/TK 016: Kodifikacija jezika).

Tokom 2015. godine održano je ukupno 43 sjednice stručnih tijela Instituta, a tehnički komiteti donijeli su ukupno 614 crnogorskih standarda i srodnih dokumenata